

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SİGORTACILIK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Sigorta Sektöründe Kişisel Risk Yönetimi

Hakan Turgut

İstanbul, 2009

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ

SİGORTACILIK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE KİŞİSEL RİSK YÖNETİMİ

Hakan Turgut

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Ayşe Gül Bölükbaşı

İstanbul, 2009

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI : Türk Sigorta Sektöründe Kişisel Risk Yönetimi

TÜRÜ :Yüksek Lisans

TEZİ HAZIRLAYAN : Hakan TURGUT

ANABİLİM DALI :Sigortacılık

SAVUNMA TARİHİ : 22.07.2009

JÜRİ ÜYELERİ :

GÖREVİ

ADI SOYADI

İmza

Danışman

Yrd.Doç.Dr.Ayşe Gül BÖLÜKBAŞI

Üye

Yrd.Doç.Dr.Rahmi Deniz ÖZBAY

Üye

Yrd.Doç.Dr.İlyas AKHİSAR

İÇİNDEKİLER	I
TABLO LİSTESİ	V
ŞEKİL, GRAFİK, EK LİSTESİ	VI
KISALTMA LİSTESİ	VII
ÖZET	IX
ABSTRACT	IX
GİRİŞ	1

1.BÖLÜM

TEMEL KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR

1.1 Risk Kavramı	3
1.2 Risk ve Belirsizlik	4
1.3 Tehlike ve Riziko	6
1.4 Sigorta Kavramı	7
1.4.1 Risk Yönetimi Olarak Sigorta.....	9
1.4.2 Akit Olarak Sigorta.....	9
1.4.3 Mali Kurum Olarak Sigorta.....	10
1.5 Sigortanın Temel Özellikleri ve İşleyişi	11
1.5.1 Kayıp Havuzu Oluşturulması.....	11
1.5.2 Tesadüfi Zararların Karşılanması.....	12
1.5.3 Risk Transferi.....	12
1.5.4 Tazminat.....	12
1.6 Sigortalanabilir Riskler	13
1.6.1 Tesadüfi Risk.....	13
1.6.2 Ölçülebilir Risk.....	14
1.6.3 Para Birimi İle Değerlendirilebilen Risk.....	14
1.6.4 Yasal Risk.....	15
1.6.5 Optimum Frekanslı Risk.....	15
1.6.6 Büyük Sayılar Kanununun İşlerliğinin Sağlanması.....	15
1.7 Sigortanın İşlevleri	16
1.7.1 Sigortanın Mikro İşlevleri.....	17
1.7.1.1 Dayanışma İşlemleri Organizasyonu.....	17
1.7.1.2 Girişimcinin Yatırım Kararlarına Etkisi.....	17
1.7.1.3 Girişimcinin Yatırım Sermayesi Bulmasına Katkısı.....	18
1.7.1.4 Atıl Tutulan Sermaye Miktarına Etkisi.....	18
1.7.1.5 Girişimcinin Kredi Bulmasına Etkisi.....	19
1.7.1.6 Fiyatlar Üzerindeki Etkisi.....	19
1.7.1.7 Önleyici Önlemlere Etkisi.....	19
1.7.2 Sigortanın Makro İşlevleri.....	20
1.7.2.1 Ekonominin Tasarruf Kaynağı.....	21
1.7.2.2 Kredi İşlemlerini Geliştirme.....	21
1.7.2.3 Sosyo-Ekonomik Çöküntüleri Önlemesi.....	22
1.7.2.4 Sosyal Refah Düzeyini Yükseltmesi.....	22
1.7.2.5 Uluslar Arası Ekonomik İlişkileri ve Ticaretin Geliştirilmesi.....	22

1.7.2.6 Vergi Kaynağı Olması.....	23
1.8 Dünyada Sigorta Sektörü.....	23
1.9 Türk Sigorta Sektörü.....	26
1.9.1 Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi.....	26
1.9.2 Türk Sigorta Sektörünün Ekonomideki Rolü.....	31

2. BÖLÜM

SİGORTACILIKTA RİSK YÖNETİMİ

2.1 Riskin Sınıflandırılması.....	33
2.1.1 İfade Ettiği Anlam Açısından Risklerin Sınıflandırılması.....	33
2.1.1.1 Spekülatif Risk.....	33
2.1.1.2 Gerçek Risk.....	34
2.1.2 Etki Alanına Göre Risklerin Sınıflandırılması.....	34
2.1.2.1 Temel Riskler.....	34
2.1.2.2 Özel Riskler.....	35
2.1.3 Gerçekleşmesine Etki Eden Faktörlere Göre Riskin Sınıflandırılması.....	35
2.1.3.1 Fiziksel Riskler.....	35
2.1.3.2 Moral Riskler.....	36
2.1.4 Diğer Risk Ayrırımları.....	36
2.2 Risk Yönetimi.....	37
2.2.1 Kişisel Risk Yönetimi.....	38
2.2.2 Kurumsal Risk Yönetimi.....	38
2.3 Risk Yönetiminin Amacı.....	38
2.3.1 Risk Öncesi Amaçlar.....	39
2.3.1.1 Ekonomik Zararın Telafisi.....	39
2.3.1.2 Psikolojik Rahatlık.....	39
2.3.1.3 Yükümlülüklerin Yerine Getirilmesi.....	39
2.4 Risk Yönetimi Süreci.....	41
2.4.1 Riskin Tanımlanması.....	42
2.4.2 Riskin Ölçülmesi.....	43
2.4.3 Doğru Risk Yönetimi Metodunun Seçilmesi.....	44
2.4.4 Seçilen Risk Yönetimi Metodunun Uygulamaya Geçirilmesi.....	45
2.5 Sigortacılıkta Kullanılan Risk Yönetimi Teknikleri.....	45
2.5.1 Geleneksel Risk Yönetim Teknikleri.....	50
2.5.1.1 Riski Kabul Etmeme.....	51
2.5.1.2 Riskten Kaçınma.....	51
2.5.1.3 Riski Kabul Etme, Katlanma.....	52
2.5.1.4 Riski Azaltma.....	52
2.5.1.5 Riski Paylaşma.....	52
2.5.1.6 Riski Aktarma – Sigorta.....	53
2.5.2 Sigortacılıkta Teknik Risklerin Yönetimi.....	54
2.5.2.1 Konservasyon Tespiti.....	54
2.5.2.1.1 Oran Metodu.....	55
2.5.2.1.2 Model Ofis İzdüşümü.....	56

2.5.2.1.3 Rosenthal Yaklaşımı.....	57
2.5.2.1.4 Pentikainen Yaklaşımı.....	58
2.5.2.2 Koasürans.....	59
2.5.2.3 Reasürans.....	60
2.5.2.3.1 Riski Paylaşma.....	61
2.5.2.3.2 Riski Azaltma.....	61

3. BÖLÜM KİŞİSEL RİSK YÖNETİMİ VE SİGORTA

3.1 Kişisel Risk Yönetme Kavramı.....	62
3.2 Sigorta ile Kişisel Risk Yönetimi.....	64
3.2.1 Hedefleri Belirleme.....	66
3.2.2 Hedeflere Ulaşmak İçin Plan Yapma.....	67
3.2.3 Planı Hayata Geçirme.....	70
3.2.4 Sonuçları Kontrol Etme.....	70
3.2.4.1 Sigortalanması Gereken Riskler.....	72
3.2.4.2 İhtiyaç Duyulan Sigorta Tutarını Belirleme.....	72
3.2.4.2.1 İhtiyaç Analizi.....	73
3.2.4.2.2 Ödeme Gücü.....	74
3.2.4.3 Yaptırılması Gereken Sigorta Türleri.....	74
3.2.4.4 Sigortanın Alınması Gereken Yerler.....	74
3.2.4.4.1 Sigortanın Kaynakları.....	75
3.2.4.4.2 Sigorta Şirketlerinin Kredi Notu.....	75
3.2.4.4.3 Sigorta Acentesinin Seçimi.....	77
3.2.5 Sigorta Poliçesi Hakkında Bilinmesi Gerekenler.....	77
3.2.6 Sigorta Maliyetlerini Düşürme.....	78
3.2.6.1 Karşılaştırmalı Alışveriş.....	79
3.2.6.2 Muafiyetler.....	79
3.2.6.3 Grup Sigortaları.....	80
3.2.6.4 Kendi Kendine Sigortalar.....	80
3.2.6.5 Ödeme Şekli.....	82
3.2.6.6 Önleyici Önlemler.....	82
3.3 Hayat Sigortaları.....	82
3.3.1 Hayat Sigortası Kavramı ve İşleyişi.....	83
3.3.1.1 Mortalite Tabloları.....	87
3.3.1.2 Hayat Sigortası İhtiyaç Belirleme.....	89
3.3.1.3 Hayat Sigortası Amaçlarını Belirleme.....	90
3.3.1.4 Hayat Sigortası Teminat İhtiyaç Hesaplama.....	91
3.3.1.4.1 Kolay Yöntem.....	91
3.3.1.4.2 DINK (Dual Income No Kids) Yöntemi.....	92
3.3.1.4.3 Çalışmayan Eş Yöntemi.....	93
3.3.1.4.4 Kesin Hesaplama Yöntemi.....	93
3.3.1.5 Hayat Sigortası Türleri.....	96
3.3.1.5.1 Süreli Sigortalar.....	96
3.3.1.5.2 Yaşam Boyu Sigortalar.....	96
3.3.1.5.3 Süre ve/veya Ölümüne Bağlı Sigortalar.....	96

3.3.1.5.4 Yıllık Gelir Esaslı Sigortalar.....	97
3.3.2 Sağlık Sigortası Kavramı ve İşleyişi.....	98
3.3.2.1 Sağlık Sigortasıyla İlgili Önemli Kavramlar.....	102
3.3.2.1.1 TTBAÜT.....	102
3.3.2.1.2 Bekleme Süresi.....	103
3.3.2.1.3 Limitli – Limitsiz Teminat.....	104
3.3.2.1.4 Teminat Türleri.....	104
3.3.2.2 Sağlık Sigortasının Türleri.....	105
3.3.2.2.1 Özel Sağlık Sigortası.....	105
3.3.2.2.2 Genel Sağlık Sigortası.....	107
3.3.2.3 Sağlık Sigortası İhtiyacını Belirleme.....	108
3.3.3 Ferdi Kaza Sigortası Kavramı ve İşleyişi.....	109
3.3.3.1 Ferdi Kaza Sigortası İle İlgili Önemli Kavramlar.....	111
3.3.3.1.1 Bekleme Süresi.....	111
3.3.3.1.2 Teminat Süresi.....	112
3.3.3.1.3 Teminat Miktarı.....	112
3.3.3.1.4 Kaza ve Hastalık Teminatı.....	112
3.3.3.1.5 Yenileme Garantisi.....	112
3.3.3.2 Ferdi Kaza Sigortası İhtiyacını Belirleme.....	113
3.3.4 Hayat Sigortaları Alırken Dikkat Edilmesi Gerekenler.....	113
3.4 Hatay Dışı (Elementer) Sigortalar.....	114
3.4.1 Konut Sigortası Kavramı ve İşleyişi.....	115
3.4.1.1 Konut Sigortasının Kapsamı.....	116
3.4.1.1.1 Konut ve Bağlı Yapılar.....	116
3.4.1.1.2 Barınma Giderleri.....	116
3.4.1.1.3 Kişisel Malvarlığı.....	116
3.4.1.1.4 Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk.....	117
3.4.1.1.5 Sağlık Harcamaları.....	117
3.4.1.1.6 Kiracı Teminatı.....	117
3.4.1.2 Konut Sigortası İhtiyacını Belirleme.....	118
3.4.1.3 Konut Sigortası Maliyetini Etkileyen Unsurlar.....	119
3.4.1.3.1 Muhit.....	119
3.4.1.3.2 Binanın Yapısı.....	120
3.4.1.3.3 Teminat Tutarı.....	120
3.4.1.3.4 Özel İndirimler.....	120
3.4.1.3.5 Sigorta Şirketleri.....	120
3.4.1.4 Konut Sigortası Primlerini Düşük Tutmanın Yolları.....	121
3.4.2 Araç Sigortası Kavramı ve İşleyişi.....	121
3.4.2.1 Araç Sigortası Primini Etkileyen Faktörler.....	123
3.4.2.2 Araç Sigortası Türleri.....	125
3.4.2.2.1 Zorunlu Trafik Sigortası.....	125
3.4.2.2.2 Kara Taşıtlar KASKO Sigortası.....	128
3.4.2.3 Araç Sigortasının Primlerini Düşük Tutmanın Yolları.....	130
SONUÇ VE ÖNERİLER	131
EKLER.....	133
KAYNAKÇA	141

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1.1 2005 Yılı Bölgesel ve Ekonomi Birliği Ülkelerinin Prim Hacmi	26
Tablo 1.2 Ülkeler Bazında 2005 yılı Prim/GSMH	30
Tablo 1.3 2005-2006 Yılları Yurt İçi Direkt Prim Üretimi	31
Tablo 2.1 Risk Yönetimi Matrisi	45
Tablo 3.1 Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının Verdiği Kredi Notları	76
Tablo 3.2 Sigorta Acentesi Seçerken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	77
Tablo 3.3 2001 CSO Mortalite Tablosu	88
Tablo 3.4 Hayat Sigortası İhtiyacı Belirleme Tablosu	90
Tablo 3.5 Hayat Sigortası İhtiyaç Tutarını Hesaplama Tablosu	95
Tablo 3.6 Hayat Sigortası Türleri Karşılaştırma Tablosu	98
Tablo 3.7 Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Kişi Başına Düşen Prim Üretimi	101
Tablo 3.8 Türkiye'deki Sigortalıların İş Kazalarının Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	110
Tablo 3.9 Türkiye Genelinde Sigortalı Araç Sayısı ve Sigortasızlık Oranı	127
Tablo 3.10 Yıllar Bazında Trafik Sigortası Poliçe Üretimi ve Ödenen Birikimli Hasar Tazminat Tutarı	128
Tablo 3.11 Araç Türleri Bazında KASKO Poliçe Üretimi ve Sigortasızlık Oranı (Eylül 2008)	129

ŞEKİL, GRAFİK, EK LİSTESİ

ŞEKİLLER

	Sayfa No
Şekil 1.1 Belirsizlik	5
Şekil 1.2 Olasılık	6
Şekil 2.1 Risk Yönetimi Sürecinin Aşamaları	42
Şekil 3.1 Kişisel Sigorta Planı Yapma	69
Şekil 3.2 Hayat Sigortası Mantığı	85
Şekil 3.3 Hayat Sigortasının İşlevi	85
Şekil 3.4 Sağlık ve Ferdi Kaza Sigortası Mantığı	99

GRAFİKLER

Grafik 3.1 Sürücünün Yaşına Göre Ölümlü Trafik Kazaları	125
Grafik 3.2 Araç Türü Bazında Sigortasızlık Oranı Dağılımı	127

EKLER

EK 1. Mevcut Sigorta Poliçeleri ve Sigorta İhtiyaçları Belirleme Tablosu	133
EK 2. Ferdi Kaza Sigortası İhtiyacını Belirleme Tablosu	135
EK 3. Sağlık Sigortası İhtiyacını Belirleme Tablosu	136
EK 4. Amerikan Sosyal Güvenlik Kurumu Mortalite Tablosu, 2005	137

KISALTMA LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ACLI	Amerikan Hayat Sigortası Kurumu
AIG	American International Group
ASSI	Amerikan Sosyal Sigorta Kurumu
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
CSO	Commissioners Standard Ordinary
DINK	Dual Income No Kids
DP	Duff & Phelps
FAIR	Afro-Asya Sigorta ve Reasürans Şirketleri Federasyonu
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSS	Genel Sağlık Sigortası
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
HSY	Hayat Sigortaları Yönetmeliği
KASKO	Kara Taşıtları İhtiyari Sorumluluk Sigortası
KTK	Kara Yolları Trafik Kanunu
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
RIMS	Risk ve Sigorta Yönetimi Topluluğu
SDK	Sigorta Denetleme Kurulu
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SGM	Sigortacılık Genel Müdürlüğu
SMK	Sigorta Murakabe Kanunu

SP	Standard & Poor's
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TEKAM	Teknoloji Araştırma Merkezi
TRAMER	Trafik Sigortaları Bilgi Merkezi
TSRŞB	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
TTB	Türk Tabipler Birliği
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
VUK	Vergi Usul Kanunu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

ÖZET

Sigorta sektöründe kullanılan risk yöntemleri kurumsal ve kişisel olarak ikiye ayrılmaktadır. Ülkemizde kurumsal risk yönetimi araçları sigorta şirketleri tarafından kullanılmaktadır. Ancak sigortalı adayları kişisel risk yönetimi tekniklerini bilinçli olarak kullanmamaktadır. Bu çalışmada sigorta sektörüne ilişkin temel kavramsal açıklamalara değindikten sonra sigortacılıkta risk yönetimi kavramı incelenmiştir. Kurumsal ve kişisel risk yönetimi ayrımı yapıldıktan sonra da üçüncü bölümde sigorta ile kişisel risk yönetiminin nasıl yapılacağı açıklanmıştır. Son olarak hayat ve hayat dışı sigortaları kullanarak kişilerin nasıl finansal planlama yapabileceği tablolarla gösterilmiştir, uygulama için tavsiyelerde bulunulmuştur.

ABSTRACT

There are two kinds of risk management techniques, corporate and personal. In our country, the means of corporate risk management are being used by insurance companies. However, potential insurance holders do not use personal risk management techniques consciously. In this study, after defining the concepts of insurance and risk related to the insurance industry, risk management in insurance is examined. After discriminating corporate and personal risk management issues, in the third part how to manage personal risks by using insurance is explained. At last, how to make financial planning by using life and nonlife insurance policies is shown by tables and given advice for implementation.

GİRİŞ

Yaşamları boyunca kurumlar ve kişiler maddi ve manevi zararlar oluşturacak birçok tehlikeyle karşılaşır. Kurumların veya kişilerin günlük yaşamlarında meydana gelmesi durumunda onları zarar uğratacak bu olaylara risk adı verilir. Riskin tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmadığı için de risk yönetimi kavramı ortaya çıkmıştır. Risk yönetiminin bilinen en eski araçlarından biri sigortadır. Risk yönetimi kavramını da, kurumsal risk yönetimi ve kişisel risk yönetimi olmak üzere iki ana başlıkta değerlendirmek mümkündür. Bu tezde ülkemizde bugüne kadar yapılmamış bir çalışma olan “Türk Sigorta Sektöründe Kişisel Risk Yönetimi” konusu ele alınmıştır.

Kişisel risk yönetimi, risk faktörünün hayatımızda daha büyük tehlikeler oluşturduğu günümüzde, sigorta aracılığıyla insanların bu riskler karşısındaki maddi ve manevi kayıplarını en aza indirmeyi amaçlamaktadır. İnsanları ve ekonomik varlıkları, onları tehdit edici beklenmedik olayların maddi sonuçlarına karşı garanti altına almaktadır. Bu sebeple, ülkemizde eğitim düzeyi ile paralel olarak sigorta bilincinin ve kişisel risk yönetimi mantığının topluma tam olarak yerleşmesi, ekonomik kalkınmanın ve sosyal refahın bir ölçütü olan sigortacılık sektörünün gelişmesi açısından kritik öneme sahiptir. Türkiye Sigorta Reasürans Şirketleri Birliği (TSRŞB) verilerine göre, bugün gelişmiş ülkelerde sigortacılığın gayri safi milli hasılaya (GSMH) katkısı % 5-10 arasında değişirken, ülkemizde bu oran % 1-1,5 civarlarında kalmıştır. Kişisel risk yönetimi mantığı ve sigorta bilincinin oturmaması, sigorta eğitimine gereken önemin verilmemesi ve tabii ki bireylerin ekonomik güçleri ile orantılı olarak sigorta sektörü ülkemizde diğer ülkelere kıyasla daha az gelişmiştir. Kişisel risk yönetiminin insanlarımız tarafından kavranması, ülkemizde sigorta sektörünün gelişmesini sağlayacak ve bireylerin sosyal refahını olumlu yönde etkileyecektir.

Bu açıklamalar dikkate alınarak çalışmamın amacı; Türk sigorta sektöründe kişisel risk yönetiminin farklı sigorta türlerini kullanarak nasıl gerçekleştirilebileceğini incelemek ve açıklamalı olarak göstermektir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; temel kavramsal açıklamalara yer verilmiş ve Türk sigorta sektörü konusu işlenmiştir. Sigorta ve risk kavramları ele alınmış, sigortanın özellikleri ve işleyişi hakkında bilgi verilmiştir. Sigortanın genel prensipleri ve sigortalanabilir riskler konusu açıklandıktan sonra dünyada ve Türkiye’de sigorta sektörü hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Türk sigorta sektörünün gelişimi

ve bugünkü ekonomik rolü üzerinde durulmuş, genel bir değerlendirme yapılarak bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde sigortacılıkta risk yönetimi konusu ele alınmıştır. Riskin sınıflandırması yapılmış ve risk sınıfları tanımlanmıştır. Risk yönetimi üzerinde durulmuş, risk yönetimi kurumsal ve kişisel olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonrasında risk yönetiminin genel olarak amaçları üzerinde durulmuş ve risk yönetimi süreçlerinden bahsedilmiştir. Tez çalışmasının amaçlarından biri de sigorta ile kişisel risk yönetimi kavramını açıklamak olduğu için bölümün sonunda geleneksel ve teknik risk yönetimi metotları hakkında bilgi verilmiş ve sigorta ile risk arasındaki bağ kurulmuştur.

Üçüncü bölümde sigorta aracılığıyla kişisel risk yönetiminin nasıl yapılabileceği ele alınmıştır. Kavramsal olarak kişisel risk yönetimi açıklandıktan sonra, sigorta ile kişisel risk yönetiminin aşamaları sırasıyla anlatılmıştır. Sigorta ile kişisel risk yönetimi anlatıldıktan sonra, konu özel sigortalar ve sosyal sigortalar açısından değerlendirilmiştir. Bireylerin kullanması gereken sigorta araçları tanımlanmış, işleyişi, sigorta ihtiyaçlarının tespiti ve satın alma süreçleri ile ilgili bilgi verilmiştir. Bölümün genelinde farklı sigorta branşlarını kullanarak kişilerin risklerini nasıl azaltabilecekleri tablolar, şekiller ve grafiklerle açıklanmış ve rakamsal olarak gösterilmiştir.

Çalışmanın sonucunda yapılan kısa bir değerlendirme ile birlikte kişilerin kendi risklerini yönetebilme konusunda daha bilinçli hareket etmeleri durumunda toplumsal refah düzeyinin yükseleceği, sigorta sektörünün gelişeceği, sosyo-ekonomik kayıpların azaltılacağı tespit edilmiştir. Böylece kişisel risk yönetiminin etkili olarak kullanılması sigorta şirketlerinin büyük sayılar kanununu daha rahat uygulamaya koymasını sağlayarak bireylere daha düşük prim avantajı ya da daha kapsamlı hizmet sağlayacağı gibi, sigortacılık sektörünün de güçlenmesini amacına ulaştıracaktır.

1 TEMEL KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR

1.1 Risk Kavramı

İnsanlar yaratılış olarak tekdüze hayatı sevmezler. Risksiz ve belirsizlikten yoksun bir hayat monotondur. Hayat risk ve belirsizlik ortamında daha çekicidir. Düzenli ve olumlu gidişten sapma olasılığı hayatı renklendirir, heyecan yaratır.¹ Bernard Shaw, “Her kelimeyi bir şekilde anlatan Çince’de risk iki şekil yan yana getirilerek yazılır. Tehlike ve fırsat...” diyerek, hayatta fırsatların risklerle yan yana olduğuna dikkat çekmiştir.

Risk sözcüğünün kökeni ya Arapça rızık/rısk ya da Latince riziko (rizikum) sözcüklerinden çıkmıştır.² Rızık, kişiye Tanrı tarafından verilen ve üzerinden kâr elde edilen herhangi bir şey olarak tanımlanabilir. Burada rızık, rassal ve istenen iyi bir sonuç anlamı kazanır. Riziko ise bir denizcini karşılaştığı kayalık alan gibi bir engel olarak tanımlanabilir. Burada riziko, rassal ve istenmeyen kötü bir sonuç anlamına gelir.

Outreville, “birçok kitapta risk, bir tehlikenin belirsizliği olarak tanımlanmıştır” diyerek, bu tanıma destek veren yazarları kaynakçada göstermiştir. Bu tanımın sözlük tanımına benzemediğini, sigortacıların belki de riski sözlük anlamından farklı çok teknik bir anlamda kullandıklarını belirterek, aşağıda bir kısmı verildiği şekilde birçok yazardan alıntılar yapmıştır:

- Risk, finansal zararın belirsizliğidir.
- Risk, zarara uğramayla ilgili belirsizliktir.
- Risk, bireyin herhangi bir zamanda kendi etkisi olmadan karşılaştığı tehlikeleri ifade eder.
- Sonuçların tahmin edilememesi risk olarak tanımlanır. Risk bu anlamda sonuçların zıt olduğunu değil, baştan bilinmediğini anlatır.

¹ C.A. Williams, Jr. R.M. Heins, Risk Management and Insurance, McGraw Hill Book Company, USA, 1981, s.14.

² Jake Ansell, Frank Wharton, Risk, Analysis, Assessment and Management, John Wiley and Sons, 1992, s.4-5.

- Risk, zararların olası olduğu bir durumdur. Sonuçta zarar olmadan riskin hiçbir anlamı yoktur.

- Risk, beklenen veya umulan bir sonuçtan ters bir sapmanın olası olduğu bir durumdur.

Bu tanımlardan sonra Outreville riskin hasar olasılığı veya tehlikelerin kombinasyonu olduğunu ifade etmiştir. Pekiner'e göre ise risk, zarar ihtimali veya arzu edilmeyen bir olayın meydana gelme ihtimali olarak belirtilebilir.³ 1966'da Amerikan Risk ve Sigorta Birliği'nin sigorta terminolojisi komisyonu şu tanımları kabul etmişti. "Risk, iki veya daha fazla olasılığın olduğu sonuçlardaki belirsizliği ifade eder."

Her endüstri riski kendine göre farklı açılardan yorumlamakla birlikte, sigorta endüstrisi riski sigortaladığı değerlerin hasar görme olasılığı olarak ifade eder.

Sonuç olarak risk, gerek belirsizlik, gerekse belirsizliğin sonuçları olarak tanımlanabilir. Risk, karar ya da planlama ortamında sonuçların kestirilememesine ilişkin olup, olasılık kavramlarıyla açıklanabilir. Ülkemizde risk kelimesi ile birlikte riziko kelimesi de yaygın kullanılmaktadır. Ben bu çalışmada iki kullanıma da yer verdim.

1.2 Risk ve Belirsizlik

Riskte olduğu gibi belirsizlik kavramında da çok farklı ve fazla sayıda tanımlar vardır. J.A. Williams ve M.R. Heins, Risk Management and Insurance isimli eserlerinde belirsizliği, "Olası birçok sonucun gerçekleşebileceği durumlarda, tahmin yeteneği ile ilgili olarak kişinin duyduğu kuşku"dur. Belirsizlik, kişinin riskin farkında olmasıdır." diye tanımlar. Mowbray ve Blanchard ise, "Risk, belirsizliktir ve belirsizlik hayatın temel olgularından biridir." Diyerek risk ve belirsizliği özdeşleştirir.

Kimi yazarlar risk ve belirsizlik arasında şöyle bir ayrım yaparlar. Sonuçlar konusunda uzmanlar birlikte olasılık dağılımları çıkarabiliyorsa risk, uzmanlar bu konuda bir anlaşmaya varamıyorsa belirsizlik söz konusudur.⁴

³ K. Pekiner, Sigorta İşletmeciliği, Formül Matbaası, İstanbul, 1981, s.3.

⁴ Halil Sariaslan, Yatırım Projelerinin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi, Turhan Kitabevi, Ankara, 1990, s.161.

Belirsizlik, şanslar eşitse en üst düzeydedir. Başka bir deyişle belirsizliğin en yüksek olduğu durum, olasılığın yarı yarıya 0,5 olduğu durumdur. Birtakım olaylar eşitliği bozmuşsa, belirsizlik azalır. Belirsizlik azaldığında risk artabilir de azalabilir de. Ancak, yeterli bilginin olmadığı durumlarda belirsizlik daha yoğundur. Çünkü, olasılık belirsizdir.⁵

Şekil 1.1 Belirsizlik

Kaynak: F.J. Outreville, a.g.e., s.6.

Belirsizlik kavramını daha iyi anlamak için olasılık kavramını da bilmemiz gerekir. Olasılık, belli bir sonuçla ilgili o sonucun gerçekleşebilme oranıdır. Olasılık sıfırla bir arasında değişir. Olasılık sıfırsa sonuç gerçekleşmez, bire yaklaştıkça gerçekleşme olasılığı artar. Olasılık dağılımı her bir olası sonu için gerçekleşme oranını gösterir.⁶

⁵ F.J. Outreville, Theory and Practice of Insurance, Kluwer Academic Publishers, London, 1998, s.5.

⁶ Williams, Heins, a.g.e., s.3.

Şekil 1.2 Olasılık

	Olasılık	
	0	1
%50		
<hr/>		
Belirsizlik Var	Belirsizlik En Yüksek	Belirlilik Var

Kaynak: C.A. Williams, Jr.R.M. Heins, a.g.e., s.3.

Yukarıdaki tablolar göz önüne alındığında belirsizliğin ölçülebilir hale geldiği durumlarda riskten bahsedilebilir diyebiliriz ve sigorta ölçülebilir riskler için mümkündür.⁷

Bu bölümü bir anekdot aha iyi açıklamamızı sağlayabilir. “2. Dünya Savaşı sırasında, bir kış gecesi, Moskova’ya yapılan Alman hava akınlarından birinde, saygıdeğer bir Sovyet istatistik profesörü ilk defa yerel sığınağa gelir. Daha evvel onu orada hiç görmeyen arkadaşları, bu kez neden geldiğini sorarlar. Profesör açıklar: Moskova’da birkaç milyon insan varken bombanın bana zarar vereceğine hiç ihtimal vermezdim. Fakat duydum ki, dün bombalar, Moskova’da yaşayan tek file isabet edip öldürmüştür. Onun üzerine soluğu burada aldım.”⁸

1.3 Tehlike ve Riziko

Riski anlayabilmek için tehlike ve riziko kavramlarını da bilmek gerekiyor. Tehlike (peril) zararın yakın nedenidir. Eğer evini yangın dolayısıyla yanarsa tehlike, yangındır. Eğer aracınızla çarpışma sonucu kaza geçirirseniz, çarpışma tehlikedir ya da diğer bir deyişle

⁷ R. Riegel, S.J. Miller, Insurance Principles and Practices, Prentice Hall Inc., 1965, s.19.

⁸ D. Rowland, TSEV 47, Küreselleşen Sigortanın ekonomik Etkileri, TSEV Yayınları, İstanbul, s.2.

kazanın sebebidir. Tehlikelere örnek olarak hırsızlık, ölüm, hastalık, deprem, fırtına verilebilir.⁹

Riziko (hazard) ise belirli bir tehlikeden zarar ortaya çıkmasının arkasında yatan koşuldur. Rizikolar bir zararın olasılığını ve miktarını ya da her ikisini birden arttırabilirler.

1.4 Sigorta Kavramı

Risk yönetiminin bilinen en yaygın yöntemi riski aktarmaktır. Riski aktarmanın da bilinen en yaygın, en çağdaş ve en ucuz yöntemi ise sigorta hizmeti almaktır. Sigortanın yaygınlığı nedeniyle sigortacılık önemli bir endüstri haline gelmiş ve kamu yönetimleri de sigortacılık faaliyetlerini düzenleme altına almıştır.¹⁰

Sigorta, Latince “güvence” anlamına gelen “sicurta” kelimesinden gelir. Rizikolara karşı kişinin güvenlik gereksinimi duymasının bir sonucudur. Kişi var olduğu sürece kendini tehdit eden rizikolara karşı koruma zorunluluğu hissedecektir. Sigorta, aynı rizikonun tehdidi altında bulunan bir topluluğun bir araya gelerek, doğabilecek hasara birlikte karşı koymasındadır. Sigortanın amacı hasara engel olmak değil, bu hasarı grup üyeleri arasında dağıtmaktır, böylece hasar yükünü grubun her üyesi için taşınabilir hale getirmektir. Bir diğer deyişle, şansı az olanların karşılaştığı zararı, aynı rizikoyla karşı karşıya olmalarına rağmen tesadüfen kurtulan kişiler arasında paylaşmaktır. Bu birliktelik, doğacak hasarın şiddet derecesini her bir kişi bakımından azaltarak, belirsizliği belirli hale getirecektir.¹¹

Sigorta, sigortalıyı güvence altına almak amacıyla verilmiş bir söz veya hizmet olarak kabul edilebilir. Sigortanın, sigortalıyı güvence altına almasındaki amaç, onu parasal ya da finansal kayıptan korumaktır.¹²

⁹ George E. Rejda, Principles of Risk Management and Insurance, Addison-Wesley, USA, 1998, s.6.

¹⁰ Ali İhsan Karacan, Sigortacılık ve Sigorta Şirketleri, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1994, s.33.

¹¹ Enver Alper Güvel, Afitap Öndaş Güvel, Sigortacılık, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s.23.

¹² H.A. Mowbray, H.R. Blanchard, Insurance: Its Theory and Practice in the US, McGraw Hill, New York, 1961, s.3.

Sigorta, riskin gerçekleşmesinden doğacak ekonomik zararın olumsuz etkisinden sigorta dayanışmasına katılanları korumak amacıyla riskin yönetimidir. Aktüer, sigortacı tarafından yönetilecek riskin nitelik ve niceliğini ölçer, her risk türünün frekansını, doğasını ve olaylarla ilgili kişilerin uğradığı finansal etkiyi anlamaya çalışır. Zararların etkisini azaltmak için riskleri gruplandırır. Tesadüfen oluşan hasarlar sigortacı tarafından sözleşme gereği karşılanır.¹³

Daha geniş anlamda sigorta;

- Belirli bir prim karşılığında,
- Kişi hayatının ya da organlarının veya kişi ve kuruluşların para ile ölçülebilir değerlerinin,
- Sigorta kural, kanun ve yönetmeliklerince belirlenmiş rassal (tesadüfi) rizikoların gerçekleşmesinden doğacak maddi hasarlarını,
- Aynı rizikonun tehdidi altında bulunan kişileri ya da kuruluşları bir araya getirerek,
- Ölçülen değerler üzerinden ve gerçekleşen hasar oranında karşılayarak,
- Sosyo-ekonomik çöküntüleri dağıtan ve önleyen,
- Yatırımlara aktarılan fonları ve ikrazları ile ekonomiye kaynak yaratan işlemler bütünüdür.¹⁴

Yukarıdaki tanımlar ve açıklamalar genel olarak incelendiğinde sigortanın sadece risk yönetimi aracı olmadığı aynı zamanda sigorta ettirenle sigorta eden arasında hukuki bir anlaşma olduğunu ve sektörel anlamda da finansal piyasaların düzenli işleyişine katkı sağladığını görürüz. O halde sigorta kavramını risk yönetim türü olarak, sözleşme olarak ve mali kurum olarak tanımlayabiliriz.

¹³ H.H. Panjer, G.E. Wilmot, Insurance Risk Models, Society of Actuaries Schaumburg, 1992, s.1.

¹⁴ Güvel, a.g.e., s.25-26.

1.4.1 Risk Yönetimi Olarak Sigorta

İşletme biliminde “ölçemediğinizi yönetemezsiniz” ifadesi kullanılmaktadır. Bu ifade, risk yönetimi söz konusu olduğunda özellikle önemli kazanmaktadır. Çünkü sigorta organizasyonunun çalışma esası, yüzdesel olarak ölçülebilen risklerin belli hesaplamalar ışığında çokluğa dağıtılmasıdır. Dolayısıyla risk yönetimi olarak sigortanın tanımını aşağıdaki şekilde yapılabilir:

Aynı tür tesadüfi risklere maruz çok sayıda üniteleri bir portföyde toplayarak risklerin daha belirli hale getirilmesinin ve bu risklerden doğacak hasarları karşılamak için küçük, periyodik katkılardan bir fon oluşturarak hasarların telafisinin sağlanması esasına dayanan bir organizasyondur.¹⁵

Tanımda belirtilen “tesadüfi riskler” söz konusu risklerin rassal olarak gerçekleştiğini göstermektedir. Ayrıca tanımdaki “aynı tür riske maruz olma” ifadesinden de, benzer risklerin gruplandırıldığını anlaşılmaktadır. “Çok sayıda üniteler” ise, sigorta tekniğinin temel ilkesi olan Büyük Sayılar Kanunu’nun işlerlik kazanabileceği kadar çok ünitenin sigorta organizasyonunda yer alması gerektiğini ifade etmektedir. Büyük Sayılar Kanunu, sigorta organizasyonunda katılımcı sayısı arttıkça rizikonun daha küçük paylara bölünmesidir.

1.4.2 Akit Olarak Sigorta

Türk Ticaret Kanunu’nun (TTK) 1263’üncü maddesinde sigorta şu şekilde tanımlanmıştır: “Sigorta bir akittir ki, bununla sigortacı, bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin (bir riskin) meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli birtakım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır.”

Sigortanın sağladığı güvence yasal bir akitle (sözleşmeyle) düzenlenir. Sigortacı ile sigortalının karşılıklı hak ve yükümlülüklerinin yer aldığı bu sözleşmeye sigorta poliçesi adı verilir.

¹⁵ G.Ş. Uralcan, Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi, Beta Yayınları, İstanbul, 2004, s.23.

Akit olarak sigortanın tanımından, sigorta poliçesinin bir akit olarak düzenlendiğini ve bu akitle sigortacının prim karşılığında sigortalının para ile ölçülebilir bir menfaatinin gerektiğinde tazmin etme yükümlülüğünü üzerine alarak güvence altına aldığını anlamalıyız.

1.4.3 Mali Kurum Olarak Sigorta

Sigorta kuruluşları sadece kişilerin ya da kurumların risklerini güvence altına alarak onların tazminatlarını ödeyebilmek için zorunlu ve ihtiyari fonlar oluştururlar. Bu fonlar birçok yatırımı finanse ettiğinden sigorta şirketleri ekonomiler açısından çok önemli mali kurumlardır. Bu sebeple mali açıdan sigortayı aşağıdaki şekilde tanımlayabiliriz:

Sigorta, belirli bir prim karşılığında, kişi hayatının ya da organlarının veya kişi ve kuruluşların para ile ölçülebilir maddi varlıklarının ya da üçüncü şahıslara olan sorumluluklarının, sigorta kural, kanun ve yönetmeliklerince sınırlanmış bölümlerinin karşılaşılabileceği aynı kıstaslarla sınırlı tesadüfi risklerinin gerçekleşmesinden doğacak hasarlarını, ölçülen değer üzerinden ve gerçekleşen hasar oranında karşılayarak sosyo-ekonomik çöküntüleri dağıtan ve önleyen, yatırımlara aktarılan fonları ve ikrazları ile ekonomiye kaynak yaratan işlemler bütünüdür. Akitle düzenlenir. Çeşitli şekillerde devlet tarafından denetlenir ve desteklenir.¹⁶

Tanımın özellikle vurgu yaptığı ve mali kurum olarak sigortayı önemli kılan unsurlardan ilki hizmetin belirlenmiş bir prim karşılığı verildiği, ücretsiz olmadığıdır. İkinci unsur, tesadüfi risklerin güvence altına alındığı ve bunun da sigorta mevzuatının ve prensiplerinin koyduğu sınırlar çerçevesinde yapıldığıdır. Üçüncü unsur, hasar ödemelerinin ölçülebilir parasal bir değeri olduğu ve bu değer rastgele belirlenmediğidir. Dördüncü unsur, risklerin sosyo-ekonomik çöküntüleri önleyecek kadar çok üniteye dağıtıldığı ve bu nedenle oluşan fonların yatırımlara kaynak olduğudur. Son unsur da akitle düzenlenip, devlet tarafından denetlenip desteklenmesidir.

¹⁶ G.Ş. Uralcan, Sigortacılık Uygulamaları, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2002, s.3.

1.5 Sigortanın Temel Özellikleri ve İşleyişi

Sigortanın detaylı olarak verdiğimiz tanımlarından yola çıkarak, sigorta akdinin sağlıklı işleyebilmesi için bazı temel özelliklere sahip olması gerekir. Bunlar:

- Kayıp havuzu oluşturulması,
- Tesadüfi zararların karşılanması,
- Risk transferi,
- Ve tazminat olarak özetlenebilir.¹⁷

Bu özellikleri sırasıyla daha ayrıntılı olarak inceleyelim:

1.5.1 Kayıp Havuzu Oluşturulması

Sigortacılıkta kayıp havuzu oluşturulmasının iki anlamı vardır. Birincisi, kayıplar organizasyona dahil olan herkes arasında paylaşılır. İkincisi, gelecekteki zararları tahmin edebilmek için büyük sayılar kanunu işlerlik kazanır.

Kayıp havuzu oluşturulmasının mantığı bir örnekle açıklanabilir. 10.000 TL değerinde bir araca sahip olan 1000 kişi olsun. Bu kişilerin kayıp havuzu oluşturmak üzere birlikte hareket etmemeleri durumunda araçlarının çalınması ya da kaza yapmaları ihtimaline karşı 10.000 TL değerinde ihtiyati fon ayrılmaları gerekir. Bu durumda ekonomide toplam 10.000.000 TL ihtiyati fon olarak ayrılmış olacak ve bu kapasite atılacaktır. Diğer taraftan, bu araçların belki en çok dört tanesi çalınarak ya da kaza geçirerek tamamen yenilenmek durumunda kalacaktır. Dolayısıyla 40.000 TL kaynak ayrılması hasarı karşılamaya yetecektir. Birlikte hareket edilmemesi durumunda 9.960.000 TL fazladan fon ayrılacak ve bu fon ekonomik kayıp hanesine yazılacaktır. Birlikte hareket edilmesi durumunda ise 40.000 TL olası zararı tazmin etmek için kişi başına 40 TL gibi küçük bir ihtiyati fon ayrılması yeterli olacaktır. Böylece sigortalılar olası 10.000 TL'lik kaybı sadece 40 TL karşılığında güvence altına almış olurlar.

¹⁷ Rejda, a.g.e., s.20.

Sigortacı açısından durum değerlendirildiğinde, sigortacının olası zararı doğru tahmin etmesi gereklidir. Tahminin doğruluğu ise, havuzdaki sigortalı sayısının çokluğu ile doğru orantılıdır. Kısaca büyük sayılar kanunu geçerlilik kazanır, kayıp havuzunda ne kadar çok kişi olursa, tahminlerimiz o kadar tutarlı olur. Bir örnekle açıklamak gerekirse, yazı tura oyununda paranın yazı ya da tura gelme olasılığı 0,5'tir. Ancak para 10 kere atıldığında 8 kez tura gelebilir. Bu durumda gerçekleşen olasılık 0,8 olacaktır, ama olması gereken 0,5'tir. Eğer aynı para 1.000.000 defa atılırsa, tura gelme sayısı yaklaşık 500.000 olacaktır. Bu yüzden, havuzdaki sigortalı sayısı arttıkça, rizikoların gerçeğe yakın ve doğru tahmin edilmesi olasılığı artacaktır.

1.5.2 Tesadüfi Zararların Karşlanması

Sigortanın işleyişi için gerekli temel özelliklerden ikincisi, tesadüfi zararların karşılanmasıdır. Bir zararın tesadüfi olabilmesi için, beklenmedik bir anda tamamen rassal olarak gerçekleşmesi gereklidir. Diğer bir deyişle hasar, kazara gerçekleşmelidir. Yolda yürüyen kafasına saksı düşmesi rassal ve kazara gerçekleşmiş olaya örnek olarak verilebilir.

1.5.3 Risk Transferi

Risk transferi, sigortanın üçüncü temel özelliğidir. Risk transferinin anlamı, riskin sigortalıdan, finansal olarak daha güçlü olan ve finansal olarak hasarı karşılama kabiliyetine sahip olan sigortalayana geçmesidir. Hayat ve ferdi kaza sigortaları buna örnek olarak verilebilir.

1.5.4 Tazminat

Sigortanın temel özelliklerinden sonuncusu tazminattır. Tazminat, sigortalının hasar gerçekleştikten sonra ortaya çıkacak finansal kayıpları en aza indirmesini ya da ortadan kaldırmasını ve böylece sanki hasar hiç gerçekleşmemiş gibi hayatına devam etmesini sağlar. Örneklendirecek olursak, evine hırsız giren kişinin konut sigortası zararını tazmin eder, sağlığını kaybeden kişinin sağlık sigortası hastane ve ilaç masraflarını karşılar.

1.6 Sigortalanabilir Riskler

Özel ya da sosyal sigortalar tarafından bütün riskler sigortalanabilir mi? Bu sorunun cevabı en basit anlamda “hayır”dır. Bazı riskler, sigortalanabilirlik koşulunu sağlayamadığı için sigortalanamaz. Ekonomik sistemde sigorta, her ne kadar bireylerin ve kurumların birçok riskini güvence altına alsada, sigortayı şans oyunları ya da kumardan ayıran ve sigorta sisteminin aksamasına neden olabilecek işlemlerin sigorta dışında tutulması gerekir.

Riskin sigortalanabilir olması için bazı kıstaslara uyması gerekir. Bu kıstaslar aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:¹⁸

- Tesadüfi risk
- Ölçülebilir risk
- Para birimi ile değerlendirilebilen risk
- Yasal risk
- Optimum frekanslı risk
- Büyük sayılar kanununun işlerliğinin sağlanabileceği risk

1.6.1 Tesadüfi Risk

Sigorta poliçesi ile verilen güvence, tesadüfi olaylar neticesinde meydana gelecek hasarlar içindir.¹⁹ Riskin sigortalanabilir olması için aranan ilk koşul, riskin rastlantısal olarak gerçekleşen bir risk olmasıdır. Risk, kesinlikle gerçekleşecek ya da gerçekleşmek üzere olan bir risk olmamalıdır. Altındaki dükkanda yangın çıkan konutun yangın sigortası yapılmaz, henüz deprem olmuş bir bölgede deprem riski güvence altına alınmaz. Keza, hayat sigortalarında da ölmek üzere olan bir insanın hayatı sigorta edilmez. Hatta bazı önlemler alınmadığı takdirde riskin gerçekleşme ihtimalinin kesinlik kazanacak kadar yüksek olması bile riskin rastlantısal olarak gerçekleşme özelliğini bozacağından, gerekli önlemler alındıktan

¹⁸ Outreville, a.g.e., s.xi.

¹⁹ Mowbray, Blanchard, a.g.e., s.54.

sonra sigortalanabilir risk olarak kabul edilir ve sigortalanır. Rasyonel bir sigortacı, riskin rastlantısal özelliğine mutlaka önem verir.²⁰

Tazminat almak için sigortalanan şeylere kasten zarar vermek, çalınmamış bir şeyi çalınmış gibi göstermek gibi bilerek ve isteyerek gerçekleştirilen hasarlar sigorta kapsamına alınmaz. Ayrıca doğal afetlerin bir kısmı da sigortalanabilir alanın dışında bırakılmıştır. Çünkü katastrofik riskler onlarca yıllık primle karşılanamayacak kadar büyük etkilere yol açabilmektedir. Sigortada ama riski bir yerden başka bir yere taşımak değil, büyük sayılara bölerek eritmek ve yıkımları önlemektir. Amaç, insanların basit ihmaller sonucu gerçekleşen tesadüfi risklerini güvence altına alarak huzurlu bir yaşama kavuşmasını sağlamaktır.

1.6.2 Ölçülebilir Risk

Sigortaya konu olan riskin ölçülebilir olması gereklidir. Riskin ölçülebilir olması için de yapısındaki belirsizlik, hasar olasılığının belirlenebileceği bir şekle getirilmelidir. İstatistiksel ölçümler, riskleri belirsizlikten kurtarıp hasar oranlarının belirlenebildiği bilgiye dönüştürür. Bu ölçülebilirlik, sadece hasar oranlarını hesaplamakta değil, aynı zamanda prim oranları ve maliyetlerin belirlenmesinde de kullanılır. Ölçümler arttıkça, gerçeğe daha yakın sonuçlar elde edilir.

Risk istatistikleri, sigortacının alacağı önemli kararlarda, özellikle tarifelerin saptanmasında, risk kabul politikalarının belirlenmesinde ve iş kabulünde temel etkidir. O nedenle risk istatistiklerinin dikkatle toplanması ve yorumlanması gerekir. Bu istatistiklerin oluşturulmasında kullanılan sınıflandırma yöntemleri istatistiklerin anlamlılığını ve buna bağlı olarak, saptanan primlerin yeterliliğini etkileyen ön kararları içerir.²¹

1.6.3 Para Birimi İle Değerlendirilebilen Risk

Hayatta var olan riskleri ne sigortalı ne de sigortacı ortadan kaldıramaz ya da tamamen risklerden bağımsız bir yaşam süremez. Sigorta her ne kadar en etkili risk yönetimi

²⁰ Rowland, a.g.e., s.1.

²¹ E. Gediz, Ş. Artan (çev.), TSEV 51, Mal Sigortalarında Riziko İstatistikleri, Munich Re/1985, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.31.

araçlarından biri olarak görülse de, riskler var olmaya devam eder. Ancak sigortalı ve sigortacı hasarın önlenmesi ile ilgili faaliyetlerde bulunarak hasar olasılığını, riskin şiddetini ve frekansını azaltabilirler. Riskler azalsa da gerçekleşecektir, ancak tazminat yoluyla sigortalı ekonomik yıkımdan önceki durumuna getirilmeye çalışılacaktır.

Risk gerçekleştikten sonra zararın tazmin edilebilmesi için ekonomik yıkımın finansal değerinin belirlenmesi gerekir. Finansal değer, para birimi ile belirlenen değerdir. Bu değer mal sigortalarında malın değeri ile sınırlıyken, hayat sigortalarında kişiler özgür iradeyle bu finansal değeri belirler.

1.6.4 Yasal Risk

Yasal risk, kamu vicdanına, toplum düzenine ve kanunlara aykırı olmayan risktir. Bir riskin sigortalanabilmesi için yasal olması gereklidir. Örneğin bir suçlunun çevresine verdiği zararlar, hırsızın çaldığı mallar, kumarbazın kaybettiği paralar yasal risk sınıfına girmediği için sigortalanamaz. Bir kişinin sigortalı olabilmesi için menfaatinin yasal olarak zarar görmesi gerekir.

1.6.5 Optimum Frekanslı Risk

Riskin sigortalanabilmesi için tekrarlanma olasılığı önemlidir. Sigortalanabilir riskler optimum frekanslı olmalıdır. Yani tekrarlanma sıklığı ne çok düşük ne de çok yüksek olmamalıdır. Çünkü hasarın tekrarlanma olasılığının çok düşük olması sigortalıyı, tekrarlanma olasılığının çok yüksek olması da sigortacıyı sigorta sözleşmesini imzalamaktan uzaklaştırır. Trafikte seyreden bir aracın kaza geçirme olasılığı optimum frekanslı bir risktir.

1.6.6 Büyük Sayılar Kanununun İşlerliğinin Sağlanması

Büyük Sayılar Kanunu, homojen yapıdaki risk grubunda, risk sayısı arttıkça, hasar olasılığının, o olayla ilgili genel hasar olasılığına daha çok yaklaşacağını öngören istatistik

yasasıdır.²² Bir matematik prensibidir. Örneğin, 5 yıllık bir döneme ait hasar/prim oranlarına göre, 20 yıllık hasar/prim oranı, gerçeğe daha yakın sonuçlar verecektir.²³

Büyük Sayılar Kanunu'nun işlerliğini sağlamak demek;

- Aynı grupta olan çok sayıda riski sigortalayarak hasar/prim oranını gerçeğe yakın kılmak,
- Hasarı büyük sayılara dağıtarak sigortalı başına düşen yıkımı azaltmak demektir.

Hasarın doğru olarak tahmin edilmesi için riskin uygun bir şekilde belirlenmesi ve zararın beklenen sıklık ve şiddetinin hesaplanmasında Büyük Sayılar Kanunu'nun işlerliğinin sağlanması gerekmektedir.²⁴

1.7 Sigortanın İşlevleri

Sigortacılık, hem ekonomik hem de toplumsal hayat için çok önemlidir. Bireylerin ve kurumların karşılaştıkları riskleri minimize ederek ve hasarları telafi ederek sigortacılık günümüzde dünya çapında çok büyük bir organizasyon halini almıştır. Ekonomik büyüme ve gelişmeyi sağladığı gibi, insanların da daha huzurlu bir yaşam sürmelerine yardımcı olmuştur.

Bundan önceki bölümlerde bahsedilen sigortalanabilir riskler ve sigortanın prensipleri gibi kavramlar daha çok sistemin işleyişi ve sigortacılar için önemli olmakla beraber, sigortanın işlevleri tüm insanlar için önemlidir. Sigortanın işlevlerinin tam anlamıyla bilinmesi, ülkemizde sigorta bilincinin artmasını sağlamakla kalmayacak, kişisel risk yönetimi açısından da bireylerin konuya eğilmelerini sağlayacaktır. Sosyal refahımızın ve gelişmişlik düzeyimizin ülke olarak, toplum olarak yükselmesi, bu işlevlerin farkında olmakla daha kolay olacaktır.

Sigortanın işlevlerini iki ana başlıkta toplayabiliriz.²⁵

²² C. Nomer, H. Yunak, Reasürans, Ceyma Matbaacılık, 1998, s.190.

²³ Y.K. Çuhacı, Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü, Milli Reasürans T.A.Ş., Ceyma Matbaacılık, 2004, s.160.

²⁴ Outreville, a.g.e., s.147.

- Sigortanın risk yönetimi ve girişimciler açısından yarattığı mikro işlevler
- Sigortanın ekonomik açıdan yarattığı makro işlevler

1.7.1 Sigortanın Mikro İşlevleri

Sigortanın mikro işlevleri, sigortacı ile sigortalı arasındaki olayların sonucu olarak gerçekleşen faaliyetleri kapsar. Bu faaliyetler bireylerin karşılaşılabileceği ölüm, hastalık, kaza, işsizlik gibi rizikolar ya da kurumların karşılaşılabileceği yangın, hırsızlık, patlama, kaza gibi rizikolardır. Bu noktada sigorta bir risk yönetimi aracı olarak devreye girmektedir. Etkilediği kitle bakımından mikro işlevler risk yönetimi ve girişimciler açısından incelenmiştir. Bütün insanlar ya da kurumlar risklere maruz kalmamayı ya da risklerden en az düzeyde etkilenmeyi ister. İşte bu noktada sigortanın mikro işlevleri devreye girer.

1.7.1.1 Dayanışma İşlemleri Organizasyonu

Sigorta, bireylerin ya da kurumların kayıplarını bir topluluk arasında paylaştırarak ve dağıtarak, hasarın hızla telafi edilmesini sağlar. Bu telafi süreci toplumda sosyal ve ekonomik çöküntülerin önünü alır. Bu bakımdan sigorta şirketleri riski yönetirken, sigortalılar da ortak kayıp havuzu oluşturarak toplumsal bir dayanışma sergilemiş olur.

1.7.1.2 Girişimcinin Yatırım Kararlarına Etkisi

Girişimcinin karar vermekte en çok zorlandığı anlar, belirsizliğin yoğun olduğu anlardır. Henry Ford'un "New York şehri, işadamları tarafından değil, sigortacılar tarafından yaratılmıştır. Sigortacılar olmasaydı, bir sigara izmaritinin küle çevirebileceği gökdelenleri inşa etmeye hiçbir işadamı cesaret edemezdi." ifadesi, gerçeği tam anlamıyla açıklamaktadır.²⁶

²⁵ G.Ş. Duman, Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar, Bilimsel Araştırma Merkezi, İstanbul, 1990, s.17-27

²⁶ Uralcan, a.g.e, s.53.

Sigorta, oluşabilecek kayıpları tazmin etme güvencesi vererek, belirsizlikleri girişimci açısından belirliliğe dönüştürür. Böylece girişimci daha cesur davranıp karar verebilir. İş verimliliği artar ve yeni girişimlerin kuruluşuna imkan verir. Girişimci, büyük ve gerçekleştiğinde yıkımlara neden olacak risklerini küçük ve belirli ödemeler karşılığında güvence altına alma olanağına sahip olunca cesareti artar, büyük ve sıradan olmayan yatırımlara girer. Riskleri bekleminin stresinden kurtulur. Kendini tümüyle işine verebilir.²⁷ Böylece yeni sanayi ve ticaret oluşumlarının kurulumu gerçekleşir.

1.7.1.3 Girişimcinin Yatırım Sermayesi Bulmasına Katkısı

Girişimcilerin kararlarını etkileyen en önemli faktörlerden biri de sermaye maliyetidir. Ekonomide “az olan değerlidir” ilkesi gereği, sermaye ne kadar az olursa ona sahip olmanın maliyeti de o kadar yüksek olacaktır. Sigorta, oluşturduğu fonlar sayesinde yatırım sermayesi miktarını artırır ve bu da sermaye maliyetini düşürür. Hane halkı tasarrufları sigorta fonları sayesinde ekonomiye ek kaynak sağlar ve yatırıma aktarılacak tasarruf fonlarının fazlalığı faiz oranlarını düşürerek girişimcinin daha uygun fiyata yatırım sermayesi bulmasını sağlar. Böylece girişimci sayısı artar ve daha büyük girişimlerin de önü açılmış olur.

1.7.1.4 Atıl Tutulan Sermaye Miktarına Etkisi

Sigortanın mantığında olası kayıpları karşılamak vardır. Girişimciler, sigortayı kullanmadıkları zaman olası kayıpları için fon ayırmak durumunda kalır. Bu durumda ayrılan kaynaklar atıl kapasite oluşturur. Halbuki sigorta aracılığıyla riziko güvence altına alındığında, girişimciler mevcut kaynaklarını ve kapasitelerini tam olarak kullanabilir. Herhangi bir sağlık riski, iş durması, makine bozulması gibi unsurlar için ek nakit kaynak ayırmak zorunda olmayacağı için daha büyük yatırımlar yapabilir.

²⁷ G. Dickson, J. Steele, TSEV 1, İngiltere’de Sigortanın Genel Prensipleri ve Uygulamaları Hakkında Özet Bilgiler, TSEV Yayınları, İstanbul, 1995, s.6.

1.7.1.5 Girişimcinin Kredi Bulmasına Etkisi

Kredi, bir girişimin başarılı olması ya da büyüebilmesi için hayati önem taşır. Ancak girişimci kredi almak istediğinde, kredi veren kurumlar bazı teminatlar isterler. Yeterli sigorta güvencesine sahip bir girişimci kredi almakta zorlanmayacaktır. Nitekim birçok ülkede hayat sigortası karşılığında kredili ev alımı olanakları o ülke insanının iskan sorununu çözmüştür.²⁸ Gelişmiş ülkelerde sigorta, kredi sisteminin vazgeçilmez unsuru ve girişimcilerin kredibilitesini belirleyen en önemli faktörlerdendir.

1.7.1.6 Fiyatlar Üzerindeki Etkisi

Ürünlerin fiyatı temelde “maliyet+kâr” olarak ifade edilebilir. Girişimcinin uğradığı zararları kendi karşılması halinde bu zararların fiyatlara yansıtacağı açıktır. İmalatçı, dağıtımçı, toptancı, perakendeci vb. kuruluşlar, fiyatlarına şüpheli borçlar, yangın, hırsızlık ya da nakliyat ile ilgili tahminlerini subjektif olarak yansıtacaklardır ki bu durumda fiyatların gerçekçi bir düzeyde oluşmaması ve maliyetin çok artması doğaldır.²⁹

İşletmelerin sigorta maliyetlerinin belirli olması durumunda girişimciler sadece ödedikleri prim miktarını fiyatlara yansıtacaktır ki bu da hasar miktarlarının yanında önemsiz denecek kadar küçüktür. Böylece sigorta fiyatların belirsizlik durumuna göre daha gerçekçi ve düşük düzeyde oluşmasını sağlar.

1.7.1.7 Önleyici Önlemlere Etkisi

Sigorta kuruluşları sivil toplum örgütü değil, aksine kâr etmeyi amaçlayan şirketlerdir. Bundan dolayı risklerin gerçekleşmesinden doğabilecek yıkımları azaltmak ya da bu yıkımları kabul edilebilir düzeyde tutmak için sürekli çalışırlar. Sigorta şirketleri, kötü rizikoları sigortalamayarak ilgilileri bir dizi önlemler almaya ve daha dikkatli davranmaya teşvik eder. Diğer yandan bir yıllık süre boyunca rizikonun gerçekleşmemesi durumunda hasarsızlık indirimleri yaparak sigortalıyı önlem almaya teşvik eder.

²⁸ Life Insurance Companies as a Financial Institution, Prentice Hall Inc., 1965, s.3-4

²⁹ Riegel, Miller, a.g.e., s. 3-4.

Sigorta şirketinin ayrıca kendi risklerini de güvence altına alması gerekmektedir. Bu nedenle sigorta şirketleri stratejilerinde aşağıdaki konuları ana hedefler olarak bulundururlar.³⁰

- Büyük sayılara ulaşacak kadar aynı riskle ilgili üniteleri portföyde bulundurmak,
- Mali yapıyı güçlü kılmak için mali yeterliliğe gereken önemi vermek,
- İş kabulü, fiyatlandırma, pazarlama ve satış, üretim, hasar, reasürans ve fon yönetimi gibi teknik işlemlerle ilgili strateji ve politikaları düzenlerken, verimlilik kadar güvenli olma ilkelerine de önem vermek; muhafazakar ve dışa kapalı değil, dışa açık ancak tedbirli olmak,
- Araştırma ve geliştirme faaliyetlerine birinci derecede önem vermek, stratejilerde temel olarak subjektif bilgileri değil, istatistik veriler ve matematiksel modellerle somutlaştırılmış araştırma ve geliştirme faaliyeti sonucu olan bilimsel bilgileri kullanmak,
- Gelişen teknoloji, iş dünyası, çevre faktörleri, sosyal yaşam tarzları ve değer yargılarına göre risk türlerinde değişiklikler yapmak, yani şartlara uygun ürünler sunmak,
- Hasarları azaltmaya yönelik eğitim programları ve hasar önleme faaliyetlerinde bulunmak,
- Toplumun sigorta bilgi ve bilincini geliştirmeyi amaçlayan faaliyetler gerçekleştirmek.

1.7.2 Sigortanın Makro İşlevleri

Bu işlevleri ekonomik işlevler diye adlandırabiliriz. Ekonomi içinde üretkenliği artıran, gelişme ve büyümeyi destekleyen ekonomik işlevler sigorta işletmelerine mali kurum hüviyeti kazandırmaktadır.³¹

Sigortacılık tarihinde bir dayanışma işlemleri organizasyonu olarak başlayan sigorta faaliyetleri zamanla ticareti uluslar arası alanlara yayan, girişimci sayısını arttıran, kredi olanakları yaratan, girişim ve girişimciler için hayati önem taşıyan faaliyetler haline

³⁰ Uralcan, a.g.e., s.57.

³¹ T. Ünal, Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi, İTO Yayınları, İstanbul, 1994, sunuş.

gelmişlerdir. Sigorta kuruluşlarında biriken prim, teminat sermayeleri gibi potansiyellerin hisse senedi, tahvil, gayrimenkul alımı ve ikraz şeklinde değerlendirilmesi bu önemi giderek artırmıştır. Böylelikle gelişmiş sigortacılık faaliyetleri, riskleri yönetme ve güvence satma ile ilgili fonksiyonlarının yanı sıra ülke ekonomisinde üretken faaliyetlere neden olan işlevleri de gerçekleştiren faaliyetler haline gelmişlerdir.³² Bu genel bilgilendirmenin ardından sigortanın makro işlevlerine geçebiliriz.

1.7.2.1 Ekonominin Tasarruf Kaynağı

Ekonomik gelişme gereği her toplum sermaye birikimine önem vermek zorundadır. Çünkü dengeli bir büyüme kaynakları, kaynaklar ise sermaye birikimini gerektirir. Planlanan büyüme hızı için gerekli sermaye birikimi ekonomiyi sarsıntıya uğratmadan ancak tasarruf ve dış kaynakların gerekli miktarda elde edilmesi ile gerçekleşebilir.³³

Sigorta kuruluşları da işte bu söz konusu sermaye birikimi ve yatırım kaynaklarına sahiptir. Fonlarda biriken primler, sigorta şirketleri aracılığıyla hisse senedi, gayrimenkul, tahvil gibi farklı alanlarda değerlendirilir. Böylece sigorta şirketleri mali bir kurum niteliği kazanır ve ekonomik refaha katkı sağlar. Mali yapı ne kadar gelişirse sigortanın ekonomik rolü de o kadar etkinleşecektir.

1.7.2.2 Kredi İşlemlerini Geliştirmesi

Kredi, itibara ve güvene dayalı finansal bir işlemdir. Mikro işlevler bölümünde sigortanın, girişimcilerin kredibilitesini artırdığını söylemiştik. Makro işlevlere bakıldığında da kredinin sigortalanması krediyi veren açısında borçlunun borcunu zamanında ödememesi ya da hiç ödememesi rizikosunu azaltır ya da ortadan kaldırır. Böylece makro açıdan sigorta kredi işlemlerinin ve kredi hacminin artmasına katkı sağlar, ekonomiyi büyütür.

³² Duman, a.g.e., s.54-55

³³ A. Paul Samuelson, Economics, Tokyo, 1973, s. 775.

1.7.2.3 Sosyo-Ekonomik Çöküntüleri Önlemesi

Riskler gerçekleştiğinde insanlar can ve mal kaybıyla karşılaşır. Bu durumda bazı insanlar için yoksulluk, işsizlik, iflas, ailelerin dağılması gibi riskler kaçınılmaz olur. Sigorta, bireylerin tek başına taşıyamayacakları riskleri dayanışma yoluyla çok sayıda birey arasında dağıtıp hafifletir. Dolayısıyla sigorta şirketi, insanların tek başına alamayacakları riskleri çoğunluğa dağıtarak sosyo-ekonomik çöküntü ve kayıpları önler.

Sigortacılar ayrıca hasarları minimumda tutmak için bilgilendirme ve yardım faaliyetlerinde bulunurlar. Fabrika denetimleri, yangın sigorta teftişleri, taahhüt işlerinde yapılan tahkikatlar, rizikoları azaltmak ya da önlemek için yapılan faaliyetlere örnek olarak verilebilir. Böylece sigortacılar, hasar prim oranlarındaki dengenin şirketlerin kârlılığını olumsuz etkilemesine engel olurlar.

1.7.2.4 Sosyal Refah Düzeyini Yükseltmesi

Sigorta faaliyetleri aracılığıyla ekonomiye kazandırılan tasarruflar ve tasarruflarla oluşturulan fonlar, ekonominin büyümesini sağlar. Büyüyen ekonomi, kişi başına düşen milli gelirin de artmasını sağlar. Böylece sigorta, sosyal refah düzeyini artırmış olur.

Sigorta güvencesi sosyal refahı sadece kişi başına düşen milli gelire olumlu etki ederek artırmaz. Aynı zamanda sigorta güvencesi ile hasarların telafisi mümkün olduğundan yatırımların azalmasını önler, işyerlerinin kapanmasına engel olur, işsizliği azaltır. Bireysel anlamda da ölüm, kaza, hastalık, yangın, hırsızlık gibi risklerden doğabilecek kayıpların, yıkımların, aile içi huzursuzlukların ve sosyo-ekonomik sorunların önüne geçer.

1.7.2.5 Uluslar Arası Ekonomik İlişkileri ve Ticareti Geliştirmesi

Sigortanın güvence ve riziko karşılama işlevinin yanı sıra finansman sağlama işlevi sanayi ve ticaret kuruluşlarının oluşumuna imkan verir. Bunun yanı sıra sigortacılığın tarihine baktığımızda taşımacılık ve ihracat sigortalarının uluslar arası ticareti kolaylaştırdığını görürüz. Ticaret, malın dolaşımı temeli üzerine kurulduğundan, sigorta dünya ticaretinin küreselleşmesini sağlar. Bu yüzden sigorta güvencesi ve taşımacılık alanındaki sigorta ürünlerinin çeşitliliği olmadan, ticaretin ve uluslar arası ekonomik ilişkilerin bugünkü konumunda olması düşünülemezdi.

1.7.2.6 Vergi Kaynağı Olması

Sigorta işletmeleri finans sektörünün en önemli unsurlarındandır. Bu işletmeler ticari faaliyetlerde bulunur ve bu işlemlerin sonucunda kâr etmeyi amaçlarlar. Bu amaca ulaşmak için de işçi çalıştırır, ekonomiye katkıda bulunurlar.

Sigorta işletmelerinin ekonomide önemli bir sektör olmasının yanı sıra, faaliyetlerinin sonucu doğan vergiyi ödeyerek devlet kaynaklarına katkıda bulunması da göz ardı edilemez. Sigorta şirketleri yıl sonu bilançolarında tahakkuk eden vergilerini ödedikleri gibi, yaptıkları hisse senedi, tahvil, gayrimenkul gibi yatırımların vergilerini de öderler. Ayrıca verdikleri hizmetin sonucu olarak veraset intikal vergisi, gider vergisi gibi vergileri öderler. Sigortacılık ne kadar gelişirse, sektörün toplam vergilere katkısı o kadar çok olacaktır.

1.8 Dünyada Sigorta Sektörü

Dünyada sigortacılığa benzer ilk uygulamalara, yaklaşık 4000 yıl önce Babil’de rastlanmaktadır. Babil’li tüccarların mal bedellerini korumak için deneyimlere dayalı olarak geliştirdikleri güvence sisteminin sigortacılığın başlangıcı olarak görülmesi mümkündür.³⁴ Ticaret merkezi durumunda olan Babil’de, kervan tüccarlarına borç veren sermayedarlar, kervanların soyulması veya fidye ödeme durumuyla karşılaşmaları halinde tüccarların borçlarını silmekte, buna karşılık borcu tüccardan geri aldıkları zaman taşıdıkları tehlikeye karşı olarak ana borç meblağı üzerine bir miktar ilave etmekteydiler. Bu durum, daha sonra Babil Kralı Hammurabi tarafından yasallaştırılmıştır.³⁵ M.Ö. 2300 yılı civarlarında Babil Kralı Hammurabi’nin Mezopotamya’da bulunan ve Hammurabi Kanunları olarak adlandırılan yazıtında bu konuya yer verilmiş ve ticaret sırasında soyguna uğrayan satıcının mal bedelinin asıl mal sahibine ödeneceği belirtilmiştir. Bu yazıtlardan anlaşıldığına göre günümüzden yaklaşık 5000 yıl önce işadamları “Bottomery” olarak bilinen özel bir sigortadan

³⁴ İlhan Erdoğan, İsteğe Bağlı Sigorta Hizmetlerine Karşı Tutum, İstanbul, 1993, s.17.

³⁵ Serap Duysak, Türk Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Kapasitesi ve Yaratılan Fonların Sermaye Piyasasında Değerlendirilmesi, İ.Ü. S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, 1996, s.7.

yararlanıyordu. Böylece yaklaşık 5000 yıl önce ticaret yapan mal sahibi soygun riskini merkezi yönetime sigortalamış oluyordu.³⁶

Daha sonra buna benzer sigortalamayı özellikle deniz ticaretinin geliştiği Eski Yunan ve Roma'da görmek mümkündür. Eski Yunan'da sigortacılık M.S. 500'lerde tefecilerle başlamıştır. Bu uygulamada uzun yola mal taşınması yapan gemi sahibine borç veren tefeci borcuna karşılık gemiyi rehin almaktaydı. Tefeci, eğer gemi seferden dönmezse borcunu iptal edeceğini de kabul ediyordu. Bu durumda tefeci gemiyi verdiği borç miktarı olarak sigortalıyordu.³⁷ Denizcilik riskinin değişimini içeren sistem zamanla Akdeniz ülkelerinde yayılarak bir nevi gemi sigortacılığı başlatılmıştır.

İlk çağlarda Çin'deki uygulama riski azaltma yönünde idi. Tek gemide bir kişinin yükünü taşımak yerine birden fazla kişinin yükü taşınarak risk azaltılmaya çalışılıyordu.³⁸

Babililer, Yunanlılar, Romalılar, derken günümüz sigortacılığına benzer ilk uygulamalar İtalya'da başlamıştır. Denizcilik sigortaları en eski branştır ve 13.-14. yüzyılda Genova'da uygulanmaya başlamıştır. Bu uygulamalar İtalya'dan İspanya'ya yayılmıştır.³⁹

Günümüzde geçerli olan hayat ve sağlık sigortalarının ilk uygulaması, üyelerin yardımıyla fonların toplandığı ve zamanla ihtiyaç sahiplerine verildiği karşılıklı yardımlaşmayı sağlayan lonca ve dini kuruluşlar şeklindeki müesseselerde görülmektedir. Avrupa'da orta çağda mevcut olan bu yardımlaşma kuruluşları Osmanlı Devleti'nde ahi teşkilatlarında ve loncalarda organize olmuştur. Organize sigortacılığın başladığı İngiltere'de 1710 yılında Londra'da kurulan The Sun Insurance Office Limited dünyadaki en eski sigorta şirketi olarak kabul edilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde kurumsal anlamda ilk sigorta olgusu ise, 1735'te oluşturulan Friendly Society'dir. Sigorta düşüncesi ve ihtiyacı, her ülkenin kültürel ve ekonomik yapısından doğan gereksinimlerle farklılıklar göstererek doğmuş ve gelişmiştir.

³⁶ John H. Magee, David L. Bickelhaupt, General Insurance, Illionis, Irvin Inc., 1964, s.882.

³⁷ Erdoğan, a.g.e., s.17.

³⁸ Hakan Özcan, Sigorta Sektöründe Acente Şirket İlişkileri, Sigortacı Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1996, s.5.

³⁹ Allen L. Mayerson, Introduction to Insurance, The McMillan Company, New York, 1962, s.20.

Batıda sigortacılığın kurulması ve gelişmesi iki yüz yılı aşkın bir geçmişe sahiptir. Yine Batıda sigorta sektörü; konusu, çalışması, kapsamı ve ekonomideki ağırlığı ile bir sektör haline gelmiş ve topluma mal olmuştur.⁴⁰ Tablo 2’de, kıtalar bazında ve ülkeler arasında oluşturulan birlikler bazında 2004 ve 2005 yıllarında toplam prim üretimi, reel büyüme, Pazar payı, prim/GSMH ve kişi başına prim üretimi karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

⁴⁰ Selahattin Tuncer, Türkiye’de Sigortacılığın Gelişmesini Önleyen Amiller, Türkiye’de Sigorta Kesiminin Ekonomik Gücü ve Gelişmesi Konulu Seminer, İstanbul, 20 Haziran 1983, s.1.

Tablo 1.1 2005 Yılı Bölgesel ve Ekonomi Birliği Ülkelerinin Prim Hacmi

	Toplam Prim Üretimi (Milyon USD)		Reel Büyüme		Pazar Payı (%)	Prim/GSMH (%)	Kişi Başına Prim Üretimi (USD)
	2005	2004	2005	2004	2005	2005	2005
Amerika	1.280.234	1.228.539	-0,10	2,60	37,37	7,95	1.452,8
Avrupa	1.287.920	1.206.191	4,40	3,00	37,60	7,78	1.513,8
Asya	759.779	738.918	3,50	2,40	22,18	6,83	197,9
Afrika	40.025	36.422	7,10	-3,40	1,17	4,80	44,2
OECD	3.110.856	2.987.845	2,00	2,10	90,81	8,68	2.606,5
G7	2.557.021	2.485.240	1,40	1,70	74,64	9,30	3.512,0
NAFTA	1.234.415	1.191.506	-0,20	2,40	36,03	8,58	2.854,8
ASEAN	30.405	27.283	5,70	10,90	0,89	3,37	59,9

Kaynak: Swiss Re, Sigma Study No:5/2006, World Insurance In 2005, (Çevrimiçi), Syf 29, 10.3.2008
<http://www.swissre.com/>

1.9 Türk Sigorta Sektörü

Bu bölümde Türk sigorta sektörünün gelişimi ve sigortanın ekonomideki rolü konularına yer verilmiştir.

1.9.1 Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi

Selçuklular döneminde ticareti desteklemek amacı ile bir dizi ulaşım ve konaklama yeri güvenceleri verilmiştir. Yapılan kervansaraylarda konaklayanların güvenliği devlet tarafından sağlanmış, bir konaklama yerinden diğer konaklama yerine hareket eden ticaret kervanlarının mal ve can güvenliği de yine yollarda devletin güvencesi altına alınmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde lonca teşkilatı kurularak, üyelerin zararı karşılanmaya çalışılmış, hastalık ve ölüm durumlarında fondaki paralarından kalanlarına verilmiştir. Bu tür tarihi olgulara rağmen ülkemizde modern anlamda sigortacılığın başlaması için 19. yüzyılın ikinci yarısını beklemek gerekmiştir. Ayrıca dini etkiler sebebi ile imparatorlukta sigorta olgusu yavaş gelişmiştir.

1870 büyük İstanbul yangınında pek çok ev, işyeri, cami, kilise hasar görmüştür. Bu yangın sonucunda ortaya çıkan hasarların paylaşımının zorluğu, koruyucu müesseselerin yetersiz kalması, batıda örnekleri görülen örgütlü sigorta çalışmalarının gündeme gelmesine yol açmıştır.⁴¹

Ülkemizde ilk kez 1872 yılında Sun, Northern ve North British adlı üç İngiliz şirketi sigortacılık faaliyetine başlamıştır. 1899 yılına gelindiğinde 11 sigorta şirketi ülkemizde acentelik çalışması yapmaya başlamıştır. Faaliyet gösteren bu şirketler, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde özellikle de İstanbul'da faaliyet gösteren şirketler merkezlerinden aldıkları talimatlara göre hareket ediyorlar, poliçelerini İngilizce ve Fransızca olarak düzenliyorlardı. Hasar sırasında ortaya çıkak ihtilaf halinde yetkili mahkeme olarak Londra mahkemeleri veya merkezlerin bulunduğu yerin mahkemelerini gösteriyorlar, diledikleri zaman poliçeyi feshediyorlar ve mukaveleleri teminattan mahrum bırakıyorlardı. Kapitülasyonların etkisi ile pek çok sigorta şirketi kolay yoldan para kazanmış, sigorta ahlakı bozulmuştur.⁴² Faaliyet gösteren bu şirketler sigortaya duyulan gereksinimi karşılamakla birlikte, o tarihlerde sigorta şirketlerinin kuruluşunu ve sigorta faaliyetini düzenleyen devlet denetimini öngören kanunların, hatta bu konuya değinen bir hükmün dahi bulunmayışı nedeniyle tamamen denetimsiz bir biçimde çalışmışlardır.⁴³

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte sigorta alanında gerek yasal gerekse kurumlaşma açısından büyük adımlar atılmıştır. 1927 yılında ülkede faaliyet gösteren yerli ve yabancı sigorta şirketlerinin kuruluşu, çalışma şartları belirlenerek devlet denetimi getirilmiştir. Sigortacılığın millileştirilmesine zemin hazırlamak, reasürans yoluyla dışarıya giden primlerin bir kısmının ülkede kalmasını sağlayarak döviz tasarrufu gerçekleştirmek ve hazineye gelir sağlamak amacıyla 1929'da Milli Reasürans T.A.Ş. kurulmuş ve böylece ülkede reasürans tekeli fiilen başlamıştır. Bu tarihten itibaren Türkiye'de çalışan yerli ve yabancı sigorta şirketleri yaptıkları her sigortadan tahsil ettikleri primlerin %50'sini Milli Reasürans'a

⁴¹ Halim Külünk, Cumhuriyetin 50. Yılında Sigortacılığımız, T.C. Sigorta Murakabe Kurulu Yayınları, Yayın No:15, Toker Matbaası, İstanbul, 1974, s.14.

⁴² İlhan Erdoğan, Sigorta İşlemlerine Karşı Tutum, Beta Yayınevi, İstanbul, 1993, s.28.

⁴³ Sinan Kuşçu, Sigorta Talep Teorisi ve Türkiye Uygulaması, Erzurum, Mega Ofset, 1996, s.16.

devretmeye başlamışlardır.⁴⁴ Dünyada kurulan ilk reasürans tekeli olan Milli Reasürans, önce çeşitli tepkiler gördüyse de süistimalleri önlemek, haksız rekabetin kalkmasını ve ödemelerin zamanında yapılmasını sağlamak adına Türk sigortacılığının gelişmesinde önemli rol oynamış, halkın sigortaya olan güvenini artırmıştır.⁴⁵ Milli Reasürans'ın kuruluşu ve mecburi reasürans devri uygulaması yabancı sigorta şirketleri ve özellikle de Londra sigorta piyasası tarafından tepkiyle karşılanmış, sigorta tekniği gereğince taşıdığı riskleri yurtdışına dağıtmak amacıyla yapmak zorunda olduğu reasürans anlaşmaları ambargo konularak on beş yıl kabul edilmemiştir. Ancak başarılı faaliyetleriyle 1960'lı yıllarda yurtdışından iş almaya başlamış, 1963 yılında Türk Reasürans Pool'u** kurulmuş, 1967 yılında İran, Türkiye ve Pakistan arasında "Ekonomik İşbirliği Organizasyonu" Reasürans Pool'unun kurulmasına öncülük ederek yöneticiliğini üstlenmiştir. 1963 yılında Kahire'de kurulan Asya ve Afrika Sigorta ve Reasürans Şirketleri Federasyonu'na 1970 yılında üye olmuş ve 1972 yılında kurulmasına karar verilen ve halen 39 ülkeden 101 şirketin iştirak ettiği F.A.I.R. (Federation of Afro Asian Insurers and Reinsurers) Pool'unun 1974 yılından beri yöneticiliğini yapmaktadır. 1929 yılında çıkarılan ve çeşitli kararnamelerle uygulanma süresi uzatılan zorunlu reasürans devrinin 2001 yılında sona ereceğini dikkate alan Milli Reasürans T.A.Ş., Türkiye'de çalışan sigorta şirketlerine 2002 yılından itibaren ek reasürans kapasitesi sağlayabilmek amacıyla bölüşmeli reasürans anlaşmaları dışında %15 ile %20 arasında ek reasürans kapasitesi sağlamıştır. Bu uygulama ile prim kaybının büyük bir bölümünün geri kazanılması amaçlanmıştır. Milli Reasürans'ın 2005 yılı prim üretiminin 2004 yılına göre %26 oranında artış sağlaması hedefe başarıyla ulaşıldığının bir kanıtıdır. Ancak Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde sigorta şirketlerine getirilen bu ek reasürans zorunluluğu 31.12.2006 tarihinde sona ermiştir. Sigorta şirketleri bu tarihten itibaren reasürans şirketi belirleme kararında serbest bırakılmıştır. Milli Reasürans 2005 yılında ürettiği primin %88'ini kendi üzerinde tutmuş ve %12'sini retrosesyonerlere devretmiştir.

⁴⁴ Cengiz Akatlı, Yangına Karşı Sigorta ve Yangın Reasürans, İstanbul, 1985, s.27.

⁴⁵ Nomer, Yunak, a.g.e., s.48.

**Pool, belirli sigorta türlerini akdeden ve prim, hasar ve masrafları kararlaştırılmış oranlarda paylaşan sigortacı ve reasürörler teşkilatı.

Sigorta sektörünü ciddi bir biçimde ele alan 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu (SMK) ise 1959 yılında yürürlüğe girmiş ve yıllar içinde yasada yasal boşlukları doldurmak üzere önemli değişiklikler yapılmıştır. Türkiye'nin bugün erişmiş olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve sanayileşme düzeyi dikkate alındığında, sigortacılık sektöründeki gelişmenin gelişmiş ülkelerdeki gibi olmadığı ve geriden takip ettiği görülmektedir.⁴⁶ Bunun nedeni 1980 döneminin son yıllarına kadar sigorta şirketlerinin sektöre girişlerinin bir devlet politikası olarak beş yıllık kalkınma planlarıyla dondurulmuş olmasıdır. 1980 döneminin son çeyreğinde ülke ekonomisinde izlenen liberalleşme politikaları sigortacılık sektörünü de etkilemiş, 1984-1988 yılları arasında 22 sigorta şirketi ile ivme kazanan sektörde bugün emeklilik ve reasürans şirketleri dahil toplam 60 şirket faaliyet gösteriyor.

Türkiye'de sigorta sektörü gelişmeye çok açık bir sektör olup halen mevcut sigorta potansiyelinin yaklaşık %15'i değerlendirilmektedir. Günümüzde uygulanmakta olan Sigorta Murakabe Kanunu, Türk sigortacılığında dönüm noktasıdır.⁴⁷ Bu kanun ile sektörün oligopolistik yapısına son verilmiş ve şirketlerin piyasaya girmesine imkan tanınmıştır. Sigorta sektöründe gelişme, yıllık gayri safi milli hasıla içinde toplam sigorta primlerinin aldığı pay ile ölçülür ve oransal olarak Prim/GSMH şeklinde ifade edilir. Sanayileşmiş ve yaşam seviyesi yüksek ülkelerde primlerin GSMH içindeki payı oldukça yüksektir. Bir ülkede sigorta sektörünün sahip olduğu önem, kişi başına düşen prim üretimlerinden anlaşılabilir. Prim üretimi ülkeye özgü koşullarla birlikte; ekonomik kalkınma seviyesine, kişi başına düşen harcanabilir gelir düzeyine, bireylerin sigorta eğilimine bağlıdır. Türkiye'nin prim üretiminin GSMH içindeki payı düşüktür. 2005 yılında üretilen sigorta priminin GSMH'ye oranı Tablo 4'te görüleceği üzere %1,55 olarak gerçekleşmiş ve Türkiye bu oranla dünya sıralamasında 69. Sırada yer almıştır.

⁴⁶ Nizamettin Temel, Türk Sigorta Sektörünün Son On Yılı, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Batı Sigorta AŞ. Semineri, İstanbul, 1996, s.23.

⁴⁷ Resmi Gazete 30.12.1959 Tarihli 7397 Sayılı Kanun, Yeniden Düzenleme: 16.06.1994, 539 Sayılı KHK.

Tablo 1.2 Ülkeler Bazında 2005 yılı Prim/GSMH

Ülkeler	Toplam Prim / GSMH	Hayat Prim / GSMH	Hayat Dışı Prim / GSMH
Tayvan	14,11	11,17	2,93
Güney Afrika	13,87	10,84	3,03
İngiltere	12,45	8,90	3,55
İsviçre	11,19	6,20	4,99
Belçika	11,15	8,36	2,79
Japonya	10,54	8,32	2,22
Güney Kore	10,25	7,27	2,98
Fransa	10,21	7,08	3,13
Hong Kong	9,93	8,63	1,29
Hollanda	9,79	5,12	4,67
Türkiye	1,55	0,25	1,30

Kaynak: Swiss Re, Sigma Study No:5/2006, World Insurance In 2005, (Çevrimiçi) 10.3.2008
<http://www.swissre.com/>

Tablo 5’de görüleceği üzere 2006’da yurtiçi direkt prim üretimi önceki yıla göre %23,34 oranında artmıştır. Tutar bazında değerlendirilecek olunursa, en çok artışı sırasıyla kaza, trafik ve yangın branşları gerçekleştirmiştir. Oransal yönden ise ilk üç sırada kredi, mühendislik ve hukuksal koruma branşları yer almaktadır. Prim üretiminin 2006 yılındaki %23,34 oranındaki artışı, bir önceki yılın %15,89 artışı ile kıyaslandığında, gerçekleşen artıştaki bu yükseliş de dikkat edilmesi gereken önemli bir gösterge olarak karşımıza çıkıyor.

Tablo 1.3 2005-2006 Yılları Yurt İçi Direkt Prim Üretimi

Sigorta Branşları	Direkt Primler				Değişim (%)
	2005		2006		
	Miktar (1000 TL)	Oran (%)	Miktar (1000 TL)	Oran (%)	
Yangın	1.092.804	14,26	1.378.702	14,58	26,16
Nakliyat	278.728	3,64	346.201	3,66	24,21
Trafik	1.147.179	14,97	1.479.441	15,65	28,96
Kaza	2.518.994	32,86	3.061.853	32,39	21,55
Ferdi Kaza	231.659	3,02	299.192	3,16	29,15
Kredi	4.489	0,06	8.320	0,09	85,34
Hukuksal Koruma	19.293	0,25	26.324	0,28	36,44
Mühendislik	309.684	4,04	430.515	4,55	39,02
Tarım	47.993	0,63	54.362	0,58	13,27
Sağlık	772.293	10,08	983.255	10,40	27,32
Hayat	1.242.032	16,20	1.385.926	14,66	11,59
Toplam	7.665.087	100,00	9.454.096	100,00	23,34

Kaynak: Sigorta Denetleme Kurulu, 2005 Yılı Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor, (Çevrimiçi), 11.03.2008, <http://www.hazine.gov.tr/sdk2005/giris.htm>

1.9.2 Türk Sigorta Sektörünün Ekonomideki Rolü

Sigorta, bireylerin karşı karşıya bulunduğu ve kendi imkanları ile karşılamakta zorluk çekeceği riskleri azaltmak ve riskin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkan zararları yaymak amacıyla örgütlenmiş toplumsal bir kurum olmasının yanında, tahsil ettikleri primler ile de çok büyük meblağlara ulaşan fon birikimini yatırımlara aktararak, ülke ekonomisine büyük katkılar sağlar.⁴⁸ Ekonomistler, bir ekonomide üretim kapasitesinin artmasını etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak sermaye birikimini göstermişlerdir. Dengeli bir ekonomik büyüme, gerekli yatırımların yapılması ile sağlanabilir. Yatırımların finansmanı, yatırımlara kaynak olacak sermaye birikimi ile mümkün olacaktır. Sermaye birikimi ise, ulusal tasarruflardan oluştuğu sürece sağlıklı büyüme gerçekleşebilir. Reel sermayenin oluşumu, gelirin tüketilmeyip tasarrufa yöneltilen kısımların sermaye mallarına dönüşümü ile gerçekleşmektedir. Yatırım oranı ile kalkınma hızı doğru orantılıdır. Gelişmekte olan ülkelerde, az gelişmişliğin kısır döngüsünün kırılması, ekonomik kalkınma ve refah düzeyinin

⁴⁸ Özdemir Akmut, Hayat Sigortaları, İstanbul, 1992, s.14.

yükselmesi, ancak bireysel birikimlerin tüketimden tasarrufa çekilmesi ile mümkündür. Her fazla tasarruf yatırım hacmini artıracak, artan yatırımlar ise gelir seviyesini yükselteceğinden tasarrufları da olumlu yönde etkileyecektir.

2 SİGORTACILIKTA RİSK YÖNETİMİ

2.1 Riskin Sınıflandırılması

Risk, sigortanın esasıdır. Risklerin sınıflandırılmasındaki temel amaç, risklerin daha iyi tanımlanabilmesi, ölçülebilmesi, değerlendirilebilmesi ve yönetilmesi başka bir deyişle kontrol altına alınabilmesidir. Aşağıda bu amaca hizmet edebilecek sınıflandırmalar kendi bölümlerinde incelenmektedir.⁴⁹

2.1.1 İfade Ettiği Anlam Açısından Risklerin Sınıflandırılması

Temel risk ayrımlarından biri gelecek için riskin ifade ettiği anlamdır. Bu ayrımındaki esas, kaybetme riskine karşın kazanma olasılığının olup olmamasıdır. Bu ayrımda riskler,

- Spekülatif riskler,
- Gerçek riskler adı altında iki gruba ayrılır.

2.1.1.1 Spekülatif Risk

Spekülatif risklerde, zaman içinde, riskin gerçekleşip zarar doğurması söz konusu olduğu gibi, riskin gerçekleşmemesi durumunda yüksek kârlar elde etme şansı da vardır. Başka bir deyişle kaybetme riskine karşın zenginleşme beklentisi vardır.⁵⁰ Spekülatif riskler, kâr zarar hesapları yapılarak yönetilir. Borsa yatırımlarında ya da bahis oyunlarındaki riskler spekülatiftir. Sigortanın bir zenginleşme aracı değil, güvence aracı olduğunu daha önce belirtmiştik. Bu yüzden sigorta spekülatif risklerle ilgilenmez ya da spekülatif riskler sigortalanamaz. Çünkü sigortanın mantığında kazan-kaybet yaklaşımı yoktur. Tam tersine potansiyel kayıpları telafi ederek sigorta taraflar arasında kazan-kazan yaklaşımını benimser.

⁴⁹ Uralcan, a.g.e., s.3.

⁵⁰ F.J. Angel, Insurance Principles and Practices, The Ronald Press Comp., New York, 1959, s.8.

2.1.1.2 Gerçek risk

Gerçek riskler, kesin zarar getiren risklerdir. Yangınlar, kazalar birçok şeyi alıp götürürler. Bunların bir kısmı zarar vermesine rağmen katlanılabilir türdendir. Ancak kimisi yok edecek kadar güçlüdür. Bu tür riskler gerçekleşmediği müddetçe kişinin hayatı normal akışında devam eder. Ancak gerçekleştiğinde kişi zarar görür ve ekonomik kayıplara uğrar. Kişinin eski durumuna tekrar dönebilmesi için o güne kadar yaptığı her şeye yeni baştan başlaması gerekir. Bazen risk kişi için o kadar büyüktür ki, kişinin yıllar boyunca elde ettiği birikimini yok edebilir. Kişi bu riskleri kontrol altına almadığı müddetçe ekonomik geleceği zarar görür.⁵¹ Yangın, kaza, doğal afetler, ölüm, hastalık gibi riskler gerçek ve tesadüfen gerçekleştiği takdirde sigortalanabilir. Diğer bir deyişle, sigorta gerçek risklerle ilgilenir.

2.1.2 Etki Alanına Göre Risklerin Sınıflandırılması

Risklerin etkilediği alanın bireyler ya da kitleler olması durumuna göre de riskler sınıflandırılabilir. Buna göre etki alanına göre riskler,

- Temel riskler,
- Özel riskler olarak ikiye ayrılır.

2.1.2.1 Temel Riskler

Temel riskler, geniş kitleleri etkileyen risklerdir. En bariz örneği katastrofik riskler olup, doğal afetler, halk ayaklanmaları, terör ve savaş halleri kitleleri etkileyen temel risklere örnek olarak verilebilir. Temel riskler, kitleleri etkilediği için toplumsal sorunlara da yol açabilir. Bu yüzden günümüzde enflasyon ve işsizlik gibi riskler de bu sınıfta değerlendirilebilir. Kitlesele riskleri insanlar duygularıyla değil ancak mantıklarını kullanarak yani sigorta bilimi ışığında birtakım matematik modeller ve istatistiksel hesaplamalarla yönetebilirler. Küresel ısınma ve son yıllarda meydana gelen doğal afetler günümüzde temel risklerin önemini daha da artırmıştır. Kümülele hasarları ile birçok sigortacıyı sarsan bu olaylar

⁵¹ Riegel, Miller, a.g.e., s.19.

sigorta ve reasürans piyasasında bu tür risklerle ilgili değerlerin değişmesine neden olmuştur.⁵²

2.1.2.2 Özel Riskler

Özel riskler, temel risklerin aksine kitleleri değil bireyleri etkileyen risklerdir. Bireyleri etkilemesi her olayda sadece bir kişinin zarar görmesi anlamına gelmez. Örneğin bir trafik kazasında birden fazla kişi zarar görebilir. Bireysel hata ya da ihmallerden dolayı gerçekleşen özel riskler, birden fazla kişinin zarar görmesine yol açabilir. Ancak bu o riski temel risk sınıfına sokmaz. Kişilerin karşılaştığı sıradan kazalar, hırsızlık, hastalık ya da ölüm gibi riskler bu gruba girer.

2.1.3 Gerçekleşmesine Etki Eden Faktörlere Göre Riskin Sınıflandırılması

Sigortacı, riski kontrol edebilmek için riskin gerçekleşmesine etki eden olayların önemli olduğunu bilir. Riskler sadece fiziksel nedenlerle değil aynı zamanda moral nedenlerle de gerçekleşebilir. Sigortacı ise riski üzerine almak ve onu yönetmek için her iki koşulda ilgili bilgilere de sahip olmak ister. Öyleyse riskin gerçekleşmesine etki eden faktörlere göre riski

- Fiziksel riskler,
- Moral riskler olarak sınıflandırabiliriz.

2.1.3.1 Fiziksel Riskler

Fiziksel risklerde riskin gerçekleşmesine etki eden faktörler fizikseldir. Bir yapının betonarme, ahşap ya da çelik konstrüksiyon olması, malzemesinin yanmaya veya depreme dayanıklılığı, evin kapı-cam yapısı, içindeki eşyanın hırsız için çekiciliği, bir camın kalınlığı, kırılmaya direnci, bir insanın mesleğinin madenci ya da öğretmen olması, ailede kalıtımsal bir hastalığın olması ya da olmaması vb. konular fiziksel risklerle ilgilidir. Bu konular elbette risk yöneticisi olan sigorta şirketleri için önem taşımaktadır.⁵³

⁵² Nomer, Yunak, a.g.e., s.8.

⁵³ Uralcan, a.g.e., s. 11-12.

2.1.3.2 Moral Riskler

Moral riskler, literatürde sosyal risk olarak da geçmekle birlikte, sosyal güvenlik kapsamındaki risklerle karıştırılmaması için bu çalışmada moral kelimesi ile ifade edeceğiz. Moral riskler, sigortalının moralitesi ile ilgili olan risklerdir. Kısaca açıklamak gerekirse, sigortalının yetişme tarzı, ailesi, ahlaki değerleri, karakteri gibi soyut kavramlar, moral risklerin kapsamına girer. Moral risklerin bir özelliği de sigortalının kontrolü altında gerçekleşebilmesidir.

Moral risk, sigortalının dikkatsizliği, sistemsizliği, düzensizliği, bilgisizliği, ruhsal ya da fiziksel bozukluğu nedenlerinden kaynaklanabildiği gibi sehven kişinin, sigortanın mevcudiyetinden dolayı riske karşı kayıtsız, dikkatsiz davranışından kaynaklanabilir.⁵⁴ Hangi nedenle olursa olsun, sigortalının moralitesinin bozuk olması sigortacı için önemlidir. Huzurlu, sosyal refah seviyesi yüksek ülke ve toplumlarda etik değerlere önem artmakta, moral riskin neden olduğu zararlar azalmaktadır. Enflasyonist baskının olduğu toplumlarda ise ahlak bozulmakta, moral riskler artmaktadır.⁵⁵

2.1.4 Diğer Risk Ayrımları

Sigortacılıkta risklerin sınıflandırılmasında sık kullanılan ayrımlardan biri de,

- Kişilerle ilgili riskler,
- Mal varlığı ile ilgili riskler,
- Sorumluluk ile ilgili riskler şeklinde yapılan ayrımdır.

Bu risklere kısaca değinecek olursak, kişilerle ilgili riskler, kişinin kendisine zarar verme potansiyeli olan ölüm, hastalık, yaşlılık, kaza gibi risklerdir. Mal varlığı ile ilgili riskler, kişinin sahip olduğu mal varlığına zarar vermesi muhtemel olan yangın, çalınma gibi risklerdir. Sorumluluk ile ilgili riskler ise kişinin üçüncü şahıslara verebileceği zararlarla ilgili risklerdir. Bu riskleri ve nasıl yönetilebileceğini kişisel risk yönetimi başlığı altında ayrıntılı olarak açıklayacağız.

⁵⁴ Angel, a.g.e., s.8.

⁵⁵ Nomer, Yunak, a.g.e., s.8.

Bir başka sınıflandırma ise ekonomik hayatın getirdiği riskleri konu alan sınıflandırmadır. Bu sınıflandırmaya göre de riskler,

- Sosyal (Moral) riskler,
- Fiziksel riskler,
- Ekonomik riskler olarak üçe ayrılır.

Moral ve fiziksel riskleri açıkladık. Ekonomik riskler ise genellikle işletmelerin faaliyetlerini tehdit eden risklerdir.⁵⁶ Piyasa koşullarında yaşanan konjonktürel olaylar, enflasyon, ülkelerin politik yapılarındaki istikrarsızlıklar, ihracatçının karşılaşılabileceği sosyal, ekonomik ve politik sorunlar ekonomik risklerdendir.⁵⁷

Son olarak, riskleri ülke içi ve uluslar arası riskler olarak da sınıflandırmak mümkündür. Ayrıca faaliyet riskleri, sosyo-politik riskler ve mali riskler olarak sınıflandırılan işletme riskleri de vardır. Ancak kişisel risk yönetiminin dışında kaldığı için bu sınıflandırmaların detaylarına girmiyoruz.

2.2 Risk Yönetimi

Riskin analizi de değerlendirilmesine yönelik ilgi ve teknik gelişmeler, riskin kontrol altına alınabilmesi amacını taşımaktadır. Mesele riskten kaçınma ya da belirsizliği yok etme değil, riskleri anlama, kontrol edebilme ve belirsizliği, belirli durumlarda kabul edilebilir düzeylere indirmektir.

İnsanlar farkında olarak ya da olmayarak riskleri ile ilgili akıl yürütür ve korunmaya yönelik davranış sergilerler. Bu korunma davranışları bazen refleks, bazen sezgisel bazen de tecrübe ve bilgi birikimlerimizden kaynaklanarak ortaya çıkar. Bu bakımdan eğer risklerimizi sistematik olarak yönetseydik, daha az hasara ve tehlikeye maruz kalırdık ya da hasarların bizde ve sahip olduğumuz varlıklarda yol açacağı kayıplar daha az olurdu.

Risk yönetimi, muhtemel risklerin istenmeyen etkilerinin en az maliyetle en alt seviyeye getirilmesidir. Risk yönetimi işletmeler açısından stratejik bir konudur. İşletmeler, kuvvetli risk yönetimi hamleleri sayesinde hem maruz oldukları riskleri kontrol ederek

⁵⁶ Niyazi Berk, Sigortacılıkta Risk Yönetimi, M.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1992, s.5.

⁵⁷ Pekiner, a.g.e., s.3-9.

zararlarını azaltır, hem de bu riskleri önlemeye yönelik strateji geliştirebilirler. Sağlam bir risk yönetim sistemi olan işletmeler, piyasa, kredi ve operasyonel riskleri ayrıntılı olarak inceleyerek meydana gelebilecek kriz durumlarını önceden belirler, bu kayıpları minimize etmek için önlemler alır, aldıkları risk ile kazançlarını ve riski almaya değip değmeyeceğini önceden değerlendirirler.⁵⁸

Risk yönetimi, kişilerin ve/veya kurumların can, mal ve sorumluluk açısından maruz olduğu risklerin saptanması, ölçülmesi ve kontrol edilmek amacıyla ve doğru teknikleri kullanarak ele alınmasıdır.⁵⁹ Tanımdan da anlaşılacağı üzere risklere maruz kalanlar kişi ya da kurum olabilir. Bu yüzden risk yönetimini kişisel risk yönetimi ve kurumsal risk yönetimi olarak ikiye ayırabiliriz.

2.2.1 Kişisel Risk Yönetimi

Kişisel risk yönetimi, kişilerin can, mal ve sorumluluk açısından maruz kaldığı risklerle ilgili planlama ve yönetim faaliyetidir. Bu yüzden her birey aslında kendi hayatının risk yöneticiliği sorumluluğunu üstlenmektedir. Kişinin hayatındaki risklerle ilgili bilmesi gereken en önemli unsur, ya risklerin kişisel olarak yönetileceği, ya risklerin yönetiminin transfer edileceği ya da risklere katlanacağıdır. Sigortaya konu olan risklerle ilgili en bilgili kişi sigortalıdır. Dolayısıyla bu tez çalışmasının üçüncü bölümünde kişinin risklerini en iyi kendisinin yönetebileceği konusu üzerinde detaylı olarak durulmuş ve uygulanması gereken stratejiler açıklanmıştır.

2.2.2 Kurumsal Risk Yönetimi

Kurumsal risk yönetimi de, işletmelerin karşılaşılabileceği potansiyel riskleri ve onların yönetimi ele alan konudur. Kurumlar genelde risklerini profesyonel yöneticiler ya da danışmanlar aracılığıyla yönetir.

2.3 Risk Yönetiminin Amacı

⁵⁸ H. Uğur Köylüoğlu, Risk Yönetimi! Zaman Geçirmeden Neden? Nasıl?, Active Finans, İstanbul, 2004, s.25.

⁵⁹ Rejda, a.g.e., s.40.

Risk yönetiminin birçok amacı olmakla birlikte bu amaçları risk öncesi ve risk sonrası olarak iki ana başlıkta inceleyebiliriz.

2.3.1 Risk Öncesi Amaçlar

Bir kişinin ya da kurumun riske maruz kalmadan önce bazı amaçları vardır. Bu amaçlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:⁶⁰

- Ekonomik zararın telafisi,
- Psikolojik rahatlık,
- Yükümlülüklerin yerine getirilmesi.

2.3.1.1 Ekonomik Zararın Telafisi

Kişilerin ya da kurumların riski yönetmek istemesinin en önemli sebebi, riskin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkacak potansiyel kayıpların ekonomik zararlarını telafi etmek ya da en az seviyede tutmaktır.

2.3.1.2 Psikolojik Rahatlık

Kişilerin ya da kurumların doğasında kendileri ve dış çevre için üzüntü ve korkudan, endişeden uzak yaşama güdüsü vardır. Bu güdü dolayısıyla risk yönetiminde riskin gerçekleşmesinden önceki amaçlardan biri psikolojik rahatlamadır. Kişi ya da kurum riski yönettiği zaman gerçekleşmesine engel olamayacağını bilmekle beraber, gerçekleştiğinde ortaya çıkacak olan üzüntü, korku ve tedirginlik duygusunun daha az olacağını bilir.

2.3.1.3 Yükümlülüklerin Yerine Getirilmesi

Kişiler ailelerine, çalıştıkları kuruma, topluma karşı sorumludurlar. “Vatana millete hayırlı olmak” deyimi bu yüzden dillere pelesenk olmuştur. Kurumlar da devlete, çalışanlarına ve müşterilerine karşı sorumludurlar. İşte bu sorumluluklardan kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilebilmesi risk yönetiminin riskin gerçekleşmesinden önceki

⁶⁰ Rejda, a.g.e., s.41.

amaçlarından biridir. Çünkü kişiler ya da kurumlar, bazı beklenmeyen riskler gerçekleşse bile yükümlülüklerini yerine getirmeye devam etmek isterler, öyle de olması gerekir.

2.3.2 Risk Sonrası Amaçlar

Bir kişinin ya da kurumun riske maruz kaldıktan sonra da bazı amaçları vardır. Bu amaçlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:⁶¹

- Hayatîyetin devamı,
- Faaliyetlerin devamı,
- Kazanç istikrarının sürmesi,
- Sürekli gelişim,
- Sosyal sorumluluk.

2.3.2.1 Hayatîyetin Devamı

Riskîn gerçekleşmesinden sonraki ilk amaç kişinin ya da kurumun hayatîyetinin devamıdır. Yaşamsal fonksiyonlar yerine getirilemediğinde risk yönetiminden söz etmek mümkün değildir.

2.3.2.2 Faaliyetlerin Devamı

Risk sonrası amaçların ikincisi faaliyetlerin devamıdır. Kişilerin faaliyetlerinin devamı aileleri ve kariyerleri için önemliken, kurumların faaliyetlerinin devamı müşterileri ve rekabette var olmaları için önemlidir.

2.3.2.3 Kazanç İstikrarının Sürmesi

Risk sonrası amaçların üçüncüsü kazanç istikrarının sürmesidir. Kişi ya da kurum riskin gerçekleşmesinden sonra kazanma yeteneğini kaybederse finansal olarak ölmüş demektir. Bu yüzden hayatîyet ve faaliyetlerin devamı yeterli olmamakta, kazançların da devamlı olması gerekmektedir.

⁶¹ Rejda, a.g.e., s.42.

2.3.2.4 Sürekli Gelişim

Riskin gerçekleşmesi, kişiler için kariyerlerinde ilerlemeyi, kurumlar için ise yeni pazarlara girmelerini, yeni ürün ve hizmetler geliştirmelerini engelleyebilir. Risk sonrası amaçlardan biri de sürekli gelişimin sekteye uğramadan devam etmesidir.

2.3.2.5 Sosyal Sorumluluk

Risk sonrası amaçların sonucusu topluma karşı olan sosyal sorumluluk faaliyetinin yerine getirilmesidir. Kişi ya da kurum toplumda muhatap olduğu taraflar için bir hizmet üretmekte ve anlam yaratmaktadır. Bu yüzden sosyal sorumluluk ile kastedilen amaç, kişi ya da kurumun muhatapları ile olan toplumsal ilişkisinin bozulmadan devam etmesidir.

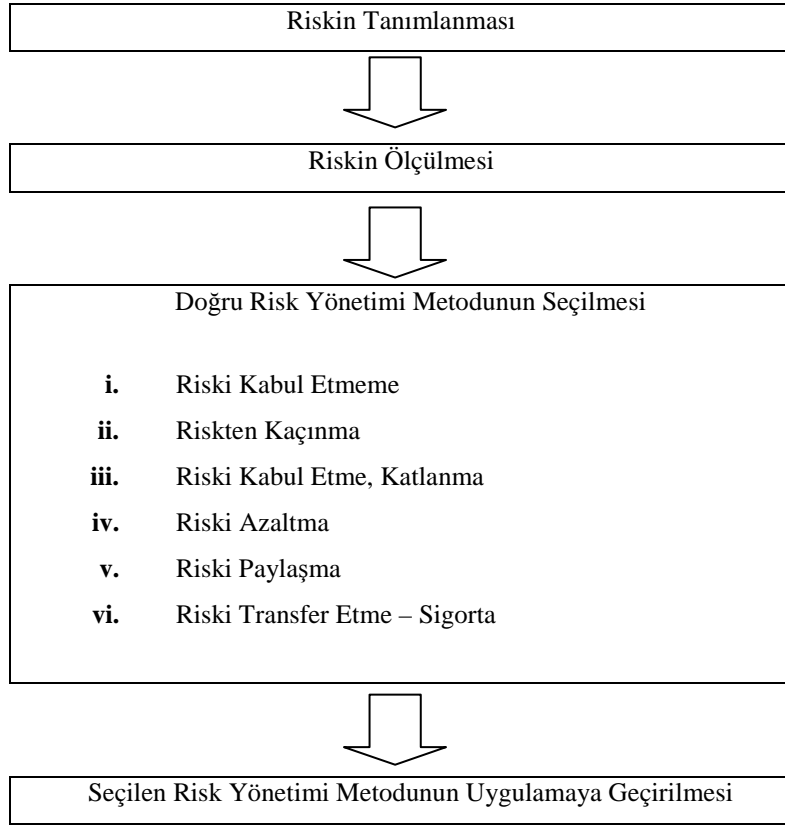
2.4 Risk Yönetimi Süreci

Risk yönetiminin tanımını kişisel ve kurumsal açıdan yaptık. Risk yönetiminin etkili olabilmesi için aşağıdaki dört aşamalı uygulama sürecinin takip edilmesi gerekir:⁶²

- Riskin tanımlanması,
- Riskin ölçülmesi
- Doğru risk yönetimi metodunun seçilmesi,
- Seçilen risk yönetimi metodunun uygulamaya geçirilmesi.

⁶² Rejda, a.g.e., s.42-44.

Şekil 2.1 Risk Yönetimi Sürecinin Aşamaları

Kaynak: George E. Rejda, Principles of Risk Management and Insurance, Addison Wesley, US, 1998, s.42.

2.4.1 Riskin Tanımlanması

Risk yönetimi sürecinin birinci aşaması, maruz kalınan risklerin yol açacağı kayıpların tanımlanmasıdır. Bu aşamada bütün potansiyel kayıpların tanımlanması gerekir. Kayba yol açabilecek potansiyel riskler aşağıdaki şekilde örneklendirilebilir:⁶³

- Mal kayıpları
- Kazanç kayıpları
- Sorumluluk kayıpları
- Can kayıpları
- Ferdi kaza sonucu oluşan kayıplar

⁶³ H&R Block, Personal Finance Advisor, HRB Royalty Inc., New York, 2003, s.85.

- İşyeri yaralanmaları, maluliyet
- Dolandırıcılık, hırsızlık kayıpları vb.

Kişi ya da kurum yukarıda kısaca başlıkları verilen potansiyel kayıpları çok iyi tanımlamalıdır. Bu tanımlama işlemi yapmak için kişi ya da kurumlar farklı yöntemleri kullanabilir. Yöntem olarak fiziksel kontrol, risk analiz formları, finansal tablolar ya da geçmiş tecrübeler kullanılabilir.⁶⁴

Araç kullanan bir kişiyi ele alacak olursak, fiziksel kontrol yöntemiyle kişi aracının bakıma ihtiyacı olup olmadığını, aracın motorunda yeterli miktarda yağ, yakıt, su olup olmadığını, lastiklerin hava basıncının yeterli olup olmadığını, motorundan garip sesler gelip gelmediğini anlayabilir.

Risk analiz formu bu örnekte araçların muayenesinde kullanılan kontrol formu olarak varsayılabilir. Bu formda sorulan aracın iç ve dış donanımı, frenleri, lastikleri, farları ve motorun durumu ile ilgili soruları yanıtlayarak kişi aracının risk analizini yapabilir.

Finansal tablolar yöntemi, aynı örnek göz önünde bulundurulduğunda aracın değerini ve bu finansal değer göz önünde bulundurularak riskin tanımlanması gerektiğini ifade eder.

Geçmişteki bilgi ve tecrübeler ise kişinin daha önce kaza yapıp yapmadığını, aracı dikkatli mi yoksa dikkatsiz mi kullandığını, hız sınırlarına ve trafik kurallarına uyup uymadığı gibi bilgileri kapsar.

2.4.2 Riskin Ölçülmesi

Risk yönetimi sürecinin ikinci aşaması potansiyel risklerin değerlendirilip, olası kaybın ölçümünün yapılmasıdır. Potansiyel kaybın ölçümünü yaparken riskin gerçekleşme sıklığını ve şiddetini de bilmemiz gerekir. Riskin gerçekleşme sıklığı, belli bir zaman diliminde olası kaybın gerçekleşme sayısıdır. Riskin şiddeti ise olası kaybın büyüklüğü anlamına gelir.⁶⁵

Risk yöneticisinin olası kayıpları önem sırasına koyması gerekir. Örnek vermek gerekirse, bir kişinin canını kaybetmesi riski, aracıyla küçük bir kaza yapma riskinden çok

⁶⁴ Rejda, a.g.e., s.43.

⁶⁵ Rejda, a.g.e., s.44.

daha önemlidir. Riskleri önem sırasına koyarken onların gerçekleşme sıklığı ve şiddeti de önemlidir. Eğer bir risk çok sık gerçekleşiyor ve küçük zararlara yol açıyorsa kişi ya da kurum o riski kabul edebilir, sorumluluğunu da alabilir. Buna karşın nadiren gerçekleşebilecek ama gerçekleştiğinde büyük zarara yol açabilecek bir riski varsa o riski transfer etmek yani sigortalamak en uygun yöntem olacaktır.

Risk yöneticisi her ne kadar riskin gerçekleşme sıklığı ve şiddeti ile birlikte ilgilenirse de, riskin şiddeti daha önemlidir. Çünkü riskin şiddetinin büyüklüğü, sahip olunan varlıkların tamamen yok olmasına kadar gidebilir. Böyle bir durumla karşılaşmamak için olası azami kayıp ile olası tahmini kayıp rakamlarının bilinmesi gerekir. Olası azami kayıp, riskin gerçekleşmesi durumunda uğranabilecek maksimum zararı ifade eder. Olası tahmini kayıp ise, gerçekleşmesi beklenen, gerçekleşmesine ihtimal verilen kayıp rakamını ifade eder. Örneğin, kişinin 10.000 TL değerinde bir aracı varsa ve bu araçla aracın tamamen kullanılamaz hale geldiği bir kaza yaparsa olası azami kayıp 10.000 TL olarak gerçekleşir. Çünkü araç artık kullanılamaz hale gelmiştir ve yenisinden bir tane daha almak gereklidir.

2.4.3 Doğru Risk Yönetimi Metodunun Seçilmesi

Risk yönetimi sürecinin üçüncü aşaması, doğru risk yönetimi metodu ya da metodlarının seçilmesidir. Olası kayıplarda kullanılan risk yönetimi metodları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:⁶⁶

- Riski kabul etmeme
- Riskten kaçınma
- Riski kabul etme, katlanma
- Riski azaltma
- Riski paylaşma
- Riski aktarma – sigorta.

Bu metodlar da kendi içinde ikiye ayrılır. Riski kabul etmeme, riskten kaçınma ve riske katlanma risk kontrol teknikleri olarak adlandırılır. Çünkü bu metodların amacı maruz

⁶⁶ D.G. Hart, R.A. Buchanan, B.A. Howe, Actuarial Practice of General Insurance, Institute of Actuaries of Australia, Sydney, 1996, s.58.

kalınacak kaybın sıklığını ve şiddetini azaltmaktır. Riski azaltma, riski paylaşma ve riski aktarma – sigorta ise risk finansman teknikleri olarak adlandırılır. Çünkü bu tekniklerin amacı riskin gerçekleşmesi durumunda olası kayıpları finanse etmektir. Risk yönetimi metotları üzerinde sonraki başlıkta ayrıntılı olarak durulmaktadır.

2.4.4 Seçilen Risk Yönetimi Metodunun Uygulamaya Geçirilmesi

Risk yönetiminin son aşaması, seçilen risk yönetimi metodunun uygulamaya geçirilmesidir. Hangi durumda hangi risk yönetimi metodunun kullanılması gerektiğiyle ilgili aşağıdaki matris faydalı olacaktır. Bu matris, riskin sıklığı ve şiddetine göre uygulanması gereken risk yönetim tekniğini basit bir şekilde açıklamaktadır.

Tablo 2.1 Risk Yönetimi Matrisi

Risk Türü	Risk Sıklığı	Risk Şiddeti	Uygun Risk Yönetim Tekniği
1	Düşük	Düşük	Riskten Kaçınma
2	Yüksek	Düşük	Riskten kaçınma ve riski azaltma
3	Düşük	Yüksek	Sigorta
4	Yüksek	Yüksek	Riski kabul etmeme

Kaynak: George E. Rejda, Principles of Risk Management and Insurance, Addison Wesley, US, 1998, s.50.

Seçilen bir risk yönetimi metodunun uygulamaya geçirilebilmesi için kişinin ya da kurumun ki burada risk yöneticisi olarak niteleniyor, risk yönetimine dair politikaları olması ve riskleri yönetmesinde ona yardımcı olacak taraflarla iletişim ve işbirliği içinde olmalıdır.

2.5 Sigortacılıkta Kullanılan Risk Yönetimi Teknikleri

Sigortacılıkta risk yönetimi, riskleri ortadan kaldırmaya ve azaltmaya yönelik olarak yapılan çalışmaların toplam manzumesidir. Bunun için sigorta şirketleri, kendileri veya

acenteler ya da brokerler aracılığıyla gidip riskleri yerinde inceler, bilgiler elde eder ve bunların vasıtasıyla sigortada yok edebilecekleri riskleri ortaya koyarlar. Herhangi bir sigorta konusunun değer ve büyüklük bakımından tek bir sigortacının kapasitesini aşması halinde, böyle bir riski teminat altına alan sigortacı, bunun bir kısmını reasürans olarak adlandırılan bir işlemle diğer bir sigortacıya devretmek ister. Sözü edilen büyük çaplı sigorta konularına bütün sigorta dallarında rastlamak mümkün olduğuna göre, her sigorta dalında reasürans işlemine ihtiyaç duyulduğu açıktır. Muhtelif sigorta şirketlerinin tek bir riski iştirakler halinde deruhde etmesine koasürans ya da müşterek sigorta denir.⁶⁷

Sigortacılar, minimum riske tabi olan değerleri teminat altına alabilmek için adeta birbirleriyle yarışmaktadır. Esas olan, sigortacılar açısından önemli olan her riskin teminat altına alınıp alınamayacağıdır. Tespit edilemeyen riskin ölçülmesi, azaltılması ya da transfer edilmesi mümkün değildir. Tespit edilemeyen risklerin yol açacağı hasarlar çok daha büyük zararlar doğurabilir. Bu yüzden riskin sürekli periyotlarla gerçekleşen ve ölçülebilen bir risk olması gerekir. Risk yönetimi, ihtiyaç duyulduğunda uzmanlık isteyen konularda uzman kişilerden toplanan bilginin değerlendirilmesini sağlar. Özet olarak risk teşhisi, hasar ihtimali doğurabilecek tehlikelerin analiz edilmesidir. Risk analizi kavramı, sigortacıların teminat altına alacağı risklerin belirlenmesine yardımcı olur, risk analistlerinin riskleri önceden tanıyabilmesine ve analiz edebilmesine olanak verir.

Güçlü risk yönetimi sadece sayısal modellere bağlı kalınarak değil, organizasyon içinde tabandan tavana herkesin bu yaklaşımı desteklemesiyle mümkün olabilir. Riskler konusunda gerekli önlemler alınmazsa, bu çalışmalar başarılı olmaz. Doğru tanınan, doğru teşhis edilen ve doğru teminatlarla desteklenen her risk, teknik kârın yükselmesine olumlu katkı sağlar. Ülkemizdeki bireylerin ve kurumların risk yönetimi konusunda yaptıkları hataların önemli bir bölümü yeterli verilerin elde olmayışı sebebiyle sezgisel olarak hareket edilebilmesidir. Bunun örnekleri serbest tarifeye geçildiğinde daha fazla poliçe satmak için fiyatların düşürülmesiyle ortaya çıkmış ve bunun sonucu olarak sigorta şirketlerinin mali bünyeleri ciddi tehdit altında kalmıştır.

⁶⁷ Cevat Yücesoy, Sigorta İşletmesi ve Muhasebesi, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1996, s.88.

Sigortacıların göz önünde bulundurması gereken önemli noktalardan biri de doğru şekilde teşhis edilen ve doğru teminatlarla zenginleştirilen her risk, teknik kârı artırmaya yönelik katkıda bulunacaktır. Bu koşullarda sigorta poliçeleri hazırlanırken risklere en uygun fiyat, temel ilke olması açısından önemlidir. Bu sayede hem hasar prim oranları düşecek, hem de sigorta şirketlerinin mali gelirlerden değil, sigortacılıktan para kazanmaları sağlanacaktır. Risk yönetimi olgusunun temel özelliği, mühendislik vizyonu ile riskin doğru bir şekilde birleştirilip uygulanabilmesidir.⁶⁸

Risk doğru bir şekilde tespit edildikten sonra söz konusu tehlikeleri sigortalı adayı ile müzakere etmeli ve gerekli önleyici tedbirleri almasında yol gösterici olunmalıdır. Riskleri değerlendiren risk mühendisi doğru teşhis edilemeyen, riskleri tespit edip de bertaraf edilemeyen ya da hiç analiz edilemeyen riskler yani gerçek anlamda risk analizi üzerinde durulmadan teminat altına alınan risk, sonuçta sigortacıya hasar olarak geri dönecek ve bu durum sigortacının zarar etmesine, teknik kârlılığının azalmasına, en sonunda reasürörle arasında problem yaşamasına neden olacaktır. Günümüz sigortacılık piyasasının koşullarında reasürörler yapılan anlaşmalarda hakim durumdadırlar ve kendilerini zarara uğratması muhtemel hiçbir sigorta şirketi ile çalışmaya yanaşmazlar. Bu açıklamalar, risk yönetimi kavramının sigortacılıkta doğru taşınması gereken riski tespit etmekten reasürörlerle olan ilişkilere kadar birçok noktada temel rol oynadığını göstermektedir.

Sigorta risk yönetimi felsefesi içinde, riskin yönetimini, riskin transferini sağlayan araç olarak tanımlanmaktadır. Kişiler ve kurumlar sadece fiziki risklerini değil aynı zamanda operasyonel risklerini belirler ve bu risklerine karşı bir güvence oluştururlar. Bu bağlamda öncelikle risklerin tespit edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Risk yönetimi çalışması hem sigortalının hem de sigorta şirketinin lehinedir. Risklerin önceden belirlenmesi ve analiz edilmesi de hem sigortalı hem de sigortacı açısından son derece önemlidir. Risk kabulünden sonra yapılan bilimsel, detaylı ve sağlıklı bir risk analizi ve kontrolü sonucunda sigortalı kendisi ya da kurumuyla ilgili riskleri minimize etmiş olur.

⁶⁸ M. Güven Güngör, Günümüz Sigortacılığında Risk Yönetiminin Yeri ve Önemi, TSRŞB, İstanbul, 2003, s. 33.

Risk yönetimi çalışmaları sonucunda bulgu ve öneriler bir risk yönetimi raporu şeklinde sunulur. Bu rapor aynı zamanda saptanmış olan risklere en uygun teminatları ve mevcut teminatlar ile kontrolünü içerir. Ayrıca eksik teminatlar ve öneriler yine bu raporda yer alır.

Sigorta sektöründe risk yönetimi ilk defa 1916 yılında Henry Fayol tarafından yazılmış olan “General and Industrial Administration” adlı kitapta kaleme alınmış olmasına rağmen sigortacılığa risk yönetimi yaklaşımları 1950’lerde literatüre girmiştir. Adı geçen tekniğin A.B.D.’de yaygınlaşmasında Risk and Insurance Management Society (RIMS) önemli rol oynamıştır. Riskin değerlendirilmesinde yönetim yaklaşımı Avrupa’da ancak 1970’lerde uygulanmaya başlanmıştır.⁶⁹

Ülkemizde 1990 yılına gelene kadar işleyen tarife sistemi nedeniyle risk yönetiminden söz etmek mümkün değildir. Bu döneme kadar ülkemizde rastlantısal riskleri tanımadan, masa başında teminat veriliyordu. Hatta benzer kişi ya da kurumlara farklı risklere maruz olmalarına rağmen aynı teminatlar veriliyordu. Sigorta sektöründe yaşanan gelişmeler ürün çeşitliliğini ve hizmet kalitesini artırdı. Kurumlar risk yönetimi konusunda bilinçlendi. Ülkemizde prim üretimi reel bazda sürekli artmakla beraber, uluslar arası verilerle kıyaslandığı takdirde söz konusu gelişmenin sağlam ve sağlıklı bir trend içinde olmadığını görüyoruz. Türk sigortacılık sektörünün mali piyasalarda hak ettiği yere bir türlü gelemediği yıllardır kabul edilen bir gerçektir.⁷⁰

İddialara göre serbest tarifeye sigortacılığımız atılımlar yaparak, büyük bir hız kazanarak büyüyecek ve fon toplama işleviyle ülkemiz kalkınmasına katkıda bulunacaktı. Aradan geçen yıllar bunu doğrulamadı, aksine düzeni koruyucu güven sistemi olmaktan uzaklaştı ve menfaat gruplarının dövüş arenası haline geldi. Hiç şüphesiz bu arada milyonlarca ifade edilen hasarlar ödendi, enflasyonu aşan üretimlere ulaşıldı, fakat sektör disiplinine

⁶⁹ Berk, a.g.e., s.17.

⁷⁰ Mahir Çipil, Türk Sigorta Sektörünün Pazarlama Karması, Hazine Dergisi, İstanbul, 2003, s.25.

ulaşılamadığı için muhtaç olunan kredi yükselmesi ve buna bağlı olarak da sigortalama isteğinde bilinç oluşması gerçekleştirilemedi.⁷¹

Bu noktadan hareketle 1990 yılı içinde tarife rejiminden serbest fiyatlandırma rejimine geçiş risk yönetimi kavramının da gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Günümüzde yaşanmakta olan ve serbest fiyatlandırma rejimi olarak adlandırılan ve serbest fiyat adı altında gerçekleştirilen fiyat indirimlerinin akıl almaz boyutlara ulaşması, bu sayede sigorta şirketleri arasındaki kıyasıya rekabet, piyasadan pay alma yarışı ve riski uygun fiyatlandırma kaygısı risk yönetimi kavramının ülkemizde daha da önem kazanmasına neden olmuştur.

1983 yılından sonra ülkemizin ekonomik yapısında köklü değişiklikler yapılırken, sigortacılık da birden önemsenebilmeye başladı. Sektör Başbakan'a bağlı Hazine Müsteşarlığı'nın kontrolüne verildi. 1991 yılında serbest tarifeye geçildi ve aracılarla ilgili esaslar birkaç defa tebliğlerle tekrar tekrar ele alındı.⁷²

Sigortacılıkta risk yönetimi, geleceğe yönelik olan risk, tehlike ve başarısızlıkları önleme yöntemidir. Risk yönetimi veya başarısızlık yönetimi başarısızlıkları planın bir kısmı yapmaya çalışmaktadır. Bir organizasyonun başarısızlıklarını incelemek ve sınıflandırmak için en iyi yöntemlerden biri güvene dayalı yaklaşımdır. Böylelikle şirketler olayları kontrol altına alarak kendi başarısızlık verilerini, sistem dizaynını ve operasyon deneylerinin gücünü birleştirebilir.⁷³

Risk doğrudan ölçülmesi güçlüğü nedeniyle hesaplama yoluna gidilerek belirlenir. Risk yönetimi başarısızlık olasılığının ya da sıklığının ve başarısızlığın sonuçlarının veya şiddetinin fonksiyonudur. Sıklık zaman birimi ile ifade edilir. Sonuçlanan risk değeri başarısızlıkları birbiri ile karşılaştırabilecek bir değer ve performansı bir zaman periyodundan

⁷¹ Erdoğan Sergici, Tehlikeli Gidiş, İstanbul, 1997, s.1.

⁷² Erdoğan Sergici, Sigorta ve Pazarlama – Makaleler, Can Matbaba, İstanbul, 2001, s.23.

⁷³ M. Curtis Elliot, Emmett Vaughan, Fundamentals of Risk and Insurance, John Wiley & Sons Inc., New York, 1980, s.5.

diğerine karşılaştırmayı sağlamaktadır. Başarısızlıklar aniden oluşmaz ve zaman içinde tahmin edilebilir. Gerçekleşmeden önce zaman içinde bir dizi sinyal verebilmektedir. Başarısızlıkları yönetmek ve riski en aza indirmenin anahtarı, başarısızlığın koşullarını doğru olarak gösterecek ölçümlerin gelişmesi ile olur. Böyle bir ölçüm stratejisi ile organizasyonlar başarı için gerekli koşulları etkin şekilde yönetebilirler.⁷⁴

Risk yönetiminde, potansiyel her başarısızlıkta sayısal ölçütler kullanılarak tahminlerde bulunmaktadır. Buna en tipik örnek Altman'ın işletmelerin iflası ile ilgili yapmış olduğu çalışmadır.⁷⁵ Altman (1986) iflas maliyetini, şirketin iflas başvurusundan önce ve sonraki yıllarda kaybedilen kârlardan yola çıkarak regresyon yöntemini kullanarak hesaplamıştır. Beaver'da aynı amaçla yapmış olduğu çalışmada benzer sonuçlara ulaşmıştır. Bu çalışmalar, işletmelerin iflas etmeden önce bazı tipik başarısızlık sinyalleri verdiği ve buna uygun düzeltici önlemlerin alınmaması halinde şirketlerin iflas ettiğini ortaya koymuştur.

Risk yönetimi faaliyetlerinden ortaya çıkan istatistiksel yöntemleri kullanarak veri tabanı oluşturmak ve bu veriler kullanılarak trendler de oluşturabilmek mümkündür. Bu bilgiler ışığında risk yönetim türleri geleneksel ve teknik olmak üzere iki ayrı başlıkta açıklanmaktadır.⁷⁶

2.5.1 Geleneksel Risk Yönetim Teknikleri

Risk yönetim metotları, olası kayıplar karşısında risk yöneticisi olan kişi ya da kurumun nasıl davranması gerektiğini gösterir. Önceki bölümde kısaca değindiğimiz bu metotları bu bölümde ayrıntılı olarak ele alacağız. Geleneksel risk yönetim metotları riski

⁷⁴ Ayşe Gül Bölükbaşı, Sigortacılıkta Risk Yönetimi Ders Notları, s.61.

⁷⁵ Niyazi Berk, Finansal Yönetim, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2003, s.482.

⁷⁶ Ayşe Gül Bölükbaşı, E. Baturalp Pamukçu, Sigortacılıkta Risk Yönetimi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2008, s.62.

kabul etmeme, riskten kaçınma, riske katlanma, riski azaltma, riski paylaşma ve riski aktarma, yani sigortadır. Aşağıda kısaca bu metotlara değinilecektir.⁷⁷

2.5.1.1 Riski Kabul Etmeme

Bazen riskin gerçekleşmeyeceği düşünülerek, hiçbir önlem alınmaz. Yani riskin varlığı kabul edilmez veya bilinmez. Risk hakkında bilgi sahibi olmamak, riski küçümsemek, riskin gerçekleşme olasılığının çok düşük olduğunu düşünmek, riski kabul etmemeye ve riske karşı önlem almamaya neden olur. Batma riskinin yok denecek kadar az olduğu düşünülen ve bu nedenle kurtarma sandallarının yeterli sayıda olmasına önem verilmeyen Titanic gemisinin, ilk seferinde batması ve bu nedenle yüzlerce kişinin ölmesi bu duruma uyan bir örnektir. Titanic gemisi büyük bir olasılıkla sigortalı idi. Burada anlatılmak istenen, riskin gerçekleşmeyeceği düşüncesinin de bir risk yönetim türü olduğu, ancak, yanılma durumunda beraberinde getirebileceği felaketlerin büyük olabileceği gerçeğidir. Riski kabul etmemenin iki tane dezavantajı vardır. Birincisi, riskleri kabul etseniz de etmeseniz de yok edemezsiniz ve risk gerçekleştiğinde zarar görürsünüz. İkincisi Riski kabul etmemek ya da riskle karşılaşmamak için mesela trafik kazasına maruz kalmamak için hiç trafiğe çıkmamak, anlamsızdır ve pratik değildir.⁷⁸

2.5.1.2 Riskten Kaçınma

Riskten kaçınma, riski yok etmenin en etkili araçlarından biridir. Diğer risk yönetim türleri riskin şiddetini ya da sıklığını hafifleterek etkisini azaltmaktadır. Ancak, iyi bir riskten kaçınma, hasarı kesin olarak ortadan kaldırabilir.⁷⁹ Riskten kaçınmada, riskli alandan çıkma, üretim sürecinin ve/veya ürünün değiştirilmesi gibi çözümler üretilir. Böylece riskten arınılır. Riskten kaçınmanın amacı riski daha kabul edilebilir hale getirmektir. Bu, her zaman mümkün olmayabilir ya da kaçınmanın maliyeti yüksek olabilir. Ayrıca riskten kaçınma

⁷⁷ Hart, Buchanan, Howe, a.g.e., s.5-8.

⁷⁸ Rejda, a.g.e., s. 44.

⁷⁹ Berk, a.g.e., s.117.

nedeniyle üretkenlikten, yaratıcılıktan vazgeçmenin de zararları söz konusudur. O zaman zorunlu olarak riski güvence altına almanın ve onunla baş edebilmenin yolları aranacaktır. Riskten kaçınmaya örnek olarak şirketlerdeki kalite kontrol bölümlerini, sürücülere güvenli sürüş teknikleri eğitimi verilmesini verebiliriz.

2.5.1.3 Riski Kabul Etme, Katlanma

Yaşadığımız dünyada karşı karşıya olduğumuz riskleri önlemeye yönelik “kişisel önlemler”, ya da bu risklere “rıza göstererek katlanma”, “umursamama veya akla getirmeme” gibi tepkiler basit ve ekonomik kayıpların önüne geçemeyecek özellikte risk yönetim türleridir. Kişinin geçmişte riskle karşılaşmamış olması veya riske katlanmaktan başka bir çaresinin olmaması, böyle bir psikolojiyi yaratabileceği gibi, geçmişte riski güvence altına almış olan kuruluşun, örneğin, sigortacının görevini suiistimal etmesi gibi bir deneyim de kişiyi boşuna prim ödemektense riski kabullenmeye itebilir.⁸⁰

2.5.1.4 Riski Azaltma

Riskin frekansını ve şiddetini azaltmak amacıyla riskin gerçekleşmesine neden olan etkenler ortadan kaldırılır ya da önlem alınır. Böylece hasar olasılığı, başka bir deyişle riskin gerçekleşme şansı, şiddeti ve/veya frekansı azalır. Amaç, hasarı belli bir sınırdan tutmaktır.⁸¹ Depreme dayanıklı yapıların yapılması riskin minimize edilmesine yöneliktir.

2.5.1.5 Riski Paylaşma

Amaç, hasara maruz kişi veya nesnelere korumaktır. Riskin paylaştırılması ve dağıtılması çabaları eğer sigorta yaklaşımı dışında organize edilmişse, kapsadığı kişi sayısının azlığı nedeniyle, sigortadaki sayılar kadar büyük sayılara ulaşması olanaksızdır. Dolayısıyla riski güvence altına alma maliyeti, sigortada olduğu kadar ucuz olamaz.

⁸⁰ Angel, a.g.e., s.10.

⁸¹ Mowbray, Blanchard, a.g.e., s.31.

2.5.1.6 Riski Aktarma - Sigorta

Riskten kaçınma amacıyla riski başkasına aktarma işlemidir. Örneğin, uzun vadeli bir işe giren girişimcinin, mal aldığı yerlerle fiyat artışlarından etkilenmemek için fiyat garantisi veren bir sözleşme yapması ve bu nedenle belki de peşin ödemeye razı olması, riski mal aldığı yere aktarması bu tür bir risk yönetimidir.⁸² Riski devralan artısıyla eksisiyle devralır. Hedging işlemleri en belirgin risk aktarma türüdür.⁸³ Devreden için risk kalmaz.

Sigortada her ne kadar riskin devri söz konusu imiş gibi görünse de aslında riski yine sigortalı yaşar, ancak riskin getirdiği hasarın ekonomik telafisi sigortalılardan toplanan primlerle karşılanır, risk çoğunluğa dağıtılarak telafi edilir, sigortalı riskin gerçekleşmesinden doğan kayıplar nedeniyle zarar görmez veya zarar taşıyabileceği kadardır, yıkılmaz.

Riski aktarma, riski transfer etme, riski paylaşma gibi kavramlar sigorta ile hep karıştırılmıştır. Oysa yukarıda anılan ilk iki kavramda da risk bir yerden bir yere devredilmekte ancak, risk yine de bir yere zarar vermekte veya kazanç şansı yaratmaktadır. Riski paylaşmada ise, küçük sayılar arasında riskin paylaşılması gerektiği için, yıkıcı gücü büyük bir oranda telafi edilememekte ve sistem küresel boyutta işlemediği için prensipler yozlaşabilmektedir. Oysa sigortacılıkta risk büyük sayılara dağıtmakta dolayısıyla riski yönetmenin maliyeti prim miktarı ile sınırlı kalmaktadır.

Sigorta ile riskin yönetiminde, sigorta şirketleri de zarar görmemelidirler. Risk, herhangi bir kuruluş yerine sigorta şirketini yıkarsa, güvence altına alma işlevinin anlamı kalmaz. Doğru hesaplandığı takdirde risk primi, hasarları karşılamaya yettiğinden, sigorta şirketlerinin yüklendiği bir zarar söz konusu olmamaktadır. Bununla beraber, sigorta şirketleri taşıyamayacakları riski reasüre ederek kendi risklerini güvence altına almaktadırlar.⁸⁴

⁸² Pekiner, a.g.e., s.11.

⁸³ Riegel, Miller, a.g.e., s.20-22.

⁸⁴ Uralcan, a.g.e., s.18-19.

2.5.2 Sigortacılıkta Teknik Risklerin Yönetimi

Sigorta şirketleri, gösterdikleri faaliyetlerin sonucu olarak teknik ve finansal riskleri üstlenir. Bu şirketlerin finansal piyasaların temel unsuru olan güveni sürdürebilmesi finansal yapısının güçlü ve likit olmasını gerektirir. Ülkemizde teknik risklerin yönetimi konusunda kullanılan yöntemler konservasyon tespiti, reasürans ve koasürans olarak özetlenebilir.⁸⁵

2.5.2.1 Konservasyon Tespiti

Reasürans devir işlemlerinin şirketlerin faaliyetleri ve mali sonuçları üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Sigorta şirketlerinin çoğunun farklı ürünler için yapılmış reasürans anlaşmaları vardır. 1980'li yılların başından bu yana her ana ürün için farklı reasürans düzenlemeleri oluşturulmaktadır. Tüm otomatik reasürans anlaşmalarında anahtar faktörlerden birisi konservasyon limitidir. Konservasyon limitinin temel amacı hasar taleplerindeki dalgalanmaların gelirlerde yaratabileceği olumsuz etkileri kontrol altında tutabilmektir. Normal şartlarda konservasyon limitleri, şirketin prim üretiminin artması ile doğru orantılı bir gelişme gösterir. Çünkü, iş hacmi arttıkça beklenen hasar tutarlarında dalgalanma olasılığı azalır. Sigorta şirketlerinin çoğunluğu, hasar ödemelerindeki ani dalgalanma olasılığını ve reasürans maliyetlerini düşürme olanağını hesaplayarak konservasyon limiti belirlemeyi tercih etmektedir. Büyümekte olan bir sigort şirketi periyodik olarak, hasar dalgalanmasından korunma ve reasürans maliyetini düşürme olanağını dikkate alarak konservasyon limitlerini gözden geçirir.⁸⁶

Bir şirketin konservasyon limitlerinin belirlenmesinde dört temel yaklaşım bulunmaktadır:⁸⁷

- Oran metodu

⁸⁵ Bölükbaşı, Pamukçu, a.g.e, s.67.

⁸⁶ Bölükbaşı, Pamukçu, a.g.e., s. 67.

⁸⁷ John E. Tiller, Denise Fagerberg Tiller, Life, Health & Annuity Reinsurance, London, 2003, s. 28-35.

- Model ofis izdüşümü
- Rosenthal yaklaşımı
- Pentikainen yaklaşımı

2.5.2.1.1 Oran Metodu

Oran metodu, konservasyon limitinin belirlenmesinde kullanılan en yaygın ve en kolay metottur. Şirket, en son konservasyon artırımından sonraki dönemde, saklama payının ihtiyatlarına verilen teminata, üretilen prime, gelirlere ve beklenen hasara oranını ele alır. Bu oranlarla ilgili olarak kabul edilmiş bir standart bulunmamaktadır. Şirket, uyguladığı oranlar piyasaya yansıtmadığı sürece değişiklik yapmaz. Yeni oranlar belirlenirken, risk modellerinde veya reasürans maliyetinde her türlü değişiklik dikkate alınır.

Oran metodunda ikinci adım, şirketin kendisine benzer oranları olan diğer şirketleri örnek almasıdır. Oran metodu, detaylı teknik çalışma için yeterli altyapıya sahip olmayan şirketler tarafından kullanılmaktadır. Ayrıca başka formüller kullanan şirketler, diğer yöntemlerin yanı sıra bu yöntemi de kullanabilmektedir. Oran metodunun avantajları;

- Çok zaman almaz, uygulaması kolaydır ve sonuçları teknik bilgi düzeyi güçlü olmayan yöneticiler tarafından da analiz edilebilir.
- Analizlerin yapılmasında başka yöntemler kullanılsa da, şirketin üst düzey yöneticileri şirketin konservasyon limitlerini rakipleri ile karşılaştırmak isteyebilirler.
- Şirketin geçmişindeki kendi oranlarını, aynı büyüklükteki şirketlerin oranları ile karşılaştırarak bir sonuca varmada kullanılabilecek en uygun metottur.⁸⁸

Oran metodunun dezavantajları ise;

- Oranlar için belirlenmiş standartlar yoktur ve küçük örnek gruplarının verileri ile karşılaştırma yapılması, varılması gereken sonuçta sapmalara neden olabilir .

⁸⁸ Bölükbaşı, Pamukçu, a.g.e., s.68.

- Rekabet koşulları ön plana çıkarılarak saklama payının yüksek tutulması halinde varılan sonuç şirketi zarara sokabilir. Bu metotta reasürans maliyeti, hesaplamada doğrudan yer almamaktadır.

2.5.2.1.2 Model Ofis İzdüşümü

Konservasyon limitinin artırılmasında çok yönlü yaklaşımlardan biri, şirketin varolan konservasyon limiti ile elinde tuttuğu tüm reasürans işlem türlerini içeren bir model oluşturmak ve saklama paylarında meydana gelecek herhangi bir değişikliğin maliyetini ortaya çıkarmaktır. Otomatik ve ihtiyari devirler ayrı tutulmalı ve dikkatler otomatik devirlerin üzerine yoğunlaştırılmalıdır. Bu yöntem, diğer analitik yaklaşımlara yardımcı olarak kullanılabilir. Bu modelin her tür varsayım için oluşturulması çok zor olabilir. Bir şirketin koasürans, yıllık yenilemeli hayat gibi devirleri aynı reasürans portföyü içinde yer alabilir. Birden fazla reasürör farklı maliyetlerle teminat verebilir.⁸⁹

Çoğu şirketlerdeki bilgi işletim sistemi, reasürans devirleri ile ilgili sınırlı seçenek sunmaktadır. Bazı sistemlerde limit fazlası devirler, ne kadar devir yapıldığı, reasürans planı, reasürans primi, elde edilen karşılıklar gibi bilgiler yer almamaktadır. Pek çok sigorta şirketinde bu bilgiler ayrı bir işlerim sistemi ile takip edilmekte ve çok sınırlı kalmaktadır. Bu yüzden bu model için varsayımların basitleştirilmesi gereklidir. Bilgi işlem sistemi, her bir poliçede sadece şirketin konservasyon limitinin üstüne çıkmasının gözden kaçmasına neden olabilir. Sistemde bu olasılığa karşı bir kontrol mekanizmasının olması gereklidir.

Model oluşturulduktan sonra, var olan konservasyon limiti ile bir test yapılabilir ve Monte Carlo yaklaşımı kullanılabilir. Çok sayıda senaryo oluşturularak farklı hasar olasılıklarında konservasyon limitleri test edilebilir. Tercih edilecek konservasyon, reasürans primi ile devredilen prime ait giderlerin tümünü ve üstlenilen mortalite maliyetini en iyi şekilde dengelemelidir.

⁸⁹ Bölükbaşı, Pamukçu, a.g.e., s.69.

Model ofis izdüşümünün avantajı; konservasyon limitlerinin belirlenmesinde mali gelir ve giderlerin detaylı olarak incelenmesini sağlamasıdır. Bu bilgi, karar vermeyi kolaylaştırır. Bu modelin dezavantajı ise; varılan sonu beklenenle uyuşmayabilir. Modellerin oluşturulması çok zaman alır ve geniş çaplı bilgi işlem kaynağı gerektirir.

2.5.2.1.3 Rosenthal Yaklaşımı

Bireysel risk teorisinde genel kavram, bir grup sigortasında oluşabilecek hasar olasılığının her bir kişi ile ilintili olması ve hasar tutarının baştan bilinmesidir. Zaman içinde hasar olasılığı değişkenlik gösterebilir, ancak grubun bir üyesiyle ilgili hasar olasılığı, grubun bir diğer üyesinin olasılığından bağımsızdır. Seçilen bir zaman dilimi içinde herhangi bir poliçede kazanç veya kayıp rastlantısal değişkendir. Bir portföydeki toplam kazanç, bireysel poliçelerden elde edilen kazançların toplamına eşittir.⁹⁰

Rosenthal yaklaşımı, bir portföy içerisinde öngörülecek hasar tutarı değişkenlerinin konservasyon tutarını aşip aşmayacağı konusunda net bilgi vermeyi hedeflemektedir. Değişkenler, belirli bir olasılık dahilindeki hasarların karşılanmasında yararlanılacak risk rezervlerinin ve hasar karşılıklarının hesaplanmasında kullanılabilir.

Belirlenmiş konservasyon limitinde Rosenthal metodu, gerçekleşmesi dahilindeki hasar tutarı ile önceden belirlenmiş hasar tutarını aşip aşmadığının kontrolünde kullanılabilir. Önceden belirlenmiş hasar tutarı, şirketin bir yıl içinde karşılayabileceği maksimum hasar tutarına denk düşmelidir.

Rosenthal yaklaşımının avantajı, ayrılan hasar karşılığı ile oluşabilecek hasar tutarı arasındaki farkı gözler önüne sermesidir. Şirket yönetimi bu metodu karar verme aşamasında konuya daha temkinli yaklaşmak amacıyla kullanabilir. Dezavantajı ise, hesaplama yönteminin çok teknik olması ve teknik bilgi birikimi olmayan yöneticilerin bu formülasyona hakim olamamasıdır.⁹¹

⁹⁰ Bölükbaşı, Pamukçu, a.g.e., s.70.

⁹¹ Bölükbaşı, Pamukçu, a.g.e., s.70.

2.5.2.1.4 Pentikainen Yaklaşımı

Pentikainen, Finlandiya’da bulunan sigorta şirketlerinin konservasyon limitleri üzerinde bir çalışma yaparak, bir yıl içinde oluşabilecek iflas olasılıklarını hesaplamıştır. Bu yaklaşımda konservasyon limiti değişikliklerinin değerlendirilmesinde “iflas teorisi” kullanılmıştır.⁹² İflas teorisi, oluşan hasarların ayrılan karşılıkları ve risk rezervlerini aşma olasılığının hesaplanmasında kullanılır.

Ağırlıklı olarak teknik yaklaşımlar içermesine rağmen; konservasyon limitinin belirlenmesi aktüerya, risk analizi, mali işler, pazarlama ve satış bölümlerinin ortak çalışmasını gerektirir. Çünkü konservasyon değişiklikleri tüm bu alanları etkileyecektir. Konu üzerinde son bir kontrol yapmak, oluşabilecek riskleri engellemek açısından başvurulmuş genel bir uygulamadır. Bu konuda yönetim hedefleri ve organizasyonun risk dayanıklılığı da önem arz etmektedir. Saklama payından elde edilen ek kazanç düşük olduğu takdirde, yönetim konservasyon limitinin yükseltilmesine karşı çıkabilir. Karar alınması sürecinde yönetime, hasar halinde oluşacak giderler, kâr kaybı, yeni iş için yapılması gereken ek harcamalar ve istenilen ek limitler ile reasürans yönetim masrafları bilgilerini kapsayan bir rapor verilmelidir.

Çoğu şirket, finansal olarak büyüyebilmek için reasüransı koasürans şekli ile uygulayabilmektedir. Bu firmaların konservasyon limitinin artması, reasürans hacmini küçülteceği için, üstlenecekleri ilave riski kendilerinin finanse etmesi sonucunu doğurur.

Birim başına reasürans maliyeti büyük saklama paylarında her iki yönde etkilenebilir. Konservasyon limitinin artırılması, ortalama devir tutarlarını artırırken, küçük devirlerin sayısını da azaltır. Bu durum reasürörün şirkete daha kârlı teklifler sunmasını ve ek kazançlar teklif etmesini sağlayabilir. Pek çok şirket önemli risklerle yüzyüze gelmeden saklama paylarında makul düzeyde artış yapabilir.

⁹² Tiller, a.g.e., s.36.

Düşük konservasyon limiti nedeni ile yüksek reasürans hacmine sahip bir şirket, devir hacminin yüksek olması nedeniyle, konservasyon limiti yüksek olan bir şirkete göre, reasürörlerden daha cazip şartlar ve hizmet olanakları elde edebilir.

2.5.2.2 Koasürans

Koasürans, hasarların sigortalı ve sigortacı arasında veya sigortacılar arasında bölüşülmesi anlaşmasıdır. Sigortalı belli bir hasar oranını yüklenir.⁹³ “Birlikte sigorta”, “müşterek sigorta” da denilen bu sigorta türünde sigorta konusu menfaat, aynı risklere karşı, aynı sigorta dönemi içinde birden çok sigorta şirketi tarafından ya da yükümlülüğün bir kısmı sigortalı üzerinde bırakılarak sigortalanmaktadır.⁹⁴

Sigortacılar arasında yapılan koasürans, yani birinci risk paylaşımında, birden çok sigortacı bir poliçenin ortak sigortacıları olarak riski güvence altına alırlar. Bu noktada pool faaliyetleriyle benzerlik söz konusudur. Koasürörler teker teker sigortalıya karşı payları oranında sorumludurlar. Kendi aralarından seçtikleri ve jeran şirket diye adlandırılan bir şirkete işi yönetmesi, primi toplaması ve ilgili duyuruları yapması için bazı yetkiler verirler.⁹⁵

Sigortalıya karşı koasürans sözleşmesine katılan bütün sigorta şirketleri sorumludur. Ancak prim tahsilat ve hasar ödeme gibi işlemler için sigorta şirketlerinden biri koasürans lideri (jeran) olur ve bu işlem için ayrıca komisyon alır. Koasürans işlemlerinde koasüransa katılan sigortacılardan herhangi biri hasar ödeyemezse, diğer sigortacılar hasarın bu kısmından sorumlu olmazlar. Koasüransa katılan her sigortacı kendi hissesi oranında hasara iştirak eder.

⁹³ Mowbray, Blanchard, a.g.e., s.83.

⁹⁴ Çuhacı, a.g.e, s. 166.

⁹⁵ C. Pfeifer, Reasüransa Giriş, Milli Reasürans T.A.Ş., İstanbul, 1992, s.18.

2.5.2.3 Reasürans

Reasürans, tekrar sigorta anlamına gelmektedir. Fransızca kökenli olan reasürans, bir sigorta şirketinin üzerine almış olduğu riskleri, diğer bir sigorta şirketine/şirketlerine yeniden sigorta ettirmesi işlemine denilmektedir. Sigorta şirketinin sermaye yapısı ne kadar güçlü olursa olsun, sigorta değerleri büyük rakamlara ulaşan risklerin gerçekleşmesi veya birkaç büyük hasarın aynı dönemde oluşması durumunda, bir tek sigorta şirketinin özvarlıklarının, bu tür hasarları karşılaması mümkün değildir. Bu nedenle sigorta şirketleri, üzerine aldıkları risk oranında, kendilerini başka sigorta şirketlerine sigorta ettirirler. Bu işleme reasürans denilmektedir.⁹⁶

Başka bir ifadeyle reasürans, sigortacının üzerine aldığı rizikonun başka bir sigortacıya devredilmesi olayıdır. Sigortacının sorumluluğunun sigortalanması, yani sigortanın sigortasıdır. Bir başka tanım ise sigortacının taşıdığı rizikonun bir kısmını veya tamamını diğer bir sigortacıya veya reasüröre devretmesidir. Burada rizikoyu devralan bir reasürans şirketi olabileceği gibi bir sigorta şirketi de olabilmektedir.⁹⁷

Reasürans işleminden söz edebilmek için, öncelikle sigortalı ile sigorta şirketi arasında bir sigorta sözleşmesinin bulunması gerekmektedir. Daha sonra da sigorta şirketinin bu sigorta sözleşmesinden dolayı yüklendiği risklerin gerçekleşmesi halinde uğrayacağı zararı devretmek için başka bir sigorta şirketi ile sigorta şirketinin üzerindeki riski tazmine yönelik ikinci bir sözleşme yapması, reasürans sözleşmesidir. Sigorta sektörü tam bir kısır döngü şeklinde çalışmaktadır. Sigortalı riskini sigorta şirketine devreder, sigorta şirketi riskini reasüröre devreder, reasürör de riskini başka bir sigorta şirketine devreder.

Reasüransın temelde iki tane işlevi vardır, bunlardan biri riski paylaşma, diğeri ise riski azaltmadır.⁹⁸

⁹⁶ Özbolat, a.g.e., s.217.

⁹⁷ Acınan, a.g.e., s.7.

⁹⁸ Uralcan, a.g.e., s.126.

2.5.2.3.1 Riski Paylaşma

Reasürans işlemiyle sigortalanan sigorta konusu üzerinde risk ikinci defa reasürans şirketiyle güvence altına alınmakta, böylece söz konusu risk sigorta şirketiyle reasürör arasında dağıtılmakta, risk paylaşılmaktadır.

2.5.2.3.2 Riski Azaltma

Reasürans işlemiyle sigorta şirketi, yaptığı sigorta işlemlerinden dolayı uğrayabileceği zararı azaltmaktadır, reasüröre devretmektedir.

3 KİŞİSEL RİSK YÖNETİMİ VE SİGORTA

3.1 Kişisel Risk Yönetimi Kavramı

Risk yönetimi uzmanları genel olarak kişinin kendinden çok sahip olunan varlıklar ve kazançlara konsantre olmaya eğilimlidir. Bu eğilim olumsuzdur, çünkü kişisel risklerin yönetimi de en az kurumsal risklerin yönetimi kadar önem taşımaktadır. Kişisel risk yönetimi tanım olarak, bireylerin amaçlarına ulaşmasını engelleyen belirsizliklerin tanımlanması ve kontrol altına alınmasıdır. Bireysel amaçlar da mutlu, sağlıklı, varlıklı ve bilgili olmak ana başlıkları altında kısaca özetlenebilir. Başka bir tanıma göre de kişisel risk yönetimi, bireylerin maruz kaldığı risklerin tanımlanması ve bu riskleri yönetebilmek için en doğru tekniğin seçilmesidir. Kişilerin, kendi risklerini kendilerinin yönettiği duruma da kişisel risk yönetimi adı verilir.⁹⁹

Kişisel risk yönetiminin iki farklı işlevi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi servet oluşturma, ikincisi ise servet koruma işlevidir. Servet oluşturma işlevi, normal şartlar altında, sağlıklı olan kişinin kariyerinde herhangi bir riskin gerçekleşmeyeceği, belli bir yaşa kadar sorunsuz olarak yaşayacağı varsayımından hareketle servet oluşturma ve o serveti elde tutmayla ilgilenmektedir.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan, serveti koruma işlevidir. Serveti korumak, kişinin finansal hedeflerine ya da yaşamsal diğer hedeflerine ulaşmasının önünde çıkabilecek muhtemel riskleri sigorta aracılığıyla transfer etmektir. Riskleri sigortalamak, kişinin kendi başına altından kalkamayacağı ya da ekonomik olarak göze alamayacağı risklerin, o risklerin gerçekleşmesi durumunda bedelini ödeyebilecek araçlara diğer bir deyişle sigortacılara devredilmesidir.

Kişisel risk yönetimi süreci ile kurumsal risk yönetimi süreci karşılaştırıldığında, risk yönetimi süreci açısından aralarında fark bulunmamaktadır. Sadece riske konu olan başlıklar farklıdır. Kişisel risk yönetiminde riske konu olan başlıklar hayat, kaza, sağlık iken;

⁹⁹ G. Victor Hallman, Jerry S. Rosenbloom, Personal Financial Planning, McGraw Hill, New York, 2003, s.29.

kurumsal risk yönetiminde riske konu olan başlıklar daha çok mal varlığına dayanan ticari mallardır.

Kişisel riskleri yönetmek için profesyonel destek alınabileceği gibi, bu riskler bireysel olarak da yönetilebilir. “Bilgi güçtür” sözünün belki de en geçerli olduğu alanlardan biri kişisel risk yönetimidir. Çünkü bu konuda profesyonel destek alınabilecek kişi sigortacıdır. Bu durumda sigortacının neden önemli olduğu ve bilginin neden güç olduğu sorularının da cevabını vermek gerekmektedir.

Hayatta daha başarılı olmak için iyi bir avukatın, iyi bir muhasebecin ve iyi bir doktorun olmalı diye tavsiye edilmektedir. Avukat, bir kişinin hukuki yükümlülüklerini, varsa devam eden davalarını, hangi yasal sorunları yaşadığını bilmektedir. Bu süreci yönlendirmekte ve kişinin haklarını korumasına yardımcı etmektedir. Muhasebeci, kişinin mali durumunu, vergi borcu olup olmadığını, piyasadaki itibarını, ekonomik durumunu en ince ayrıntılarına kadar bilmektedir. Maliyeye ve kanunlara karşı kişiyi temsil etmektedir. Doktor ise kişinin sağlık durumunu, geçmişte hangi hastalıkları geçirdiğini, kişinin geleceği için risk oluşturan sigara, alkol gibi kötü alışkanlıklara sahip olup olmadığını, geçirdiği ameliyatları, kısacası sağlığı ile ilgili her şeyi bilmektedir. İnsanların hayatı boyunca ilişki içinde olmak zorunda olduğu ve birlikte çalıştığı bu üç meslek sahibi konusunda uzman olur ve kişiye doğru yönlendirmelerde bulunursa, kişi hayatta daha başarılı olmaktadır.

Avukat, muhasebeci ve doktor kişinin hayatındaki en kritik bilgileri bilmektedir. Ancak bu meslek gruplarından hiçbiri, diğerinin bildiklerini bilmez. Mesela doktor, kişinin sağlık durumunu bilmektedir ama mali durumunu bilmez. Muhasebeci mali durumu bilmektedir ama yasal durumu, hukuki sorumlulukları bilmez. Sigortacının önemi bu örnekten yola çıkarak kolaylıkla anlaşılmaktadır. Sigortacı, kişiyi sigortalayabilmek ve onunla sigorta sözleşmesi akdedebilmek için hem avukatın hem muhasebecinin hem de doktorun bilgilerine sahip olmak zorundadır. Sigortacı, kişinin riskini üzerine alma kararını doğru verebilmek, doğru prim oranları ve doğru teminatları önerebilmek, sigortalı adayının hangi sigortalara ihtiyacı olduğunu tespit etmek için hem avukatın, hem muhasebecinin hem de doktorun bildiklerinin tamamını ya da bir kısmını öğrenmektedir. Sigortacı, bu bilgileri aynı potada eritip kişisel riskleri değerlendiren ve o risklerin yönetimini yapan kişidir. Bu yüzden sigortacı kişinin hayatında büyük önem taşımaktadır. Sigortalı adayı, kendisiyle ilgili bilgilere sahip olduğu halde doğru yorumlayıp, doğru yönlendirmede bulunamayan bir sigortacıyla çalışmaktaysa, bu durumdan kurtulmak için izleyebileceği iki yol bulunmaktadır. Birincisi

sigortacısını değiştirmek, ikincisi ise kendini sigorta ile kişisel risk yönetimi bilgileriyle donatmaktır. Sigortacıyı değiştirmek kolay olmakla birlikte, yeni sigortacının da kişisel riskleri etkili olarak yönetip ynetmeyeceğinden emin olunamamaktadır. Bu durumda sorunun kalıcı czm bireylerin, kişisel risk yönetimi konusunda daha bilinçli olmaları, kendilerini bu konuda yetiştirerek sigorta ile kişisel risklerini yönetmeleridir. Başka bir deyişle, kişisel riskleri en iyi kişinin kendisi yönetmektedir. Bunun sebebi, maruz kalınan riskleri, kişinin en iyi kendisinin bilmesidir. O halde sigortayı araç olarak kullanarak riskleri yönetmek, kişinin kendini ve ailesini koruması için en etkili risk yönetimi aracıdır. Bu aracın nasıl etkili olarak kullanılabileceğine dair bilgiler, çalışmanın devamında sınıflandırarak verilmiştir. Kişi, risklerini daha iyi ynettiğinde ve geleceğe dair finansal ve yaşamsal risklerini kontrol altına aldığında, ülkemizin gelişmişlik düzeyi de artacaktır.

3.2 Sigorta İle Kişisel Risk Yönetimi

Sigorta ile kişisel risk yönetimi yapabilmek için bazı temel ilkeleri ve kavramları bilmek gerekmektedir. Sigorta ile kişisel risk yönetimi kişiyi ve ailesini ölüm, kaza, maluliyet gibi finansal risklere karşı korumaktadır. Kişinin evinin soyulması, aracıyla kaza yapması, beklenmedik bir hastalığın ortaya çıkması, ekonomik olarak sahip olunan imkanlarla karşılanamayacak kadar büyük zarara yol açabilmektedir.

Doğru sigorta türleriyle, doğru riskleri güvence altına alabilmek için kişinin risklerini bilmesi gerekmektedir. Riskleri bilmek de tek başına yeterli olmamakta, kişinin kendine, ailesine ve topluma karşı sorumluluklarının da bilincinde olması gerekmektedir. Riskleri bilmek sadece onları sigortalamak için gerekmemektedir. Bazen risklerin, sigortalanmaması için de bilinmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım düz mantıkla bakıldığında farklı görünmektedir. Ancak bireylerin ekonomik durumu göz önüne alındığında ve toplumdaki bütün bireylerin kişisel risk yönetimini bildiği varsayıldığında, maalesef insanların gerekli bütün sigorta teminatlarına sahip olması mümkün olamamaktadır. Ülkemizde gayri safi milli hasıla miktarı düşük olduğu için, sigortalanabilir riskler arasından da bireyler seçim yapmak durumunda kalmaktadır. Bu durumda yapılması gereken, maruz kalınan riskleri tek tek ele almak, hangilerinin kişi tarafından karşılanabileceği, hangilerinin kesinlikle karşılanamayacağını belirlemektir. Bu değerlendirme yapıldıktan sonra da önemli işlere öncelik mantığı ile hareket etmek ve kişinin kendi imkanlarıyla karşılayamayacağı riskleri öncelikli olarak sigortalamak

gerekmektedir. Mantık olarak önce büyük risklerin öncelikle sigortalanması gerekmekte, sonrasında imkan varsa küçük risklerin de sigortalanması gerekmektedir.

Kişisel risklerin yönetimi konusunda doğru yönlendirmeyi yapacak olan kişi sigorta acentesidir. Konusunda uzman bir acente, soracağı sorularla ve sigortalı adayından alacağı bilgilerle hangi sigorta türünün seçilmesi gerektiğinden ne kadar sigorta teminatına ihtiyaç olduğuna ve sigorta için ne kadar harcama yapılabileceğine kadar bütün soruların cevabını ortaya çıkarmaktadır. Doğru sigorta acentesinin seçimi de kişisel risk yönetimin kritik faktörlerinden biri olmaktadır.

Her bireyin kendisi ve ailesi için amaçları ve ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar ve ihtiyaçlar, zaman içinde değişebilmektedir. Kişisel risk yönetimi ile sahip olunan sigortalar da amaçlar ve ihtiyaçlarla birlikte değişmektedir. Örneğin, evliliğin ilk yıllarında olan ve bebek sahibi bir ailenin sigorta ihtiyacı, yaşanan evle ilgili yangın ve hırsızlık klozlarını içeren bir konut sigortası, annenin çalışmadığı ve babanın geçimi temin ettiği varsayımından hareketle baba için hayat ve ferdi kaza sigortası ve bütün aile için sağlık sigortası olarak özetlenebilmektedir.

İlerleyen yıllarda ailenin genişlediğini ve gelirin arttığını düşünürsek, finansal ihtiyaçlar ve amaçlar da paralel olarak değişecektir. Bu durumda çocukların eğitim masraflarını ve yükselen yaşam standartlarını karşılamak üzere, hayat sigortası teminatının artırılması gerekecektir. Sağlık sigortası da bütün çocukları kapsayacak şekilde revize edilecektir. Zamanı biraz daha ileriye götürülür ve çocukların kendi hayatını kurarak aileden ayrıldıkları düşünülürse, bu kez de emeklilik planları devreye girecektir. Sigorta ile kişisel risk yönetimi yapabilmek için aşağıdaki başlıkların bilinmesi gerekmektedir:¹⁰⁰

- Hedefleri belirleme
- Hedeflere ulaşmak için plan yapma
- Planı hayata geçirme
- Sonuçları kontrol etme
- Sigortalanması gereken riskler
- İhtiyaç duyulan sigorta miktarını belirleme
 - İhtiyaç analizi

¹⁰⁰ Jack R. Kapoor, Les R. Dlabay, Robert J. Hughes, Personal Finance, Irwin, United States, 1994, s.311.

- Ödeme gücü
- Yaptırılması gereken sigorta türleri
- Sigortanın alınması gereken yerler
 - Sigorta kaynakları
 - Sigorta şirketlerinin kredi notu
 - Sigorta acentesinin seçimi
- Sigorta poliçesi hakkında bilinmesi gerekenler
- Sigorta maliyetlerini düşürme
 - Karşılaştırmalı alışveriş
 - Muafiyetler
 - Grup sigortaları
 - Kendi kendine sigorta
 - Ödeme şekli
 - Önleyici önlemler.

3.2.1 Hedefleri Belirleme

Kişisel risk yönetiminde amaçlar kişisel, malvarlığı ve sorumluluk risklerini en aza indirmek olarak özetlenmektedir. Sigorta yaptırmakla, hayatta karşılaşılabilecek risklerin yol açacağı finansal kayıpları karşılamak öngörülmektedir. Sigortalı aday, bir otomobil satın almaya karar verdiğinde, onun güvence altına alınması ile ilgili kararları da vermek durumunda kalmaktadır. Otomobil satın alarak, belli bir zaman dilimindeki birikimler söz konusu araç için harcanmaktadır. Bu durumda aracın, dolayısıyla birikimlerin korunması gerekmektedir. Bireyler ülkemizde gönül rahatlığıyla araçlarına binebilmek ve kaza yaptıklarına finansal kayıplara uğramamak için KASKO yaptırmaktadır. Kaza, kişinin kendi hatasından kaynaklanırsa, üçüncü şahıslara verilen zarar da karşılanmak durumunda kalmakta, bunun için de zorunlu trafik sigortası yaptırılmaktadır. Sigortayı kişisel risklerini yönetmek için kullanmayan bir kişi hem fiziksel, hem maddi hem de psikolojik zararlara uğrayacaktır.

Her bireyin kendine has finansal hedefleri bulunmaktadır. Sosyal durumu, ekonomik durumu, yaşı, ailesinin büyüklüğü, tecrübeleri ve sorumlulukları bu hedeflerin belirlenmesinde etkin rol oynamaktadır. Sigorta planlaması yapılırken bu hedefler göz önünde

bulundurularak yapılmaktadır. Kişisel risk yönetimi planının amaçları arasında aşağıdaki başlıklarda belirtilen riskleri azaltmak bulunmaktadır:¹⁰¹

- Ailenin geçimini sağlayan kişinin ölümü, kaza geçirmesi, hastalanması ya da işsiz kalması sonucu gelirini kaybetmesi,
- Gelir kaybının yanı sıra maluliyet, hastalık ya da eşin yaşamını kaybetmesinden kaynaklanarak giderlerin artması,
- Ailenin diğer üyelerinin kaza, hastalık ya da yaşam kaybı sonucu ek giderlerin çıkması,
- Sahip olunan varlıkların hırsızlık, yangın ya da diğer risklerden dolayı zarar görmesi,
- Gelirin, tasarrufların ve sahip olunan varlıkların kişisel borçlar yüzünden kaybedilmesi.

3.2.2 Hedeflere Ulaşmak İçin Plan Yapma

Planlama geleceğe dair bir eylemdir. Planlama, hayatın insanları değil, insanların hayatlarını kontrol etmesini sağlamaktadır. Hayatta hangi risklerle karşılaşılacaktır? Hangi riskleri taşımak ve gerçekleştiğinde kayıpları telafi etmek kişiyi hedeflerinden uzaklaştırmamaktadır? Kişiler, hangi özel ya da sosyal sigorta planlarına sahip olmakta ve ne gibi korumaları bulunmaktadır?

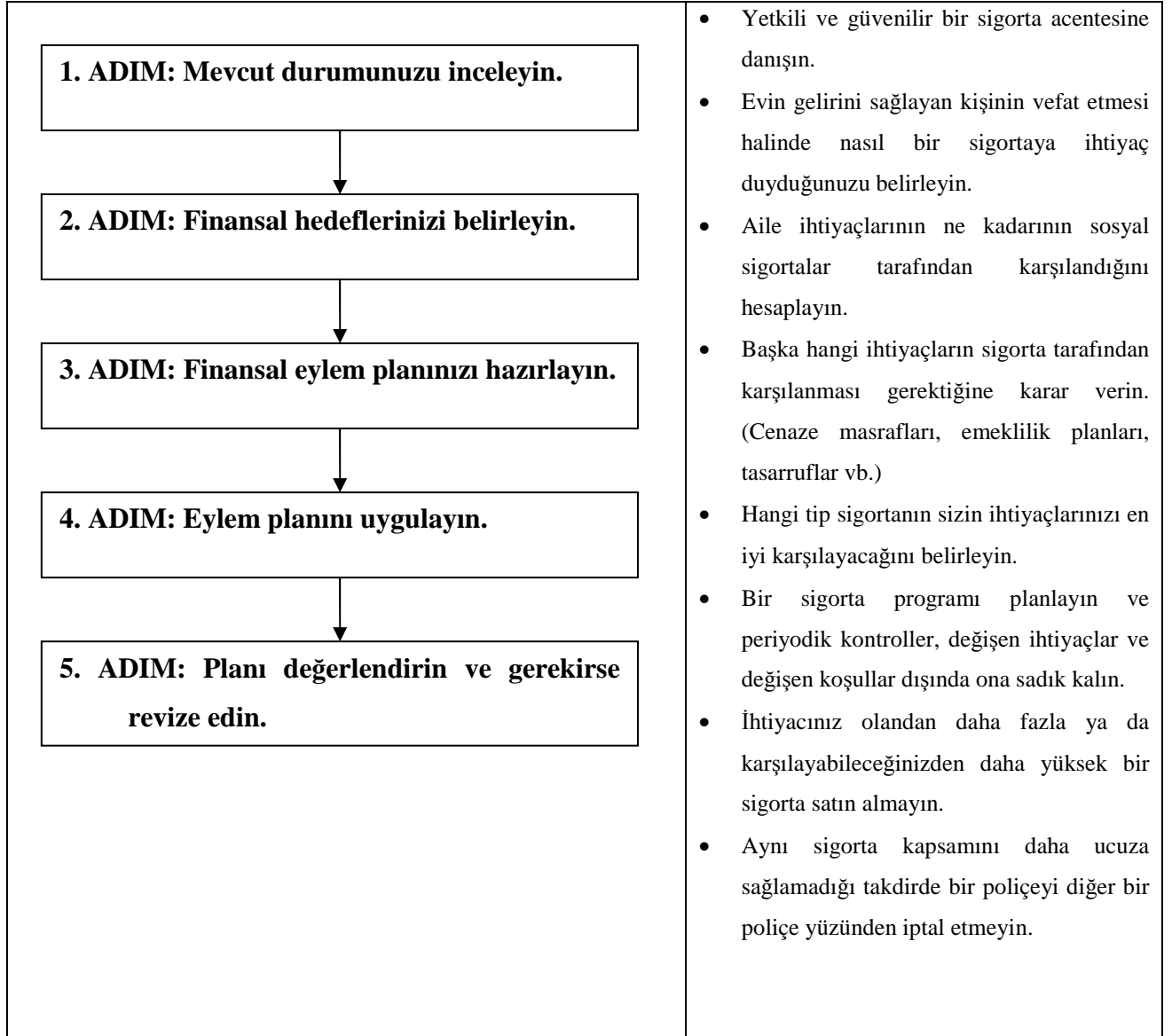
Sigortacıların iyi bildiği bir fıkra bulunmaktadır: Üç fabrikatör Kızıldeniz’de tatil yapmaktadırlar. Bir tanesi şöyle der: “Geçenlerde fabrikamda çok büyük bir yangın çıktı, sahip olduğum her şey kül oldu. Neyse ki sigortam vardı ve sigorta şirketi bütün zararımı ödedi. Bu sayede şu anda burada balık tutuyorum”. İkinci fabrikatör söze girer: “Sormayın, benim de başıma çok büyük bir felaket geldi, fabrikamda çok büyük bir patlama oldu ve sahibi olduğum her şey bir anda yerle bir oldu. Neyse ki benim de sigortam vardı ve sigorta şirketim bütün zararımı ödedi. Şimdi onların sayesinde ben de burada tatildayım.” Derken üçüncü fabrikatör söz alır: “Ne tesadüf! Ben de büyük bir sel felaketiyle karşılaştım, sel fabrikamı ve içindeki her şeyi alıp götürdü. Neyse ki sigorta şirketi bütün zararımı karşıladı da

¹⁰¹ Personal Risk Management, <http://wgains.com/Practices/Practices.aspx?spid=21>.

şu anda ben de burada sizinleyim.” Diğer iki fabrikatör büyük bir şaşkınlık içinde ona bakarlar ve sorarlar: “Sel mi? Yangın çıkarmak, patlatmak neyse de, sen seli nasıl başlattın?!”

Sigorta ile kişisel risk yönetimi yapmanın ilk aşaması amaçları belirlemektir. Amaçları belirledikten sonra izlenmesi gereken yol, amaçlara ulaşmak için plan yapmaktır. Planlamanın o kadar büyük önemi bulunmaktadır ki, Konfüçyüs, “nereye gitmek istediğini bilmiyorsan, her yol senin için makbuldür” demektedir. Aşağıda bir sigorta planının nasıl yapılması gerektiğine dair örnek tablo bulunmaktadır:

Şekil 3.1 Kişisel Sigorta Planı Yapma

Kaynak: Jack R. Kapoor, Les R. Dlabay, Robert J. Hughes, Personal Finance, Irwin, United States, 1994, s.312.

Yukarıdaki tablo, kişisel risk yönetiminde sigorta planlaması yaparken izlenmesi gereken adımları göstermektedir. Bu tabloya göre sigorta planlamasının birinci aşaması, içinde bulunan durumu analiz etmektir. Mevcut durum analiz edildikten sonra ulaşılmak istenen finansal hedefler belirlenmektedir. Hedefler belirlendikten sonra, o hedeflere ulaşmak için gerekli olarak eylem planı hazırlanmaktadır. Uygulamaların sonucunda hangi finansal hedeflere ulaşılabileceği tayin edilmekte ve finansal plan uygulamaya geçirilmektedir. Belli

aralıklarla finansal plan kontrol edilmekte, planın gerisinde kalınmış ya da ilerisine geçilmişse revize edilmektedir.

3.2.3 Planı Hayata Geçirme

Hedefleri belirleyip onlara ulaşmak için gerekli planın yapılmasından sonra, sırada planın hayata geçirilmesi bulunmaktadır. Planın hayata geçirilmesi, sahip olunan finansal ve bireysel kaynakların bütçelendirilmesi ve kişisel risk yönetimi ile ilgili hedeflere ulaşılması bakımından kritik önem taşımaktadır. Örneğin, sahip olunan sigorta planları mevcut riskleri güvence altına almadığında, ek sigorta planları satın almak, aile bütçesini ve poliçelerin teminatlarını yeniden yapılandırmak ya da planın kapsamadığı alanlardaki boşluğu doldurmak için tasarrufların ve yatırımların miktarını artırmak gerekebilmektedir.¹⁰²

En iyi risk yönetimi planları esnekliğe sahip olan planlardan oluşmaktadır. Kişisel risk yönetimi ile ilgili planlamada ne kadar esnek davranılırsa, kayıpların yol açacağı zararın telafisi de o kadar kolay olmaktadır. Tasarruf için biriktirilen para kaza, hastalık gibi acil bir durum söz konusu olduğunda acil durum fonu olarak kullanılıp zararın etkisini azaltmak için kullanılabilir. Sigorta planları da değişen yaşam koşullarına uyum sağlayabilecek esneklikte olmalıdır. Bunun anlamı, sigorta planının artan ihtiyaçlar karşısında kapsamı genişletilebilen ya da azalan ihtiyaçlar karşısında kapsamı daraltılabilen bir yapıya sahip olması gerekmektedir.

3.2.4 Sonuçları Kontrol Etme

Sigorta planı oluşturulduktan sonra periyodik olarak kontrol etmek ve aşağıdaki sorular sormak gerekmektedir:¹⁰³

- Sigorta planı, sahip olan varlıkları yeterince iyi korumakta mıdır?
- Ulaşılmak istenen amaçlar konusunda kişiyi desteklemekte midir?

¹⁰² Arthur J. Keown, Personal Finance, Prentice Hall Inc., United States, 1998, s.8.

¹⁰³ Jeffrey S. Maurer, Rich In America, John Wiley & Sons Inc., United States, 2003, s.233.

- Sahip olunan sigorta türleri doğru seçilmiş midir?

Sorular çoğaltılabilmektedir. Bu soruları sormaktaki amaç, kişisel riskleri yönetilen kişinin değişen koşullar ve durum karşısında duyarlılığını artırmaktır. Kişisel risk yönetimi durağan değil, devam eden bir süreç olarak varlık göstermektedir. Çocuğu olmayan evli bir çift normal şartlarda sahip oldukları hayat, ferdi kaza ve sağlık poliçeleri ile çok mutlu olabilmektedirler. Ancak aileye yeni bir üyenin katılması durumunda, mesela bir bebek sahibi olmaları durumunda artık maruz kalınan riskler ve o risklerin etkisi farklı olacaktır. Ebeveynlerin birinin ya da her ikisinin yaşamını kaybetmesi durumunda bebeğin durumunun ne olacağı düşünüldüğünde, sigorta planlarının yaşamımızda radikal değişiklikler olduğunda evlilik, boşanma, taşınma, çocuk sahibi olma, kariyer değişikliği gibi, mutlaka gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Kişilerin sosyal durumlarına göre ihtiyaçları ve sorumlulukları farklılık göstermektedir. Bekar bir kişi ya da evli bir çiftin, evli ama çocuğu olmayan bir çift ya da evli ama çocuklu bir çiftin, emeklilerin, evli ama boşanmış kişilerin hepsinin maruz kaldığı ya da kalabileceği riskler aşağı yukarı aynı olmaktadır. Ancak söz konusu kişilerin çevrelerine ve kendilerine karşı sorumlulukları farklılık göstermektedir. Bu yüzden, kişinin kendine ve sorumlu olduğu kişilere yeterli finansal kaynakları ve risk yönetim planlarını sağlayıp sağlamadığını sorması gerekmektedir. Sonuçların kontrolü de yapıldıktan sonra kişisel risk yönetimi planının uygulamaya koyulabilmesi için dört sorunun cevabının verilmesi gerekmektedir:¹⁰⁴

- Nelerin sigortalanması gerekmektedir?
- Ne kadar sigortaya ihtiyaç vardır?
- Hangi sigortalar yaptırılmalıdır?
- Kimden sigorta poliçesi alınmalıdır?

¹⁰⁴ Emmett J. Vaughan, Therese Vaughan, Fundamentals of Risk and Insurance, John Wiley & Sons Inc., United States, s.177.

3.2.4.1 Sigortalanması Gereken Riskler

Kişisel sigorta kararlarını verirken ulaşılmaması gereken hedefler ve kapsamaması gereken riskler etraflıca düşünülmektedir. Bu düşünme ve değerlendirme sürecinde aşağıdaki soruların cevapları verilmektedir:¹⁰⁵

- Satın alınacak sigortanın hangi riskleri güvence altına alması bekleniyor?
- Söz konusu sigorta ev, araba gibi büyük birikimleri mi güvence altına alacak?
- Kişinin ölümü ya da maluliyeti durumunda ailesini mi koruyacak?
- Evin hırsızlığa ya da yangına karşı güvence altına alınmasını mı sağlayacak?
- Aile bireylerinin sağlığını mı güvence altına alacak?

Sorular artırılabilir. Sigorta yaptırmadan önce kişinin amaçları ve hangi risklerini güvence altına almak istediği konusunda çalışması gerekmektedir.

Sigortalanması gereken riskleri belirlerken aşkın sigorta ya da eksik sigorta yapmamaya özen göstermek gerekmektedir. 200.000 TL değerindeki evi 100.000 TL'lik bir güvence karşılığı sigortalayan kişi, eksik sigorta yaptırmış olmaktadır. Buna karşın aynı evi 250.000 TL karşılığında sigortalamak da hata olacak ve gereksiz yere sürprim yani fazladan prim ödenmiş olacaktır. Sigortalanması gereken varlıklar belirlenirken önem sırasına göre değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bu durumda evcil hayvan sigortası, kredi kartı sigortası ya da kontakt lens sigortası gibi kişinin mevcut kazancıyla finanse edilmesi gereken küçük risklerin sigortalanması, sigorta bütçesinin yanlış kaynaklara harcanması anlamına gelmektedir. Hayat sigortası, konut sigortası, ferdi kaza sigortası gibi önemli sigorta kalemleri satın alındıktan sonra hala bütçe olduğu durumlarda, sigortalı adayı daha düşük değerdeki finansal risklerini de sigortalayabilmektedir.

3.2.4.2 İhtiyaç Duyulan Sigorta Tutarını Belirleme

Uygun sigorta planı, kişinin kendi imkanlarıyla karşılayamayacağı bütün riskleri güvence altına almaktadır. Sigorta planlaması doğru yapıldığında, gerçekleşmesi durumunda kişinin ekonomik zorluğa düşeceği riskleri kapsamaktadır. Ekonomik zorluğa düşürecek

¹⁰⁵ FC & A Staff, Personal Finance for Seniors, FC & A, United States, 2005, s.137-138.

risklerin kapsamı kişiden kişiye değişmektedir.¹⁰⁶ Ancak örnek vermek gerekirse, sahip olunan cep telefonu, bilgisayar, mücevher gibi ziynet eşyalarının değeri, kişinin kendi bütçesinden karşılayabileceği miktar olmalıdır. Zaten bu tür finansal kayıplar önemli bir finansal soruna da yol açmayacaktır. Ancak aile bireylerinden birinin 60.000 TL maliyeti olan bir cerrahi müdahale geçirmesi gerekirse ne olur? Böyle bir risk birçok insan tarafından ekonomik olarak karşılanamaz, bu yüzden de güvence altına alınması gerekir. İhtiyaç duyulan sigorta miktarını belirlemek için kullanılan iki tane yöntem vardır.¹⁰⁷

3.2.4.2.1 İhtiyaç Analizi

Kişisel finansal bütçenin oluşturulması, ihtiyaç duyulan güvence miktarını belirlemek için iyi bir başlangıç olacaktır. Tıpkı kurumların olduğu gibi kişilerin de bilançoları ve gelir gider tabloları bulunmaktadır. Kişisel bilanço gayrimenkul, tasarruflar, yatırımlar gibi varlıklarla, krediler, kredi kartları gibi borçları kapsar. Hayat, ferdi kaza ya da sağlık sigortası yaptırmadan önce kişinin hayatını kaybetmesi ya da malul kalması durumunda ailesinin finansal ihtiyaçlarını hesaplaması gerekmektedir. Bunun için de oluşturulan kişisel bilanço kullanılmaktadır. Varlıklardan borçlar ve olası riskin gerçekleşmesi durumunda hasarın finansal değeri çıkarılmaktadır. Çıkan bu rakam daha sonra ailenin ya da kişinin ihtiyaç duyduğu rakamdan da çıkarılmakta ve ihtiyaç duyulan sigorta miktarı bulunmaktadır.

Örneğin, sigortalı adayının toplam varlıkları 100.000 TL, toplam borçları da 70.000 TL olarak öngörülmektedir. Bu durumda kişinin net değeri 30.000 TL olarak karşımıza çıkmaktadır. Olası risk maluliyet olsun. Sigortalı adayının iş kazası geçirdiği ve iki yıl boyunca %50 oranında malul kaldığı düşünülürse ve kaza tedavi masraflarının da 40.000 TL olduğunu varsayılırsa, hasarın gerçekleşmesi durumunda sigortalı adayının varlıkları -10.000 TL'ye düşmektedir. Bu durumda, sigortalı adayının hem maluliyetinde -10.000 TL'ye düşmeyecek hem de ailesinin iki yıllık geçimini temin edecek kadar ferdi kaza güvencesine sahip olması gerekmektedir. Sigortalı adayının ailesinin yıllık giderlerinin de 24.000 TL

¹⁰⁶ Barbara Weltman, Shrewd Money Book, Boardroom Inc., United States, 2003, s.36.

¹⁰⁷ Kapoor, Dlabay, Hughes, a.g.e., s.313.

olduğunu düşünürsek, bu kişinin iki yıl boyunca finansal olarak ailesini geçindirebilmesi için en az 34.000 TL güvencesinin olması gerekmektedir.

3.2.4.2.2 Ödeme Gücü

Büyük hasarlar gerçekleştiğinde, çok az insan onların yol açacağı zararları finansal olarak telafi etme lüksüne sahip olmaktadır. Bu durumda sorulması gereken soru, riske maruz kalan kişinin hangi miktarı ödeme gücünün olduğu değil, ihtiyaç duyulan sigortayı satın almak için ne kadar prim ödemesi yapması gerektiğidir.

İhtiyaç duyulan sigortaları yaptırmak için ödeme gücüne sahip olmak, kişisel kaynakların daha etkili yönetilmesini, bazı harcamalarda kesintiye gidilmesini ve daha tasarruflu yaşamayı zorunlu kılabilir. İhtiyaç duyulan sigorta miktarını belirlemek için ödeme gücü yaklaşımını kullanmak, daha düşük maliyetler daha yüksek güvence elde etmek için sigorta şirketlerinden karşılaştırmalı alışveriş yapmayı da gerektirmektedir.

3.2.4.3 Yaptırılması Gereken Sigorta Türleri

Tam bir güvence sağlamak için kişilerin ve kurumların sigorta çeşitlerini ayrıntılarıyla bilmeleri gerekmektedir. Bu tez çalışmasında kişisel risk yönetimi ele alındığı için hayat, ferdi kaza ve sağlık olmak üzere hayat sigortaları ve konut ve araç olmak üzere hayat dışı (elementer) sigortalar açıklanmaktadır. Bu sigortaların doğru kullanımı, bütün kişisel risklerin güvence altına alınmasını sağlamaktadır.

3.2.4.4 Sigortanın Alınması Gereken Yerler

Kişisel riskleri iyi yönetebilmek için sigorta poliçelerini finansal olarak güçlü ve bilgi donanımı, tecrübesi yüksek acentelere sahip şirketlerden satın almak gerekmektedir. Birçok sektörden farklı olarak sigortacı ile sigortalı arasındaki ilişkinin 20, 30 hatta 50 yıl sürmesi son derece doğal karşılanmaktadır. Bu yüzden sigorta şirketi ve sigorta acentesi seçilirken son derece dikkatli olmak ve doğru kararı vermek gerekmektedir. Doğru kararı verebilmek

için sigorta kaynaklarını, şirketlerin kredi notunun ne anlama geldiğini ve sigorta acentesinin seçimi ile ilgili kriterleri bilmek gerekmektedir.¹⁰⁸

3.2.4.4.1 Sigortanın Kaynakları

Sigorta poliçesini özel sektörden ya da kamudan çok farklı kaynaklardan temin edebilmek mümkündür. Sigorta şirketlerinden bankalara, kişinin profesyonel olarak çalıştığı işyerinden asistans hizmetleri veren şirketlere, işçi sendikalarından munzam sandıklara ve sosyal güvenlik sistemine kadar çok farklı kaynaklardan sigorta yaptırmak mümkün olmaktadır.

3.2.4.4.2 Sigorta Şirketlerinin Kredi Notu

Genelde en iyi sigorta şirketleri, en uygun fiyata en yüksek teminatları verebilenler olmaktadır. Büyük sayılar kanunu da böyle olması gerektiğini söylemektedir. Sigorta şirketinin prim tutarlarını rekabetçi tutabilmesi, finansal olarak güçlü olmasını gerektirmektedir.

Bir sigorta şirketinin güvenilirliğini sigortalı adayı yakın çevreye, arkadaşlara, aile dostlarına sorarak kontrol edebilmektedir. Ancak daha güvenilir verilere sahip olmak için, çalışılması düşünülen sigorta şirketinin kredi notuna bakılması gerekmektedir. Moody's, Standard & Poor's gibi kurumlar sigorta şirketlerinin kredi notlarını bağımsız olarak belirlemektedir. Aşağıda kredi notu veren kurumların sınıflandırma tablosu sunulmaktadır:

¹⁰⁸ H&R Block, Personal Finance Advisor, Random House, New York, 2003, s.102-103.

Tablo 3.1 Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının Verdiği Kredi Notları

	A.M. Best	Standard+Poor's Duff & Phelps	Moody's	Weiss Research
Olağanüstü	A++ A+	AAA	Aaa	A+
Çok İyi	A A-	AA+ AA AA-	Aa1 Aa2 Aa3	A A- B+
İyi	B++ B+	A+ A A-	A1 A2 A3	B B- C+
Yeterli	B B-	BBB+ BBB BB-	Baa1 Baa2 Baa3	C C- D+
Orta	C++ C+	BB+ BB BB-	Ba1 Ba2 Ba3	D D- E+
Zayıf	C C- D	B+ B B-	B1 B2 B3	E E-
Yetersiz	E F	CCC CC C,D	Caa Ca C	F

Kaynak: Kapoor, Dlabay, Hughes, a.g.e., s.314.

Tabloda kredi derecelendirme kuruluşları ve onların kredi notları verilmiştir. Sigorta poliçesini satın alacak olan kişinin, çalışacağı şirketin kredi notunu öğrenmesinde fayda bulunmaktadır. Kural olarak, sadece kredi notu olağanüstü ve çok iyi olan kurumlarla çalışmak gerekmektedir. Kredi notlarının zaman içinde değişebileceği de unutulmamalı ve sigorta poliçelerinin satın alındığı şirketlerin finansal sağlamlığı düzenli olarak kontrol edilmesi gerekmektedir.

3.2.4.4.3 Sigorta Acentesinin Seçimi

Sigorta acentesi, işin teknik kısmı ile ilgilenmektedir, ama bu sadece başlangıç noktası olmaktadır. Sigorta acentesinin esas görevi, kişinin hangi sigorta türlerinden ne kadar korumaya ihtiyacı olduğuna dair doğru kararı vermek ve sigortalıyı yönlendirmektir. Sigorta planını oluştururken en önemli aşamalardan biri de doğru sigorta acentesini seçmektir. Doğru sigorta acentesini bulmak için yakın çevreden destek alınabilmekte, diğer sigortalılara çalıştıkları sigorta acenteleri sorulabilmektedir.

Aşağıda sigorta acentesi seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlar tablo halinde sunulmaktadır.

Tablo 3.2 Sigorta Acentesi Seçerken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

<ul style="list-style-type: none">• Sigorta acentesinin günün 24 saati ulaşılabilir olması gerekir. Özellikle hafta sonları ve hafta içi akşam saatlerinde ulaşamayan acente, riskin gerçekleşmesi durumunda pek katkı sağlamayacaktır.• Sigorta acentenin önceliği sigorta satın komisyon kazanmak değil, sigortalı için doğru planlamayı yapıp yeterli korumayı sağlamak olmalıdır.• Sigorta acentesi, potansiyel sigortalı üzerinde satış baskısı kurmamalıdır. Sigortalı adayı, hangi tür sigortayı hangi teminatlarla alacağı konusunda özgür düşünebilmelidir.	<ul style="list-style-type: none">• Sigorta acentesi, sektördeki gelişmelerden haberdar olmalı ve müşterilerine daha iyi hizmet verebilmek için kendini sürekli geliştirmelidir.• Profesyonel bir sigorta acentesi, müşterisinin isteklerini dinleme ve sorularını cevaplama konusunda yüksek sabır potansiyeline sahiptir.
--	--

Kaynak: American Council of Life Insurance, <http://www.acli.com/ACLI/Tools/Publications+Guest.htm>, 12 Haziran 2009.

3.2.5 Sigorta Poliçesi Hakkında Bilinmesi Gerekenler

Ülkemizde sigortalı şikayetlerinin önemli bir bölümü, sigortalıların satın aldıkları ürünü ve kapsamını yeterince bilmemesinden, diğer ifadeyle sigorta bilincinin yeterince gelişmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bilinçli sigorta müşterisi, hem acentesine hem de

şirket müşteri temsilcilerine sorular sormakla kalmamakta, aynı zamanda satın aldığı ya da alacağı sigorta poliçelerinin sözleşmelerini, koşullarını ve klozlarını da okumakta ve ayrıntılı olarak incelemektedir.

Kişisel risklerin tamamının güvence altında olduğundan emin olmak için sigorta sözleşmesini anlamak ve kapsamını bilmek gerekmektedir. Genel bir sigorta poliçesi aşağıdaki unsurları içermektedir:¹⁰⁹

- **Beyanname:** Beyanname, sigorta poliçesine eklenen bir dokümandır. Beyannamede sigortalanan şey ile ilgili muafiyetler ve teminat tutarı belirtilir.
- **Sigorta Sözleşmesi:** Sigorta sözleşmesi, poliçenin kimi ve hangi riskleri güvence altına aldığını açıklar.
- **Koşullar:** Koşullar, sigortacının ve sigortalının birbirine karşı olan yükümlülüklerini kapsar.
- **İstisnalar:** İstisnalar, teminat dışında tutulan kayıp, hasar ya da riskleri açıklar.
- **Ciro:** Ciro, mevcut sigorta poliçesine yeni teminatlar eklemek ya da mevcutları çıkarmak için kullanılan yazılı belgedir.

Yukarıdaki kavramlar bilinse de sigorta hakkında en güncel ve en doğru bilgiye sahip olmak için en iyi yöntem, bir sigorta acentesi ile görüşmektir. Daha fazla bilgiye sahip olmak ve sigorta konusunu daha iyi öğrenmek için uzman bir sigorta acentesi ile görüşmek gerekmektedir.

3.2.6 Sigorta Maliyetlerini Düşürme

Sigorta poliçelerine ödenen prim miktarı, aile bütçesi açısından önemlidir. Sigorta satın alırken amaç, en az maliyetle en yüksek korumayı satın almaktır. Sigorta maliyetlerini düşürmek için aşağıdaki yöntemler kullanılabilir:¹¹⁰

¹⁰⁹ Vaughan, a.g.e., s.263.

¹¹⁰ Jonathan D. Pond, Family Money Book, Dell Publishing, United States, 1995, s.289-290.

- Karşılaştırmalı alışveriş,
- Muafiyetler,
- Grup sigortaları,
- Kendi kendine sigorta,
- Ödeme şekli,
- Önleyici önlemler.

3.2.6.1 Karşılaştırmalı Alışveriş

Karşılaştırmalı alışveriş, sadece sigorta için değil, her türlü satın alım kararında kullanılabilir etkili bir yöntemdir. Sigorta poliçelerinin kapsamı, teminatları ve içeriği hemen hemen aynı olmakla birlikte, ödenmesi gereken prim miktarı farklılıklar göstermektedir. Bu durumda bir sigorta şirketiyle çalışmadan önce aynı kapsam ve teminatlar için teklif istemekte fayda bulunmaktadır. Teklifler karşılaştırıldığında aynı sigorta poliçesi için farklı şirketlerin farklı teklifler verdiği rahatlıkla görülebilmektedir.

Bunun yanında, internet aracılığıyla sadece dakikalar içinde 20'den fazla şirketin sigorta poliçesi fiyat tekliflerini karşılaştırmak mümkündür. www.sigortam.net aracılığı ile bireysel ya da kurumsal fark etmeden, istenilen sigorta poliçesinin teminatları ve prim maliyeti karşılaştırılmaktadır.

3.2.6.2 Muafiyetler

Muafiyet, bir hasarın gerçekleşmesi durumunda, belli bir rakama kadar sigorta şirketinden önce sigortalının tarafından maliyetin karşılanmasıdır. Örneğin sağlık sigortası poliçesi satın alan bir sigortalının ayakta tedavide 500 TL muafiyete sahip olması, 500 TL'ye kadar olan maliyetleri kişinin kendisinin karşılaması anlamına gelmektedir. Maliyet 1.800 TL olursa kişi 500 TL'yi yine kendi bütçesinden karşılayacak, aradaki fark olan 1.300 TL'yi de sigorta şirketi telafi edecektir. Sigortalı, muafiyet miktarını ne kadar yüksek tutarsa, ödeyeceği prim o kadar düşük olmaktadır.

3.2.6.3 Grup Sigortaları

Grup sigortalarının maliyeti bireysel sigortalara göre çok daha düşüktür. Sigortam.net verilerine göre bireysel sağlık sigortasını 2.709 TL karşılığında satın alan 25 yaşındaki bir bayan sigortalı aday, aynı poliçeyi grup sigortası kapsamında 1.878 TL karşılığında da satın alabilmektedir. Bu durumda grup sigortası yaptırmanın sigorta maliyetini %50'ye varan oranlarda düşürdüğü açıkça görülmektedir. Grup sigortası satın alarak sigorta maliyetlerini düşürmek için yapılması gereken, çalışılan işyerinde ya da üye olunan sosyal bir organizasyonda grup sigortası yaptırmak ve grup indirimlerinden faydalanmaktır.

3.2.6.4 Kendi Kendine Sigorta

Kendi kendine sigorta kavramı literatürde ve uygulamada bazen tartışmalara sebep olabilmektedir. Sigortalanması gereken varlığın değeri düşükse, örneğin sigortalının 5.000 TL değerinde bir otomobili varsa, sigorta yaptırırken çarpışma riskini sigorta şirketine devretmeyip kendi üstünde tutabilmektedir. Böylece çarpışma teminatını satın almamış olur ve sigortalı prim olarak ödemesi gereken bu parayı banka hesabında değerlendirebilir. Olası bir çarpışma durumunda süre içinde arabanın değeri daha da düşeceği ve bankadaki paranın değeri artacağı için sigortalı durumdan finansal olarak kazançlı çıkabilecektir.

Başka bir durumu da sorgulamak faydalı olabilir. Acaba sigortalı riski tamamen kendi üzerinde tutabilir miydi? Bunu bir örnekle açıklamak daha iyi olacaktır. Örneğin A kişisi 40.000 TL'ye yeni bir araba satın almıştır. A kişisi, yıllık prim tutarı olan 1100 TL olan 100 TL'lik KASKO sigortası yapıp yapmama konusunda kararsızdır. A kişisi, tüm bir yıl içinde kaza yaparak arabanın kullanılamaz hale gelme olasılığını %1 görmektedir. Ayrıca kaza olsa bile hafif hasarlı olması durumunda bunun sadece 1.000 TL tutacağını hesaplamaktadır, ki böyle bir kaza olasılığını %25 görmektedir. A kişinin banka hesabında yüklüce nakit parası var ve eğer maddi hasar ağır olursa kolaylıkla yeni bir araba alması mümkündür. A kişinin KASKO sigortası yapması ve yapmaması durumunda matematiksel beklentisini hesaplamak, sonuca ulaşılmasını sağlayacaktır.¹¹¹

¹¹¹ Robert L. Hershey, Zengin Olmak İçin Gereken Tüm Matematik, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.39-41.

Soruda istenen, KASKO sigortasız matematiksel beklenti ile KASKO sigortası yaptırdıktan sonraki matematiksel beklentiyi bulmaktır. Her iki durumda da kazanın gerçekleşeceği varsayımından hareketle A kişinin matematiksel beklentisinin negatif olacağı açıkça görülmektedir. A kişisi, aracını kaybedebilir ya da prim ödeyerek parasını kaybedebilir. Bu durumda hangi seçeneğin A kişisine daha az kaybı vereceğini hesaplamak gerekmektedir. Aşağıda A kişinin KASKO yapmaması durumunda ne olacağı incelenmektedir:

- Arabanın kullanılamaz hale gelme olasılığı: %1
- Hafif hasar görme olasılığı: %25
- Kaza olmama olasılığı: %74

Bu üç olasılığın hepsi de gerçekleşebilir. Matematiksel olarak tüm olasılıkların toplamının 1 olması gerekmektedir.

$$0,01+0,25+0,74=1,00$$

A kişisi arabasını kaybederse 40.000 TL, kaza yaparsa 1.200 TL zarara uğrayacaktır. Kaza yapmazsa hiçbir zararı olmayacaktır. Olasılıkları zarar miktarı ile çarpıp hepsini toplanarak KASKO yapılmadığında zarar miktarı hesaplanabilmektedir:

$$(-40.000) \times 0,01 + (-1.200) \times 0,25 + 0 \times 0,74 = -700 \text{ TL}$$

İkinci senaryoda, A kişisi KASKO yaparsa matematiksel beklentinin nasıl olacağını hesaplamak gerekmektedir. Bu senaryonun ilkinden farkı, A kişinin poliçe bedeli olarak 100 TL ve prim bedeli olarak 1.100 TL ek ödemeleri olacaktır. Aynı formül uygulandığında;

$$(-100) \times 0,01 + (-100) \times 0,25 + 0 \times 0,74 + (-1.100) \times 1,00 = -1.126 \text{ TL}$$

Sonuç olarak A kişinin matematiksel beklentisi KASKO yaptırmazsa -700 TL, KASKO yaptırsa -1.126 TL olarak hesaplanmaktadır. Bu durumda matematiksel olarak A kişinin KASKO yaptırmaması kendisi için finansal olarak daha kazançlı olacaktır. Ayrıca banka hesabındaki parasından bir yıl içinde sigorta şirketinin ona vereceğinden daha iyi bir kazanç elde edecektir. Bu problemi gerçek hayata uygularsak, eğer kişinin kendini garantiye

alacak kadar tasarrufu varsa sigorta yaptırmasına gerek olmadığı sonucuna ulaşılacaktır. Kendi kendine sigorta, içerdiği risk ve yüksek nakit gereksinimi dolayısıyla çok az insan tarafından uygulanabilmektedir. Ülkemizde gayri safi milli hasılanın düşük olması sebebiyle, imkanları yeterli olmadığı için kendi kendine sigortayı kullanmak zorunda olan insanların bulunduğunu da göz ardı etmemek gerekmektedir.

3.2.6.5 Ödeme Şekli

Sigorta şirketleri tahsilat yaparken ödemeleri 12 aya kadar taksitlendirmektedir. Bu taksitler sigortalının poliçe bedelinin yanı sıra vade farkı da ödemesine neden olmakta ve sigorta maliyetlerini gereksiz yükseltmektedir. Uzun vadeli taksitlerden kaçınarak, sigorta bedelini nakit olarak ya da ekonomik imkanların elverdiği ölçüde az taksitle ödemek, sigortalıya ek maliyet avantajı sağlamaktadır.

3.2.6.6 Önleyici Önlemler

Sigorta şirketleri nezdinde risklerini önleyici önlemlerle düşüren kişiler, daha uygun fiyatla poliçe satın alabilmektedir. Örneğin hayat ve sağlık sigortaları poliçelerinde sigara içmeyenler, sigara tiryakilerinden daha az prim ödemektedir. Hırsız alarmı, sigortalı adayının konut sigortası için daha az prim ödemesini sağlamaktadır. Araç sigortalarında, geçmiş yıllarda kaza yapmamış olan sürücülere hasarsızlık indirimi verilmektedir.

Sigorta primi miktarını düşürürken eksik sigorta yapmamaya da dikkat etmek gerekmektedir. Daha düşük prim ödemek için eksik sigorta yapmak, risk yönetimi açısından yanlış olacaktır. Eksik sigorta yaptırıp da hasara maruz kalmak, kayıptan sonra sigortalının eski finansal durumuna tekrar ulaşmasını engellemekte ve finansal olarak strese sebebiyet vermektedir. Yukarıda açıklanan yöntemler, sigorta primini düşürmeye yönelik yöntemlerdir. Sigorta primini düşürmek için sigorta teminatını düşürmek doğru bir yöntem değildir.

3.3 Hayat Sigortaları

Hayat sigortaları, sigortalıyı yaşam kaybına, sakatlığa veya kritik hastalıklar gibi büyük risklere karşı güvence altına alan bir sigorta branşıdır. Hayat sigortaları dalında çok değişik biçimlerde poliçe düzenleme olanağı vardır. Bu farklılık, bireylerin kendi

gereksinimleri veya bakmakla yükümlü oldukları kişilerin gelecek kaygılarının özelliklerinden doğar. Bu sigortacılık dalının gelişmiş olduğu ülkelerde görülen hayat sigortası türlerini süreli sigortalar, yaşam boyu sigortalar, süre ve/veya ölüme bağlı sigortalar ve yıllık gelir esaslı sigortalar olmak üzere dört ana grupta toplamak mümkündür.¹¹² Bu çalışmada kişisel risk yönetimi yapmak adına, hayat sigortaları başlığı altında ferdi kaza ve sağlık sigortaları da incelenmektedir.

Hayat sigortası konusunda sigortalı bilinci ülkemizde çok yavaş da olsa gelişime göstermektedir. Maalesef hayat sigortası hala satın alınan değil, satılan sigorta türü olarak varlık göstermektedir. Başka bir ifadeyle konut, araç gibi elementer branşlarda tüketici sigortayı kendisi yaptırmakta, hayat branşında ise sigorta acentesi potansiyel sigortalı adayını sigortalamaya çalışmaktadır.

3.3.1 Hayat Sigortası Kavramı ve İşleyişi

Hayat sigortasının çok basit bir mantığı bulunmaktadır. Sigortalı adayı, sigorta şirketinden bir poliçe satın almakta ve bu poliçe karşılığında sigorta şirketi, sigortalının kanuni varislerine ya da kendi belirteceği kişilere sigortalının yaşamını kaybetmesi durumunda tazminat ödemektedir. Poliçede belirtilen süre dolduğunda sigortalı hayattaysa, birikim tutarı sigortalının kendisine ödenmektedir.¹¹³

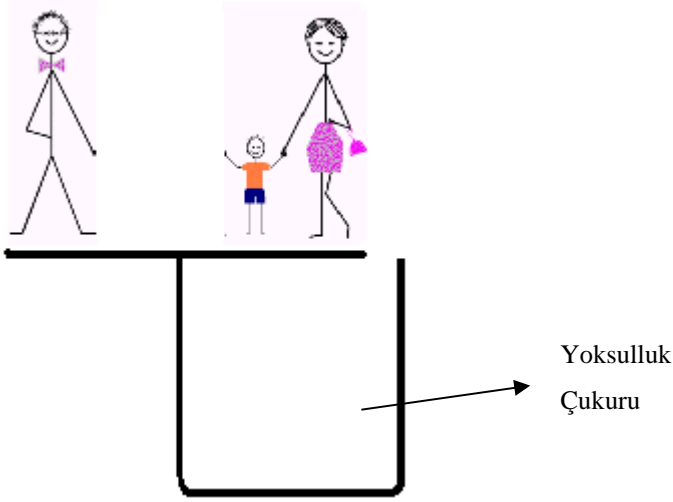
Aşağıdaki şekilde hayat sigortasının mantığı açıklanmaktadır. Ülkemizde birçok insan hayat sigortasının ne anlama geldiğini tam olarak bilmemekte, ancak hayat sigortası yaptırmaktadır. Çünkü hayat sigortasını kendisi satın almamakta, sigorta adayına sigortacı tarafından satılmaktadır. Hayat sigortası, kişinin yaşamını kaybetmesi durumunda, finansal olarak ona bağımlı insanların sosyal refah düzeyini korumayı amaçlamaktadır. Hayat sigortasının iki işlevi bulunmaktadır; bunlardan birincisi koruma, ikincisi ise birikimdir. Hayat sigortası, koruma işleviyle, kişinin yaşamını kaybetmesi durumunda kanuni varislerine tazminat ödenmesini sağlarken, birikim işleviyle de emeklilik hakkını elde etmesini ya da

¹¹² Akhayat AŞ., Eğitim Notları, Ocak 2000, s.5.

¹¹³ Eric Tyson, Personal Finance for Dummies, IDG Books, United States, 1994, s.349-350.

ihtiyacı olduğu anda o birikimleri kullanmasını sağlamaktadır. Aşağıdaki şekilde, bir anne, bir çocuk, bir baba, bir yoksulluk çukuru ve bir de kaldıraç görülüyor. Görüldüğü üzere kaldıraçın bir tarafında baba ve bir tarafında da anne ile çocuk olduğu durumda, baba para kazanıyorsa kaldıraç dengede kalmaktadır.

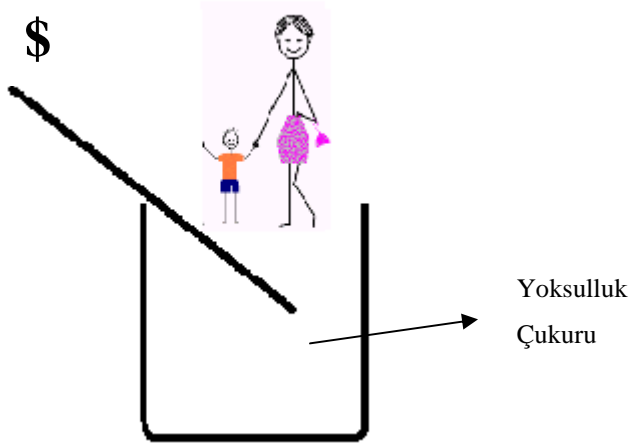
Şekil 3.2 Hayat Sigortası Mantığı

Kaynak: Hakan Turgut, Parasal Zekâ, Varlık Yayınları, İstanbul, 2009, s.153.

Bu kaldıraçtaki denge çok önemlidir, çünkü dengenin bozulması durumunda anne ile çocuk yoksulluk çukuruna düşmektedir.

Şekil 3.3 Hayat Sigortasının İşlevi

Kaynak: Turgut, a.g.e., s.154.

Ailede para kazanan ve geçimi temin eden kişi hayatını kaybederse ne olacaktır? Yukarıdaki şekilde bu sorunun cevabı verilmiştir. Baba şekilden çıkarılırsa kaldıraçtaki denge bozulmakta ve anne ile çocuğu yoksulluk çukuruna düşmektedir. Hayat sigortası da tam bu aşamada devreye girmektedir. Ailenin geçimini sağlayan kişi yaşamını kaybederse, hayat sigortası (eğer varsa) onun finansal boşluğunu poliçede belirtilen miktardaki para ile doldurmaya çalışmaktadır. Böylece hayat sigortası potansiyel kayıpla karşılaşması muhtemel ailenin kimseye muhtaç olmamasını sağlamakta ve ailenin sosyo-ekonomik açıdan çökmesini engellemektedir. Eğer ailede para kazana kişinin, şekildeki örnekte babanın kaldıraçtaki yerine, baba yaşamını kaybettiğinde hayat sigortasında belirtilen miktardaki para koyulursa kaldıraç dengede kalmaya devam etmektedir. Hayatın matematiği vardır ve her şey denge üzerine kurulmaktadır. Hayat sigortasına bakış açısı da burada ayrı bir önem kazanmaktadır. Sigortalı yaşamını kaybederse, hayat sigortası sayesinde kanuni varisleri teminat olarak poliçelerinde belirtilen miktarı almaktadır. Sigortalı hayatını kaybetmediği durumda da hayat sigortasının birikim ve emeklilik imkanlarından faydalanmakta, dilerse birikmiş parasını nakit olarak çekebilme ya da 10 yıllık bir süre boyunca hayat sigortası primlerini ödemeye devam ettiyse emeklilik hakkını kullanarak kendinizi maaşa bağlatabilmektedir.¹¹⁴

Hayat sigortası yaptırmanın farklı amaçları olabilir. Bu amaçların bir kısmı aşağıda özetlenmektedir.¹¹⁵

- Devam eden kredi borçlarının yaşam kaybı durumunda ödenmesini sağlamak.
- Çocuklar için birikim yapmak.
- Çocukların eğitim masraflarını karşılamak ya da onları ek gelir sahibi yapmak.
- Ölümden sonra yardımda bulunulmak istenen kuruluşlara katkı sağlamak.
- Emeklilikte ek gelir sahibi olmak.
- Tasarruf yapmak.
- Finansal olarak sigortalıya bağlı kişilere güvence ve nakit sağlamak.

¹¹⁴ Turgut, a.g.e., s.153-154.

¹¹⁵ Robert J. Garner, Robert B. Coplan, Barbara J. Raasch, Charles L. Ratner, Ernst & Young's Personal Financial Planning Guide, John Wiley & Sons, Inc., United States, 1995, s.123.

- Miras planı oluşturmak.
- Veraset ve intikal vergilerinin nakden ödenmesini sağlamak.

Hayat sigortası bütün bu amaçları ve daha da fazlasını kapsamakta ve ölüm anında en güvenilir nakit kaynağı olarak kişisel riskleri yönetmeyi sağlamaktadır.

3.3.1.1 Mortalite Tabloları

Hayat sigortasının kapsamı ölüm olduğu için, sigorta şirketleri riski doğru analiz etmek adına insanların ortalama yaşam beklentisini bilmek zorundadır. Bu yüzden 1950'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde Ulusal Sigorta Acenteleri Birliği kurulmuş ve mortalite tabloları oluşturulmuştur. Mortalite tablosu, aktüerya biliminin vazgeçilmez bir unsurudur. Bu tablolar yardımıyla belli bir süre içinde ölen ve hayatta kalan bireylerin sayılarından faydalanılarak zaman ve yaş aralığı bazında ölme ve yaşama olasılıkları elde edilmektedir. Mortalite tabloları, hayat tabloları olarak da adlandırılmaktadır.

Bir sigortacı, hayat sigortası tarifelerini hazırlarken içinde bulunulan ülkenin koşullarına en uygun mortalite tablosunu kullanmalıdır. Ülkemizde bugüne kadar hazırlanmış bir mortalite tablosu yoktur. Bunun yerine ülkemizde hayat sigortası şirketleri, diğer ülkeler için hazırlanmış mortalite tablolarını kullanmaktadır. Normal şartlar altında ölümü cinsiyet, yaş, meslek, sağlık durumu, medeni durum gibi birçok faktör etkilediği için hayat sigortası şirketlerinin bizim ülkemize göre hazırlanmış mortalite tablolarını kullanması gerekmektedir. Ancak yapılan çalışmalar yetersiz olduğundan ülkemizde CSO 53-58, CSO 80 gibi yabancı ülkelerin kullandığı mortalite tabloları kullanılmaktadır. Türk sigortacılık sektöründe şu an itibarıyla CSO 1980 tabloları kullanılmaktadır. Aşağıda daha güncel olması bakımından CSO 2001 tablosu verilmiştir:¹¹⁶

¹¹⁶ Iowa Department Of Revenue, www.state.ia.us/tax , 12 Haziran 2009, s.1.

Tablo 3.3 2001 CSO Mortalite Tablosu

Yaş	Erkek Yaşam Beklentisi	Kadın Yaşam Beklentisi	Yaş	Erkek Yaşam Beklentisi	Kadın Yaşam Beklentisi	Yaş	Erkek Yaşam Beklentisi	Kadın Yaşam Beklentisi
0	76.60	80.73	41	37.39	41.05	81	7.01	9.35
1	75.68	79.81	42	36.46	40.11	82	6.57	8.81
2	74.73	78.86	43	35.53	39.17	83	6.14	8.29
3	73.76	77.90	44	34.61	38.23	84	5.74	7.79
4	72.78	76.93	45	33.69	37.29	85	5.36	7.32
5	71.80	75.95	46	32.78	36.36	86	5.00	6.87
6	70.81	74.97	47	31.87	35.43	87	4.66	6.43
7	69.83	73.98	48	30.97	34.51	88	4.35	6.02
8	68.84	73.00	49	30.07	33.60	89	4.07	5.64
9	67.86	72.02	50	29.18	32.69	90	3.81	5.29
10	66.88	71.03	51	28.28	31.79	91	3.57	4.96
11	65.89	70.05	52	27.40	30.90	92	3.35	4.61
12	64.91	69.07	53	26.52	30.01	93	3.15	4.26
13	63.93	68.08	54	25.65	29.14	94	2.96	3.93
14	62.95	67.10	55	24.79	28.27	95	2.78	3.63
15	61.98	66.13	56	23.94	27.41	96	2.62	3.38
16	61.02	65.15	57	23.10	26.57	97	2.47	3.18
17	60.07	64.17	58	22.27	25.73	98	2.32	3.02
18	59.12	63.20	59	21.45	24.90	99	2.19	2.82
19	58.17	62.23	60	20.64	24.08	100	2.07	2.61
20	57.23	61.26	61	19.85	23.27	101	1.96	2.42
21	56.29	60.28	62	19.06	22.47	102	1.86	2.23
22	55.34	59.31	63	18.29	21.68	103	1.76	2.06
23	54.40	58.34	64	17.54	20.90	104	1.66	1.89
24	53.45	57.37	65	16.80	20.12	105	1.57	1.74
25	52.51	56.40	66	16.08	19.36	106	1.48	1.60
26	51.57	55.43	67	15.37	18.60	107	1.39	1.47
27	50.62	54.46	68	14.68	17.86	108	1.30	1.36
28	49.68	53.49	69	13.99	17.12	109	1.22	1.25
29	48.74	52.53	70	13.32	16.40	110	1.14	1.16
30	47.79	51.56	71	12.66	15.69	111	1.07	1.08
31	46.85	50.60	72	12.01	14.99	112	0.99	1.00
32	45.90	49.63	73	11.39	14.31	113	0.92	0.93
33	44.95	48.67	74	10.78	13.64	114	0.85	0.86
34	44.00	47.71	75	10.18	12.98	115	0.79	0.79
35	43.05	46.75	76	9.61	12.34	116	0.72	0.73
36	42.11	45.80	77	9.05	11.71	117	0.66	0.67
37	41.16	44.84	78	8.50	11.10	118	0.61	0.61
38	40.21	43.89	79	7.98	10.50	119	0.55	0.56
39	39.27	42.94	80	7.49	9.92	120	0.50	0.50
40	38.33	42.00						

Kaynak: Iowa Department Of Revenue, www.state.ia.us/tax , 12 Haziran 2009, s.1.

Ayrıca bu çalışmanın sonundaki ekler bölümüne Amerikan Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (ASSI) 2005 yılı itibarıyla hazırlamış olduğu güncel mortalite tablosu da koyulmuştur.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Teknoloji Araştırma Merkezi (TEKAM) Müdürü Prof.Dr. Muammer Kaya'nın Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) 2006 Ülkeler Raporu'ndan yaptığı derlemeye göre Türkiye'de yaşayan bir Türk vatandaşı 1990 yılında ortalama 67.9 yıl ömre sahipken, 2004 yılında 71.2 yıl ömre sahip olmuştur. Geçen 14 yılda ortalama insan ömrü ülkemizde 3.3 yıl artmıştır. 2004 yılında erkekler ortalama 68.8 ve kadınlar 73.6 yıl yaşam ömrüne sahip olmuştur. Erkekler ülkemizde kadınlardan ortalama 4.8 yıl kısa yaşamaktadır. Türkiye'de doğuştan yaşam beklentisi 30 OECD ülkesi içinde hem 1990 hem de 2004'te en sonuncu konumdadır. 2004 yılında Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkelerinde ortalama yaşam birçok ülkede 75-81 yıl arasında değişmektedir. Türk vatandaşları, OECD ülkeleri vatandaşlarına göre 4-10 yıl daha kısa yaşam ömrüne sahiptir. Kadınların yaşam süresinin uzun olmasındaki en önemli etkenlerden biri stresli ve zor çalışma hayatına erkeklerden daha az katılmalarıdır. Diğer yandan Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) "Dünya Sağlık İstatistikleri" raporuna göre ülkemizde 2007 yılı itibarıyla erkeklerde ortalama yaşam süresi 71'e, kadınlarda ise 76'ya çıkmıştır.

Mortalite oranları ortalama yaşam beklentisini hesaplamada kullanılmaktadır. CSO 2001 tablosuna göre 30 yaşında bir erkeğin ortalama yaşam beklentisi 47.79 yıldır. Bu, söz konusu kişinin 77.79 yıl yaşayacağı anlamına gelmemektedir. Bu tablo 30 yaşında olan erkeklerin ortalama 47.79 yıl daha yaşadıklarını göstermektedir. Burada kesin olan tek şey, herkes bir gün ölmektedir.

3.3.1.2 Hayat Sigortası İhtiyacını Belirleme

Hayat sigortası yaptırmadan önce gelir durumu, tasarruf ve yatırımlar ve sosyal güvenceler değerlendirilmelidir. Sonraki aşamada kişinin hayat sigortasına ihtiyacı olup olmadığını belirlemesi gerekmektedir. Aşağıdaki tabloda hangi durumlarda hayat sigortasına ihtiyaç olduğunun bilgisi verilmektedir.

Tablo 3.4 Hayat Sigortası İhtiyacı Belirleme Tablosu

<p>Hayat sigortası gerekli değildir, eğer;</p> <ul style="list-style-type: none">• Kişi bekarsa ve bakmakla yükümlü olduğu kimse yoksa.• Kişi evliyse, ama her iki eş de çalışıyorsa ve çocukları yoksa.• Kişi evliyse ama işi yoksa.• Kişi emekliyse.
<p>Hayat sigortası gereklidir, eğer;</p> <ul style="list-style-type: none">• Kişinin ona bağımlı çocukları varsa.• Kişi evliyse, çocuğu yoksa ama eşi de çalışmıyorsa.• Kişi girişimciyse.• Kişinin miras olarak bırakacağı servet veraset intikal vergisine tabiyse.

Kaynak: Keown, a.g.e., s.285.

3.3.1.3 Hayat Sigortası Amaçlarını Belirleme

Hayat sigortası yaptırmadan önce, poliçenin kişiye ve bağımlılara ne gibi faydaları olması gerektiğinin belirlenmesi gerekmektedir. Sigortalı adayının, yaşamını kaybetmesi durumunda finansal olarak ona bağımlı olanlara ne kadar teminat verilmesi istediğini hesaplaması gerekmektedir. Sigortalı adayı geçen zaman içinde bu teminat tutarının artabileceği ya da eksilebileceğini de göz önünde bulundurmalıdır.

Hayat sigortası yaptırmadan düşünülmesi gereken diğer husus da, sigortalı adayının ne zaman emekli olmak istediği ve emekli olduğunda ne kadar emekli maaşına ya da toplu paraya ihtiyacı olduğunu belirlemektir. Üçüncü husus, sigortalı adayının hayat sigortası için ne kadar bütçe ayırabileceğini belirlemektir.

Hayat sigortası ile ilgili bu üç unsurla ilgili bilgiler, kişinin hayat sigortası ihtiyacının yaklaşık olarak tahmin edilmesini sağlamaktadır. Hayat sigortası yaptırmaktaki amaçlar belirlendikten sonra hayat sigortası teminat ihtiyacını hesaplamak gerekmektedir.¹¹⁷

3.3.1.4 Hayat Sigortası Teminat İhtiyacını Hesaplama

Hayat sigortasına ne kadar ihtiyaç olduğu sorusu, hayat sigortası yaptırmayı düşünen herkesin cevaplaması gereken bir sorudur. Hayat sigortası ihtiyacını belirleyen birçok faktör olduğu için sadece matematiksel hesaplamalarla sonuca ulaşmamaktadır. Bu yüzden hayat sigortası teminat ihtiyacını belirlemek için değişik yöntemler geliştirilmiştir. En yaygın kullanılan yöntemler kolay yöntem, dink yöntemi, çalışmayan eş yöntemi ve kesin hesaplama yöntemidir.¹¹⁸

3.3.1.4.1 Kolay Yöntem

Kolay yöntem, adından da anlaşılacağı üzere basit ama kullanışlı bir yöntemdir. Buna göre ortalama bir ailede, aileye bakmakla yükümlü olan kişi hayatını kaybederse, aile 7 yıl boyunca aylık olarak kişi hayattayken yaptığı harcamaların %70'i kadar finansal kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Bu süreçten sonra aile duruma uyum sağlamaktadır. Başka bir deyişle kişinin brüt gelirinin %70'inin 7 yıl boyunca aileye teminat olarak verileceği varsayımından hareket edilerek hesaplama yapılmaktadır.¹¹⁹ Buna göre Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2008 yılı verileri göz önüne alındığında ülkemizde kişi başı milli gelir \$10.436'dır. Kolay yöntemle hesaplama yapılırsa, ülkemizde ortalama bir kişinin ihtiyaç duyduğu hayat sigortası teminat miktarını bulunmuş olacaktır:

$$\$10.436 \times 7 = \$73.052, \$73.052 \times 0,70 = \$51.136$$

¹¹⁷ Keown, a.g.e., s.286.

¹¹⁸ Kapoor, Dlabay, Hughes, a.g.e., s.381.

¹¹⁹ Robert A. Cooke, Personal Finance for Busy People, McGraw-Hill, United States, 1998, s.50-51.

Yukarıdaki rakam, ülkemizdeki gayri safi milli hasıla tutarına göre ortalama Türk vatandaşının sahip olması gereken hayat sigortası teminatının kolay yöntemle bulunmuş halidir. Kişiler, bireysel olarak da aynı hespla kendi teminat tutarlarını hesaplayabilmektedir:

$$\text{Yıllık brüt gelir} \times 7 = \dots \times 0,70 = \text{İhtiyaç duyulan teminat miktarı}$$

Bu yöntemin dezavantajı, kişinin ortalama bir aileye sahip olduğu varsayımından hareket etmesidir. Bu yüzden dört veya daha fazla sayıda çocuk sahibi olan, yüksek borç limitlerinde yaşayan, sağlık problemleri olan ailelerde teminat ihtiyacı daha yüksek olacaktır.

3.3.1.4.2 DINK (Dual Income No Kids) Yöntemi

Bir ailede çocuk yoksa ve eşlerin her ikisi de çalışıp kendi geçimini temin ediyorsa hayat sigortası ihtiyacı daha düşük olmaktadır. Bu durumda yapılması gereken, eşlerden birinin vefatı durumunda diğerinin ölen eşinin borçlarından dolayı finansal zorluğa düşmesini engellemektir. Aşağıda DINK yönteminin bir örneği verilmiştir:¹²⁰

	Örnek (TL)	Sigortalı Adayının Değerleri
Cenaze masrafları	2.000	
Konut kredisinin yarısı	40.000	
Otomobil kredisinin yarısı	8.000	
Toplam kredi kartı borcunun yarısı	3.000	
Kişisel borçların yarısı	3.000	
Diğer borçlar	2.000	
Toplam Sigorta İhtiyacı	58.000	

Bu yöntem, eşlerden birinin vefatı durumunda diğerinin de çalışmaya devam edeceğini varsaymaktadır. Eğer eşin sağlık durumuyla ilgili bir sorun varsa ya da işindeki geleceği belirsizse, hesaplamada bunlar da düşünülmalıdır.

¹²⁰ Georgene Muller Lockwood, The Complete Idiot's Guide To Organizing Your Life, Penguin Books, United States, 2002, s.293.

3.3.1.4.3 Çalışmayan Eş Yöntemi

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir çalışmaya göre çalışmayan eşin aileye sağladığı katkıyı dışarıdan satın almanın maliyeti \$9.000'dır. Bu katkılar çocukların bakımı, ütü, çamaşır, bulaşık, yemek gibi ev işleri olmaktadır. Bu durumlarda çalışmayan eş yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntemde göre, çalışmayan eşin aileye sağladığı katkı miktarı, en küçük çocuğun 18 yaşına gelene kadarki yıl sayısı ile çarpılarak gerekli teminat miktarı bulunmaktadır.¹²¹

Örneğin ailedeki en küçük çocuk 8 yaşındaysa, 18 yaşına gelmesine 10 yıl olduğu için \$9.000 ile 10 çarpılır.

$$10 \text{ yıl} \times \$9.000 = \$90.000$$

Bu değer eğer çocuklar 10 yaşından büyükse azaltılmakta ya da çok küçükse yükseltilmektedir. En doğrusu, sigortalı adayının bu yöntemleri bilerek kendi sigorta teminatını ihtiyacını tespit etmesidir. Ülkemizdeki gayrisafi milli hasıla 2008 yılı verilerine göre \$10.436 olduğu için, çalışmayan eşin aileye katkısını dışarıdan almanın maliyeti daha düşük olacaktır.

3.3.1.4.4 Kesin Hesaplama Yöntemi

İlk üç yöntemde ortalama bir ailenin hayat sigortası ihtiyacını belirlemek için kullanılması gereken yöntemlere yer verilmiştir. Ancak bu yöntemler, sosyal güvenceden kaynaklanan geliri ya da tazminatı, kişinin ailesinin nasıl değerlendireceğini ve nasıl bir getiri elde edeceğini göz ardı etmektedir. Hayat sigortası ihtiyacını kesin olarak hesaplamak için aşağıda verilen tablo da kullanılabilir.

¹²¹ Henry K. Hebler, Getting Started In A Financially Secure Retirement, John Wiley & Sons, Inc., United States, 2007, s.59.

Tablo 3.5 Hayat Sigortası İhtiyaç Tutarım Hesaplama Tablosu

Karşlanması Gereken Giderler	Örnek Değerler (TL)	Gerçek Değerler (TL)
1. Cenaze, veraset intikal vergileri vb.	5.000	
2. Borçlar	2.500	
3. Acil durum fonu	5.000	
4. Çocukların eğitim masrafları	46.000	
5. Tahmini Yaşamsal Giderler		
a. Ortalama geçim giderleri	25.000	
b. Eşin vergi sonrası eline geçecek net para	-18.000	
c. Yıllık sosyal güvence ödeneği	-6.000	
d. Net yıllık geçim giderleri (a-b-c)	1.000	
e. Eşin 90 yaşına gelmesine kalan yıl	55	
f. Yatırım oranı faktörü*	22	
g. Toplam yaşamsal giderler (dx)	22.000	
6. Toplam nakit ihtiyacı (1+2+3+4+5g)	80.500	
7. Sahip olunan yatırım yapılabilecek nakit miktarı	-10.000	
8. Hayat sigortası ihtiyacı (6-7)	70.500	

***Yatırım Oranı Faktörü Tablosu**

Eşin 90 yaşına gelmesine kalan yıl	25	30	35	40	45	50	55	60
Yüksek riskli yatırım	20	22	25	27	30	31	33	35
Düşük riskli yatırım	16	17	19	20	21	21	22	23

Kaynak: Keown, a.g.e., s.289-290.

Hayat sigortası ihtiyacını belirlerken mevcut sigorta poliçelerini de unutulmamak gerekmektedir. Örneğin kişinin kullandığı otomobil kredisi, konut kredisi gibi krediler verilirken zaten finans kurumları o riskler için hayat sigortası teminatı vermektedir. Ayrıca böyle bir krediye başvurulması durumunda yeni bir hayat sigortası yaptırmaktansa, mevcut sigorta poliçesinde bankayı daini mürtein, yani kişinin yaşamını kaybetmesi durumunda verdiği borç miktarına karşılığında poliçeden alacaklı göstermenin maliyeti çok daha düşük olacaktır.

3.3.1.5 Hayat Sigortası Türleri

Hayat sigortalarının sigortalıyı yaşam kaybı, sakatlık, kritik hastalıklar gibi risklere karşı güvence altına aldığı açıklanmıştır. Hayat sigortası branşında, sigorta şirketleri çok değişik poliçeler düzenleyebilmektedir. Farklı hayat sigortası poliçelerini başlıca süreli sigortalar, yaşam boyu sigortalar, süre ve/veya ölüme bağlı sigortalar ve yıllık gelir esaslı sigortalar olarak sınıflandırabilmek mümkündür.

3.3.1.5.1 Süreli Sigortalar

Süreli sigortalarda sigorta poliçesi 1, 5, 10, 20 yıl gibi belli bir süre için ve 65 gibi belli bir yaşa kadar düzenlenmekte ve bu süre içinde kişi hayatını kaybederse sigorta şirketi poliçede belirtilen tazminat tutarını kişinin kanuni varislerine ödemektedir. Sigortalı primlerini ödemeyi durdurduğu anda poliçe de durmaktadır.¹²² Süreli poliçeler daha çok uzun süreli borçlanmalarda kullanılmakta ve konut kredisi, otomobil kredisi gibi borçları güvence altına almak için kullanılmaktadır.

3.3.1.5.2 Yaşam Boyu Sigortalar

Yaşam boyu sigorta poliçeleri, sigortalının belli bir yaşa gelinceye kadar (ülkemizde birçok sigorta şirketinin belirlediği yaş sınırı 65) belli bir sigorta primini düzenli olarak ödediği, poliçe yürürlükteyken sigortalının vefatı durumunda tazminat ödenen sigorta türüdür.¹²³ Yaşam boyu sigortanın süreli sigortadan farkı, poliçenin kişi hayatta kalsa da vefat etse de tazminat ödemesi yapmasıdır. Yaşam boyu hayat sigortaları genellikle veraset ve intikal vergilerinin karşılanması için kullanılmaktadır.

3.3.1.5.3 Süre ve/veya Ölüme Bağlı Sigortalar

Sigorta bedelinin kişinin belli bir yaşa varması ya da bu arada ölümü halinde ödendiği poliçelerdir. Süreli veya yaşam boyu sigortadan farkı, sigortalının hayatta kalması durumunda

¹²² E. Thomas Garman, Personal Finance, Houghton Mifflin Company, United States, 2005, s.52.

¹²³ Bölükbaşı, Pamukçu, a.g.e., s.33-34.

ise poliçede birikmiş olan nakit değeri kendisinin tahsil edebilmesidir. Süre ve/veya ölüme bağlı sigorta poliçeleri, süreli ya da yaşam boyu sigortalarda olduğu gibi sadece güvence değil, aynı zamanda birikim özelliğine de sahiptir.¹²⁴ Buna göre sigortalının primlerinin bir kısmı birikim hesabında toplanmakta ve sigortalı üçüncü yıldan itibaren iştirâ edebilmektedir. Sigortalı onuncu yıldan itibaren emeklilik hakkı kazanmakta ve vergisi ödendikten sonra kalan birikimlerini aylık maaş olarak ya da toplu tazminat olarak alabilmektedir. Sigorta ile kişisel risk yönetimi açısından aile reisleri için en ideal sigorta türüdür. Çünkü aile reisi olan kişinin genç yaşta hayatını kaybetmesi durumunda ailesi, sigorta süresi dolduğunda hayatta olması durumunda ise kendisi tazminattan faydalanmaktadır.

3.3.1.5.4 Yıllık Gelir Esaslı Sigortalar

Yıllık gelir esaslı sigortalarda, toplu olarak ödenen bir meblağ karşılığında sigortacı belli bir süre boyunca ya da yaşamı boyunca kişiye anüite (aidat) şeklinde ödeme yapmayı taahhüt eder.¹²⁵

Aşağıdaki tabloda hayat sigortası türlerinin karşılaştırması verilmiştir:

¹²⁴ Keown, a.g.e., s.296-297.

¹²⁵ Garman, a.g.e., s.53.

Tablo 3.6 Hayat Sigortası Türleri Karşılaştırma Tablosu

Police Türü	Police Süresi	Nakit Değeri	Güvence Düzeyi	Prim Tutarı	Teminat Tutarı	Yorumlar
Sürelî	Belirli süreli	Yok	Yüksek	Sabit	Sabit	Sadece güvence En ucuz sigorta
Yaşam Boyu	Yaşam boyu	Düşük	Orta	Sabit	Sabit	Kısmi güvence, kısmi birikim Sigorta süresi doldurulmalı
Süre ve/veya Ölüme Bağlı	Değişken	Değişken	Değişken	Değişken	Değişken	Hem güvence, hem birikim, hem de emeklilik
Yıllık Gelir Esaslı	Belirli süreli	Yüksek	Düşük	Sabit	Sabit	Tasarruf aracı Police süresi dolunca güvence kalker

Kaynak: Kapoor, Dlabay, Hughes, a.g.e., s.390.

3.3.2 Sağlık Sigortası Kavramı ve İşleyişi

Sağlık sigortası, sigortalıların sigorta süresi içinde hastalanmaları, ve/veya herhangi bir kaza sonucu yaralanmaları halinde tedavileri için gerekli masrafları ile varsa gündelik tazminatları, genel şartlarla varsa özel şartlar çerçevesinde, poliçede yazılı meblağlara kadar temin eder.¹²⁶ Herkesin sağlık sigortasına ihtiyacı bulunmakta, fakat herkesin sağlık sigortası bulunmamaktadır. Bazı insanlar ekonomik durumu elverişli olduğu halde sağlık sigortası satın almamakta, bazıları ise ekonomik durumu elverişli olmadığı için sağlık sigortası satın almamaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) 2009 yılında yayınlamış olduğu insani gelişmişlik araştırması sonuç raporuna göre Türkiye 84. sırada yer almaktadır. Bu rapora göre kişi başı sağlık harcaması Amerika Birleşik Devletleri'nde \$6.096, Lüksemburg'da \$5.178, Norveç'te \$4.080 ve İsviçre'de \$4.011 iken ülkemizde sadece \$557'dir.

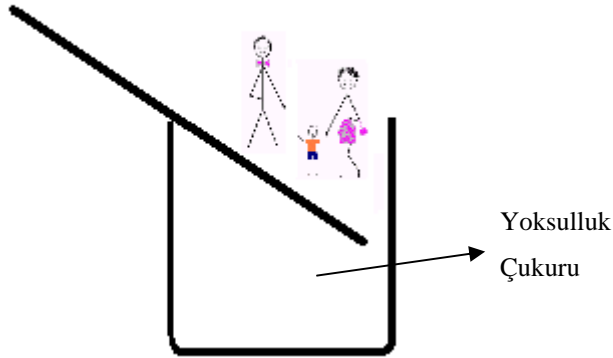
¹²⁶ Gail A. Perry, Personal Finance Basics for Dummies, Wiley Publishing, Inc., Indianapolis, 2006, s.77-78.

Ülkemizde kişi başına düşen sağlık harcamalarının düşük olması daha sağlıklı bir toplum olduğumuzun düşünülmesine yol açabilir. Ancak bu durum gerçeği yansıtmamaktadır, çünkü ortalama yaşam beklentisi A.B.D.'de 77,9, Lüksemburg'da 78,4, Norveç'te 79,8 ve İsviçre'de 81,3 iken, Türkiye'de sadece 71,4'tür. Geçmiş yıllara göre Türkiye'nin gelişme gösterdiği gerçeği yadsınamaz, ancak hala yeterli gelişmişlik düzeyinde olunmadığı da açıkça görülmektedir.

İnsanlara sahip oldukları en değerli finansal varlığın ne olduğu sorulduğunda kimisi zaman, kimisi sağlık, kimisi evi olduğunu söylemektedir. Soruda finansal varlık ibaresi yer aldığı için doğru cevap, para kazanma yetisi olmalıdır. Bu yeti güvence altına alındığında, kişinin en değerli finansal varlığı da güvence altına alınmış olmaktadır.

Bu durumu etraflıca açıklamak için aşağıdaki şekil kullanılacaktır. Hayat sigortalarında kişi yaşamını kaybederse ailesi yoksulluk çukuruna düşebileceği, ancak sigortası varsa ailesini koruyabildiği gösterildi. Ailenin geçimini sağlayan kişi ya da aile reisi bir kaza geçirir ve yaşamını kaybetmez, sakat kalırsa ya da tedavi gördüğü için para kazanabilme yetisini kaybederse ne olacağı aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Şekil 3.4 Sağlık ve Ferdi Kaza Sigortası Mantiği

Kaynak: Turgut, a.g.e., s.156.

Aile reisi, bu örnekte baba, anne ve çocuğun yanına gitmekte ve kaldıraç dengesi iyice bozulmaktadır. Bu durumda kaldıraç dengelemek için daha fazla teminata ihtiyaç vardır. İşte bu yüzden, ferdi kaza ve sağlık sigortası kişisel risk yönetimi açısından diğer

sigortaların hepsinden daha fazla önem taşımaktadır. Çünkü sadece ferdi kaza ve sağlık sigortası insanın sahip olduğu en değerli varlık olan para kazanabilme becerisini güvence altına almaktadır.

Altın yumurtlayan tavuğun hikayesi bu durumu çok güzel özetlemektedir. Bütün insanların hayatında altın yumurtlayan bir tavuk bulunmaktadır. Bu, kişinin kendisidir. Kişi, sahip olduğu evi, arabayı, değerli eşyaları, işleri ve diğer değerli varlıkları çalışarak kazanmaktadır. Bu durumda güvenceyi öncelikli olarak kişinin kendisi hak etmektedir. Ülkemizde sigorta bilinci henüz yeterince gelişmediği için hayat dışı branşlara daha fazla sigorta yatırımı yapılmaktadır. Bir sigortalı adayının evinin, arabasının, işyerinin sigortalı olup, kendinin sigortalı olmaması ülkemizde sık karşılaşılan bir durumdur. Bir kimsenin altın yumurtlayan bir tavuğu varsa ve bu tavuk her gün bir altın yumurta yumurtluyorsa ve o kişi de bununla ihtiyaçlarını karşılayıp, kalanıyla da geleceğine yatırım yapıyorsa, kendini güvence altına almak için yumurtaları değil, altın yumurtlayan tavuğu sigortalaması beklenmektedir. Bu yüzden, tavuğun değil de yumurtaların sigortalanması sorunu çözmeyecektir. Ferdi kaza ve sağlık sigortası yaptırmayıp da, diğer sigortalara sahip olmak, altın yumurtlayan tavuğu değil de yumurtaları sigortalamak anlamına gelmektedir.

Aşağıdaki tablo, gelişmiş ülkelerde hayat sigortasına, daha az gelişmiş olanlarda ise elementer sigortalara daha çok harcama yapıldığını göstermektedir.

Tablo 3.7 Seçilmiş Ülkeler İtibarıyla Kişi Başına Prim Üretimi (2003)

Sıra	Ülke Adı	Hayat Dışı	Hayat	Toplam
1	İsviçre	2193,3	3290,6	5483,9
2	Japonya	795,2	2927,9	3723,1
3	İngiltere	1162,4	2724,9	3887,3
4	ABD	1989,7	1661,4	3651,1
5	Fransa	927,5	1740,4	2667,9
6	İsveç	754,9	1600,7	2355,5
7	Almanya	1117,7	920,9	2038,5
8	Singapur	322,3	1308,4	1630,6
9	G. Kore	366,4	884,5	1250,9
10	İsrail	574,2	456,3	1030,5
11	G. Afrika	107,8	492,2	600,0
12	Arjantin	62	24	86,0
13	Şili	77,9	138,1	216,0
14	Malezya	86,9	139,5	226,4
15	Uruguay	54	13,6	66,5
16	Lübnan	84,7	30,9	115,6
17	Pakistan	2	1,3	3,3
18	TÜRKİYE	37,2	9,7	47,0

Kaynak: Sigorta Denetleme Kurulu, Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Raporu (2005).

Sağlık sigortasının grup sağlık sigortası ve bireysel sağlık sigortası olmak üzere iki türü vardır. Grup sağlık sigortaları, kişinin çalıştığı kurumun yaptırdığı ve primlerini ödediği, yani çalışılan şirketin özlük hakkı olarak verdiği sağlık sigortasıdır. Bireysel sağlık sigortası ise, kişinin kendi hür iradesi ile satın aldığı ve primleri de kendisinin ödediği sağlık sigortasıdır.¹²⁷

Referans Gazetesi’nin 13 Nisan 2004 tarihli haberine göre ülkemizde 2006 yılı itibarıyla sağlık sigortasına sahip 1 milyon 186 bin kişi bulunmaktadır. Bunların da 730 bini

¹²⁷ Vaughan, a.g.e., s.354.

grup sağlık sigortalısıdır. Ferdi sigortalı sayısı ise sadece 440 bin kişi bulunmaktadıdır. Bir başka anlatımla, sağlık sigortasını ihtiyaç olarak goren, bunun için de kendisi prim oğeyerek poliçe satın alan kişilerin sayısı 71 milyon nufuslu Türkiye’de 440 bin kişidir.

3.3.2.1 Sağlık Sigortasıyla İlgili nemli Kavramlar

Sağlık sigortasında karşımıza çıkan bazı kavramların açıklanması konunun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.¹²⁸

3.3.2.1.1 TTBAT

TTBAT, Türk Tabipler Birliği Asgari cret Tarifesi’dir. Türk Tabipleri Birliği (TTB) tarafından düzenlenen ve doktorların yaptıkları müdahaleleri zorluk derecesine göre puanlayan bir sistemdir. Her yıl iki defa (1 Ocak – 31 Haziran dönemi ve 1 Temmuz – 31 Aralık dönemi) olmak üzere yine TTB tarafından iller bazında bir puana karşılık gelen katsayı açıklanmaktadır. Örneğin gastroskopi 70 puan, apandisit ameliyatı 400 puandır. Yapılan işleme, asgari doktor creti işlenim puanıyla, işlemin yapıldığı il için açıklanan TTB katsayısının çarpılması ve çıkan rakama KDV eklenmesi ile bulunur. Sağlık hizmetlerinde KDV oranı %18’dir.

rnek:

Apandisit ameliyatı için İstanbul iline özgü asgari doktor ücretini hesaplayacak olursak;

Apandisit ameliyatı TTBAT’de 400 puan olarak belirlenmiştir.

1 Temmuz – 31 Aralık 2005 dönemi arası İstanbul için açıklanan katsayı 1,050 TL’dir.

$$400 \text{ puan} \times 1,050 = 420 \text{ TL}$$

$$\text{Doktor creti} = 420 + \text{KDV} = 420 + 75.6 = 495.6 \text{ TL.}$$

¹²⁸ zbolat, a.g.e., s.300.

3.3.2.1.2 Bekleme Süresi

Türkiye’deki bazı sigorta şirketleri teminat verirken hasar durumunda oluşan riskin tamamını üstlenirken birtakım kısıtlamalara da gitmektedir. Koroner Angiografi giderleri, Kemoterapi, Radyoterapi giderlerinde olduğu gibi %20’ye kadar muafiyet uygularken, bazen de fizik tedavi giderleri gibi hastalıklarda da 30 seans sınırlaması, bazen de yoğun bakım durumunda 30 gün sınırlaması da uygulanmaktadır.

Bunların yanında uygulamada karşımıza çıkan bir diğer düzenleme de, bekleme süreleridir. Sigortalılara ilk yıl kimi hastalıklara yönelik bekleme süreleri uygulanmaktadır. Sigortalılara, aşağıda belirtilen hastalık ve rahatsızlıklara ilişkin ilk 12 ay herhangi bir ödeme yapılmamaktadır. 12 ay bekleme süresi uygulanan hastalık ve komplikasyonlar:¹²⁹

- Sigortalının varlığından haberdar olmadığı, gelişim süreci açısından poliçe öncesine dayanan rahatsızlıklar
- Bademcik, geniz eti, kulağa tüp takılması, sinüzit, kulak zarı cerrahisi
- Hemoroid, pilonidal sinüs (kıl dönmesi), fistül, fissür
- Kanser hastalığına yönelik ameliyat, kemoterapi ve radyoterapi giderleri
- Kronik böbrek rahatsızlıkları ve diyaliz
- Safra kesesi, safra yolu ve üriner sistemin taşlık hastalıkları
- Varis, varikosel
- Her türlü fıtık, myom, yumurtalık, meme ve rahim ameliyatları, endometriozis
- Her türlü disk henisi (bel fıtığı), diz cerrahisi (menisküs v.b.), omurga cerrahisi
- Katarak, tiroid hastalıkları
- Organ nakli (kaza hariç)
- Koroner anjiyografi, koroner by-pass, kalple ilgili her türlü yatış
- Doğum ve komplikasyonları.

¹²⁹ Özbolat, a.g.e., s.301.

3.3.2.1.3 Limitli-Limitsiz Teminat

Limitli ve limitsiz teminatlar, sigorta şirketi tarafından verilen teminatlar için uygulanan tarife sistemini ifade etmektedir. Limitsiz teminat, sigortalı tarafından harcamaların belgelenmesi kaydıyla, tamamının sigorta şirketi tarafından kabul edildiğini ifade etmektedir. Özellikle yatarak hastane tedavisi için verilen teminat türüdür. Yurt içinde anlaşmalı kuruluşlarda her durumda harcamaların %100'ü sigorta şirketi tarafından ödenmektedir. Limitli teminat, genellikle sigorta şirketi tarafından uygulanan muafiyetleri kapsamaktadır. Sigortalı tarafından yapılan harcamaların belli bir oranına ya da meblağına sigortalının da katılmasını ifade etmektedir. Genellikle ayakta tedavilerde ve anlaşmasız hastanelerde kullanılan tedavilerde uygulanmaktadır. Anlaşmasız kuruluşlarda acil durumlarda harcamaların %100'ü, acil olmayan durumlarda %80'i sigorta şirketi karşılamaktadır. Buradaki %20'lik kısmı sigortalı kendisi karşılamaktadır.¹³⁰

3.3.2.1.4 Teminat Türleri

Sağlık sigortalarında farklı işlemlere göre, çeşitli sigorta ürünleri ve bu ürünler içinde çeşitli ana ve ek teminatlar bulunmaktadır. Uygulamada karşılaştığımız sigorta poliçelerini ana başlıklar altında gruplayıp, bu poliçelerle birlikte verilen ek teminatları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.¹³¹

- Ayakta tedavi teminatı
- Yatarak tedavi teminatı
- Gündelik tazminat teminatı
- Ameliyat (cerrahi) tazminat teminatı
- Uzun süreli sağlık sigortası teminatı
- Tehlikeli hastalıklar teminatı

¹³⁰ Özbolat, a.g.e., s.301.

¹³¹ Özbolat, a.g.e., s.302.

3.3.2.2 Sağlık Sigortasının Türleri

Türkiye’de sağlık sigortaları, özel sağlık sigortası ve genel sağlık sigortası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Özel sağlık sigortası bireylerin kendi isteğiyle yaptırdığı ve primini kendi ödediği sağlık sigortasıdır. Genel sağlık sigortası (GSS) ise Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından bütün vatandaşlara verilen bir haktır. Genel sağlık sigortasının primlerini işveren ödemekte ya da kişi işverense kendisi ödemektedir. Her ikisinin de sunduğu teminatlar farklılık göstermektedir.

3.3.2.2.1 Özel Sağlık Sigortası

Özel sağlık sigortası, kişinin dilediği doktor ya da sağlık kurumunda gereken bakımı ve tedaviyi gerçekleştirip yaptığı harcamaları limiti dahilinde geri almasını sağlamaktadır. Buna göre sigortalı poliçesinin öngördüğü anlaşmalı kurumlarda yurt içi ya da yurt dışında tedavi olduğunda tıbbi giderler için harcama yapmamaktadır. Bunun için kişinin tıbbi giderlerini belgelendirmesi ve sigorta şirketine sunması gerekmektedir. Özel sağlık sigortası poliçesi yıllık olarak yenilenmekte ve bazı sigorta şirketleri 3 yıllık bekleme süresi sonunda ömür boyu yenileme garantisi sunmaktadır.¹³²

Özel sağlık sigortasında mevcut hastalıklar, kontrol amacıyla yapılan check up gibi araştırmalar, AIDS, alkol ve uyuşturucu bağımlılığın kaynaklanan rahatsızlıklar, psikiyatri ve estetik tedaviler, doğumsal hastalıklar, yapısal bozukluklar ve genetik hastalıklar teminat dışında tutulmaktadır. Ayrıca telefon, TV gibi tedavi ile ilgili olmayan hastane hizmetleri de teminat dışında kalmaktadır.

Özel sağlık sigortasında, sigortalı ücretli çalışıyorsa ya da beyana tabi vergi mükellefi ise Gelir Vergisi Kanunu’nun (GVK) 63. ve 89. maddeleri gereğince ödediği primleri vergi matrahından indirebilmektedir. Böylece kişinin aylık ücretinin %5’ine ve yıllık olarak asgari ücret tutarına kadar ödeyeceği sigorta primleri, bulunduğu vergi dilimine göre kazanç sağlamaktadır.

¹³² Özbolat, a.g.e., s.302.

Ayrıca sigorta şirketlerinin asistans, ilkyardım ve ambulans hizmetleri sayesinde sigortalı, hayati tehlike gösteren acil durumlarda acil yardım hizmetinden yararlanmaktadır. Sigortalının kara yoluyla en yakın tıbbi kuruma ulaştırılamaması durumunda yetkili doktorun onayıyla hava ambulans hizmeti sigortacı tarafından verilmektedir.

Police şartları dahilinde, tüm aile bireylerine kapsamlı sağlık hizmeti verebilecek düzeyde eğitilmiş tıp uzmanlarından oluşan aile hekimliği hizmeti de verilmektedir. Aile hekimliği hizmeti kapsamında sigortalıyı günün her saatinde gerekirse evinde de ziyaret edebilecek aile hekiminden yararlanılabilmekte ve telefonda ücretsiz sağlık danışmanlığı hizmeti alınabilmektedir.

İnternette derlenen ve Türkiye’de yaşayan insanların genel sağlık durumuyla ilgili aşağıdaki veriler, özel sağlık sigortasının neden önemli olduğunu göstermesi bakımından önem taşımaktadır.¹³³

- Ülkemizde yaklaşık 20 milyon kişinin kronik hastalıkların etkisi altındadır.
- Türkiye’de 4 milyon şeker hastası vardır ve aileleriyle birlikte 12 milyon vatandaşımız ve dünya nüfusunun %2,5’i diyabet hastalığından olumsuz etkilenmektedir.
- Ülkemizde yaklaşık 15 milyon yüksek tansiyon hastası vardır ve her 3 erişkinden birinin bilerek veya farkında olmadan bu hastalıkla yaşamaktadır.
- Türkiye’de 2 milyon koroner kalp hastası bulunmaktadır ve koroner kalp hastalığından ölüm oranı tüm ölümler içinde %43’lük pay ile ilk sırada yer almaktadır.
- Dünyada 22 milyon kanser hastası vardır, Türkiye’de her yıl 150 bin kişi kansere yakalanmaktadır.

İnternette yine aynı sitede verilen bilgilere göre, bugün tıp literatüründe basit diye nitelenen tedavilerden bir kısmınının 2008 yılı bedelleri aşağıda yazmaktadır.

- Bel Fıtığı ameliyatı 20 Bin TL
- Safra Kesesi Taşı ameliyatı 11 Bin TL

¹³³ http://www.yksigorta.com/urunler/saglik/nicin_saglik_sigortasi.html , 15 Haziran 2009.

- Menüsküs ameliyatı 10 Bin TL
- Apandisit ameliyatı 6 Bin TL
- Bademcik ameliyatı 4 Bin TL

Bu rakamlar ve şartlar dikkate alındığında, en azından genel sağlık sigortasının kapsamadığı teminatların özel sağlık sigortası kapsamında alınması hem fiziksel sağlık hem de finansal sağlık açısından faydalı olacaktır.

3.3.2.2.2 Genel Sağlık Sigortası

5510 numaralı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na göre genel sağlık sigortası, kişilerin öncelikle sağlıklarının korunmasını, sağlık riskleri ile karşılaşmaları halinde ise oluşan harcamaların finansmanını sağlayan sigortayı ifade eder. Kanun sosyal sigortalar ile genel sağlık sigortasından yararlanacak kişileri, işverenleri, sağlık hizmeti sunucularını, bu kanunun uygulanması bakımından gerçek kişiler ile her türlü kamu ve özel hukuk tüzel kişilerini ve tüzel kişiliği olmayan diğer kurum ve kuruluşları kapsamaktadır.

Genel sağlık sigortalısı, sigortalı sayılmayan veya isteğe bağlı sigortalı olmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan eşini, 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim veya 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nda belirtilen aday çıraklık ve çıraklık eğitimi ile işletmelerde mesleki eğitim görmesi halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim görmesi halinde 25 yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşına bakılmaksızın bu kanuna göre malul olduğu tespit edilen evli olmayan çocuklarını, geçiminin sigortalı tarafından sağlandığı kurumca belirlenen kriterlere göre tespit edilen ana ve babasını kapsamaktadır.

Genel sağlık sigortası kanunen zorunlu bir sigortadır ve kanuna göre kapsadığı teminatları aşağıda sunulmaktadır:

- Sigortalının kaydını yaptırdığı birinci basamak sağlık kuruluşu, Aile Hekimi, Kurum Hekimi veya İşyeri Hekiminin aracılığı ile verilecek, kişisel koruyucu hizmetler ve ilk başvuru üzerine Kurum ve İş Yeri Hekiminin yapacağı muayene ücretleri hariç,

ayakta yapılacak muayene, hekimin göstereceği lüzum üzerine teşhis için gereken klinik ve laboratuvar muayenelerinin yaptırılması ve tedavisini, Kurumca uygun görülen kişisel koruyucu sağlık hizmetleri için gerekli aşı, serum, kontraseptif malzeme v.s. ücretleri,

- Kayıtlı bulunulan birinci basamak sağlık kuruluşu hekiminin, Aile Hekiminin, Kurum Hekiminin veya İşyeri Hekiminin göreceği lüzum üzerine, ikinci basamak olarak, yataklı sağlık kuruluşlarında ayakta veya yatırılarak yapılan tetkik ve tedavi hizmetleri ile gebelik ve gebeliğe bağlı sağlık hizmetlerini,
- Sigortalıların daha ileri düzeyde yapılması gereken tetkik ve tedavileri için, hekimce görülecek lüzum üzerine, üçüncü basamak olarak tanımlanan sağlık kuruluşlarında verilen sağlık hizmetlerini,
- Tedavi süresince gerekli ilâç, tıbbi malzeme ve iyileştirme araçlarını,
- Diş hastalıkları tedavisi, diş ve çene laboratuvar tetkiklerini, tıbbi ve cerrahi müdahaleyi, diş çekimi, diş dolgusu, diş protezini,
- Kurumca anlaşma yapılan yurtdışı sağlık tesislerindeki tedavileri veya yurtdışında bulunduğu sırada zorunlu haller nedeniyle görecekları tedavileri ile kendi istekleri ile yurtdışında görecekları tedavileri, kapsamaktadır.

3.3.2.3 Sağlık Sigortası İhtiyacını Belirleme

Çok büyük servete sahip olan insanların dahi sağlık sigortasına sahip olması gerekmektedir. Gelişen teknoloji ve teknik imkanlar, insanın ortalama yaşam beklentisini yükseltmiştir. Yükselen ortalama yaşam beklentisi de yaşlılıkla birlikte sağlık problemlerini ve artan sağlık harcamalarını beraberinde getirmektedir. Bugün düşük maliyetli zannedilen muayeneler, çekilen filmler, alınan ilaçlar ya da hastanede yatılı tedavi görmek, hastalığın türüne göre çok yüksek rakamlara mal olabilmektedir. Örneğin, eczanelerde 1000 TL'nin üzerinde bedelle kanser ilaçları satılmaktadır. Kalp krizi neticesinde hastanede yatılı tedavi gören birinin günlük maliyeti 2.000 TL'yi geçebilmektedir. Hayati önem taşıyan bir cerrahi müdahalenin maliyeti yüz binlerce lirayı bulabilmektedir. Ne kadar sağlık sigortasına ihtiyaç olduğunun kesin bir cevabı olmamakla birlikte, mümkün olduğunca çok teminat sahibi olmak

sigortalı adayları için ölçü olabilir. Yani sağlık sigortası yaptıracak olan kişi ödeme gücünün elverdiği ölçüde sağlık sigortası teminatı almalıdır.¹³⁴ Ekler bölümünde ek-3'te sağlık sigortası ihtiyacını belirlemek için örnek bir tablo verilmektedir.

3.3.3 Ferdi Kaza Sigortası Kavramı ve İşleyişi

Ferdi kaza sigortası ise sigortalıyı sigorta müddeti içinde maruz kalacağı kazaların neticelerine karşı güvence altına almaktadır. Ferdi kaza sigortası, sigortalıyı bir kaza ya da hastalık sonucu ortaya çıkan maluliyet, geçici ya da sürekli iş kaybına karşı güvence altına almaktadır. Evini, arabasını sigortalayan birçok insan dünya genelinde ve Türkiye'de kendi para kazanma gücünü ferdi kaza sigortası yaptırarak güvence altına almamaktadır. Maluliyet, birçok durumda finansal açıdan ölümden daha tehlikelidir. Çünkü kişi kaza ya da hastalık geçirdiğinde hem normal masrafları devam etmekte, hem de normal masraflarına hastalık tedavisi, kazanın telafisi sırasında çalışamaması ve para kazanma yetisini kaybetmesi gibi ek maliyetler yüklenmektedir.¹³⁵

Amerikan Sağlık Sigortası Endüstrisi'nin (ASSI) yaptığı bir araştırmaya göre 35-65 yaş aralığında birinin kaza ya da hastalık dolayısıyla 90 gün ya da üzeri iş kaybına uğrama ihtimali ölüm ihtimali ile aynıdır. Aşağıda Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) göre ülkemizde görülen iş kazalarının 2005 yılı istatistikleri verilmektedir.

¹³⁴ Garner, Coplan, Raasch, Ratner, a.g.e., s.142-143.

¹³⁵ Weltman, a.g.e., s.45.

Tablo 3.8 Türkiye’deki Sigortalıların İş Kazalarının Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grupları	2005		
	Kadın	Erkek	Toplam
-14	5	225	230
15-17	101	901	1.002
18-24	1.141	15.202	16.343
25-29	676	17.303	17.979
30-34	528	14.545	15.073
35-39	389	10.761	11.150
40-44	305	7.958	8.263
45-49	136	2.653	2.789
50-54	37	811	848
55-59	12	174	186
60-64	2	43	45
65+	2	13	15
Toplam – Total	3.334	70.589	73.923
AĞIRLIKLIL ORT.YAŞ	29	31	31

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=3&ust_id=1 , 13 Haziran 2009.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri, bize sigortalılarda ortalama 31 yaş grubunda her yıl 73.923 çalışanın iş kazasına maruz kaldığını göstermektedir.

Ferdi kaza sigortası, sigortalının ölüm, sürekli sakatlık ve tedavi masraflarını teminat altına almaktadır. Kaza tabirinden maksat, sigortacılık kanununa göre kişinin ani ve harici bir hadisenin tesiriyle sigortalının iradesi dışında ölmesi veya cismani bir arızaya maruz kalmasıdır. Aşağıdaki haller ferdi kaza sigortası genel şartlarına göre kaza sayılmaktadır:¹³⁶

- Birdenbire ve beklenilmeyen bir şekilde intişar eden gazların teneffüsünden.
- Yanıklardan ve ani bir hareket neticesinde adale ve sinirlerin incinmesi, burkulması ve kopmasından.
- Yılan veya haşerat sokması neticesinde husule gelen zehirlenmeler.

¹³⁶<http://www.tsrbsb.org.tr/tsrbsb/mevzuat/yururlukteki+mevzuat/genel+sartlar/ferdi+kaza+sigortasi+genel+sartlari.htm> , 15 Haziran 2009.

- Isırılma neticesinde meydana gelen kuduzdan mütevellit vefat hali veya cismani arızalar.

Ferdi kaza sigortası genel şartlarına göre aşağıdaki haller kaza sayılmamaktadır:

- Her nevi hastalıklarla bunların neticelerinin ve marazi bir halin,
- Sigortanın şumulüne giren bir kaza neticesinde vukua gelmediği takdirde, suhnetin, donma, güneş çarpması ve konjestion gibi tesirlerinin,
- Herhangi akıl ve ruh haleti ile olursa olsun, intiharın veya intihara teşebbüsün,
- Aşikar sarhoşluğun, sigortanın şumulüne giren bir kazanın icap ettirmediği ahvalde uyuşturucu madde kullanmanın, ilaç ve zararlı madde almanın,
- Sigortanın şumulüne giren bir kazanın icabettirmediği cerrahi; müdahalenin (ameliyatın) ve her türlü şua tatbikinin tevhit ettiği vefat hali veya cismani arızalar.

3.3.3.1 Ferdi Kaza Sigortası İle İlgili Önemli Kavramlar

Aşağıda ferdi kaza sigortası yaptırırken dikkat edilmesi gereken önemli kavramlar sıralanmakta ve açıklanmaktadır.¹³⁷

- Bekleme süresi
- Teminat süresi
- Teminat miktarı
- Kaza ve hastalık teminatı
- Yenileme garantisi.

3.3.3.1.1 Bekleme Süresi

Kaza sigortası yaptırdıktan sonra sigortalı ilk günden teminatlardan faydalanmaya başlayamamaktadır. Sigorta şirketleri kendilerini güvence altına almak için 30 günden 180 güne kadar değişen bekleme süresi sınırı koymaktadırlar. Bu bekleme süresi dolduktan sonra sigortalı teminatlardan faydalanmaya başlamaktadır. Bekleme süresi daha uzun olan

¹³⁷ Kapoor, Dlabay, Hughes, a.g.e., s.353-354.

poliçelerin primleri de daha düşük olmaktadır. Yüksek tasarruf sağladığı durumlarda bekleme süresi uzun ve primi düşük bir poliçeyi seçmek mantıklı olabilmektedir. Ancak bekleme süresi içinde olası masrafları karşılamak sigortalının bütçe dengesini bozacaksa, yüksek prim ödeyip bir an önce teminatı başlatmak faydalı olacaktır.

3.3.3.1.2 Teminat Süresi

Ferdi kaza poliçelerinin bir kısmında teminatlar 65 yaşında son bulmaktadır. Bazılarında ise ömür boyu teminatlar verilmektedir. Poliçe seçimi yaparken teminatların maluliyet durumunda kişiyi ömür boyu güvence altına almasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Çünkü sürekli maluliyet ya da maruz kalınan risk, 65 yaşına gelindiğinde kendiliğinden ortadan kalmayacaktır.

3.3.3.1.3 Teminat Miktarı

Ferdi kaza sigortasında sahip olunması gereken teminat miktarı ile ilgili ekler bölümünde bir hesaplama tablosu verilmiştir. O tablo yardımıyla teminat miktarının belirlenmesi daha doğru ve tutarlı olacaktır.

3.3.3.1.4 Kaza ve Hastalık Teminatı

Ferdi kaza sigortalılarının bazıları sadece kaza sonucu vefat, daimi tam maluliyet ya da daimi kısmi maluliyeti teminat altına alırken bazıları aynı zamanda hastalık sonucu daimi tam maluliyet ve daimi kısmi maluliyet ile kaza tedavi giderlerini de teminat altına almaktadır. Sigortalı açısından hem kaza sonucu hem de hastalık sonucu gerçekleşebilecek riskleri teminat altına almak hem daha faydalı olacaktır, hem de kaza tedavi giderleri teminatı sağlık sigortasına göre çok daha ucuza temin edilecektir.

3.3.3.1.5 Yenileme Garantisi

Yenileme garantisi sadece ferdi kaza sigortası için değil, sağlık ve hayat sigortaları için de gerekmektedir. Sigorta şirketi riskin gerçekleşmesi durumunda sigortalının poliçesini yenilemek istemeyebilir. Bu duruma hazırlıklı olmak için önceden yenileme garantisi olan bir sigorta poliçesi satın almak uygun olacaktır. Yenileme garantisinin genelde prime ekstra maliyet olarak yansımaları olmamaktadır.

3.3.3.2 Ferdi Kaza Sigortası İhtiyacını Belirleme

Ferdi kaza sigortasının sağlayacağı teminat miktarı, sigortalının malul kalmadan önceki aylık net kazancına eşit olduğunda sigortalı yaşam standardı düşmeden hayatına devam edebilmektedir. Bu ihtiyaç, ekler bölümündeki tablo yardımıyla daha kolay belirlenebilir. Aynı zamanda, riskin gerçekleşmesi durumunda teminatın ne kadar devam edeceği de önem taşımaktadır. Teminatın yaşam boyunca devam etmesi, belli bir zamanla sınırlı olmaması en uygun seçenektir.

Sosyal güvenlik sisteminin sağladığı maluliyet teminatı ile ferdi kaza sigortasından elde edilecek tazminatın ailenin giderlerini ömür boyu karşılamasının zor olduğu düşünüldüğünde, aradaki farkı kapamak için ömür boyu aylık maaş ödemeli sigorta teminatı satın almak mantıklı olacaktır. Aylık maluliyet geliri olan ferdi kaza sigortası teminatı alırken aylık kazancın %70'i kadar teminat alınması gerekmektedir. Çünkü malul birinin işle ilgili ulaşım, gıda, giyim gibi harcamaları bütçesinde olmayacaktır. Bu da gereksiz yere fazladan prim ödenmesine engel olmaktadır.

3.3.4 Hayat Sigortaları Alırken Dikkat Edilmesi Gerekenler

Çalışmanın bu bölümünde hayat sigortalarını ferdi kaza, sağlık ve hayat olmak üzere üç farklı sınıfta incelenmiştir. Yapılan açıklamalar doğrultusunda, hayat sigortaları satın alırken dikkat edilmesi gereken ortak noktalar olduğu görülmektedir. Hayat sigortaları satın alırken dikkat edilmesi gereken bu ortak noktaları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.¹³⁸

- Sigorta, ihtiyaç olduğunda ya da bir riskle karşılaşıldığında satın alınamayan tek üründür. Kişinin sağlık ya da ferdi kaza sigortası yoksa hemen yaptırılması gerekmektedir.
- Sigorta alınan şirketin finansal değerlendirme notunun A++ ya da A+ olduğundan emin olunması gerekmektedir. Sadece reklamlara bakarak bir şirketin sigorta ürünlerini satın almaktan kaçınmak gerekmektedir.

¹³⁸ Turgut, a.g.e., 157-158.

- Çalışılan işyeri grup sigortası yaptırıyorsa, bu imkanı değerlendirmek faydalı olacaktır. Ancak küçük teminatlı da olsa kişinin kendine ait bir poliçesi olursa, çalışılan işyerinden ayrılması durumunda sigortası devam edebilecektir.
- Hasar servisini hızlı ve sorunsuz olarak veren bir sigorta şirketiyle çalışmaya özen göstermek gerekmektedir. Bu konuda güvenilen kişilerin tecrübelerinden faydalanabilmem mümkündür.
- Poliçede sahip olunabilecek bütün güvencelerin bulunması önem taşımaktadır. Kişinin, gerçekleşmeden önce hangi riskin başına geleceğini bilmesi mümkün değildir.
- Sadece iptal edilemeyen ve yenileme imkânı olan sigorta poliçelerine imza atılması gerekmektedir.

Bunlara ek olarak hayat sigortası şirketlerinin sigortalı adaylarına olumsuz yanıt verme riski bulunmaktadır. Poliçe yapılamaması riskini ve ödenecek prim miktarını düşürmek için aşağıdakilerin yapılması gerekmektedir:¹³⁹

- Sigara içilmemelidir.
- Alkol kullanılmamalı ya da az içilmelidir.
- Dinlenmeye zaman ayrılmalıdır.
- Düzenli olarak spor yapılmalıdır.
- Sağlıklı gıdalar tüketilmeli ve sebze ağırlıklı beslenilmelidir.
- Düzenli olarak sağlık kontrolü yaptırılmalıdır.
- Sevilen kişilerle ve işlerle daha çok zaman geçirilmelidir.

3.4 Hayat Dışı (Elementer) Sigortalar

Sigorta sektörünün büyük bir bölümünü oluşturan hayat dışı sigortalar yangın, kaza, nakliyat, mühendislik ve ziraat sigorta branşlarından oluşmaktadır. Ülkemizde gelişmiş ülkelerin sahip olduğu sigorta sektörlerinin aksine hayat dışı branşlar önemli bir fonksiyona sahiptirler. Türkiye’de sigortacılık bu branşların oluşması ile ortaya çıkmış ve bu branşlar sektör üzerindeki önemini korumuştur. Özellikle kaza sigortaları sektörde lokomotif görevini

¹³⁹ Eric Tyson, Personal Finance for Dummies, IDG Books, 1994, s.366.

görmekte ve prim üretiminin yaklaşık %65'ini oluşturmaktadır. Gelişmiş sigorta sektörüne sahip olan ülkelerde ise hayat sigortacılığı daha ön plana çıkmakta ve sektör bu yönde büyüme trendi göstermektedir.¹⁴⁰

Elementer branşlar, kişisel risk yönetimi açısından değerlendirildiğinde, bu çalışmada konut ve araç sigortaları ele alınacaktır.

3.4.1 Konut Sigortası Kavramı ve İşleyişi

Konut, kişisel finansal planlamadaki en önemli ve en değerli varlıkların başında gelmektedir. İnsanlar ev sahibi olmak için yıllarca tasarruf ve yatırım yapıyor. Ev sahibi olmak ne kadar önemliyse, ona sahip olduktan sonra risklere karşı korumak da o kadar önem taşımaktadır. Hırsızlık, yangın, deprem, tesisat hasarları gibi muhtelif risklere karşı kişinin evini güvence altına alması beklenmedik giderleri önleyecektir.

Konut sigortası genel şartlarına göre bu sigorta kapsamında taşınmaz mallarda aksine sözleşme yoksa bina, binanın dışındaki eklentiler ile binanın içinde ve üzerinde bulunan her çeşit sabit tesisat, asansör ve yürüyen merdivenler, televizyon anteni, yıldırımlik gibi binayı tamamlayan şeyler, temeller, bahçe duvarları, rıhtımlar, teraslar, iskeleler, çeşmeler ve havuzlar, taşınır mallarda ise sigortalı yerlerde bulunan sigortalı şeyler nitelikleri bakımından madde ve gruplara ayrılmışsa bu madde ve gruplara giren, sigortalı şeylerin hepsi için tek bir sigorta bedeli öngörülmüşse bu bedele ilişkin tanım içine giren her şey, poliçede belirtilmiş olsun olmasın, ikame veya yeni satın alma dolayısıyla sonradan girmiş bulursa dahi sigorta kapsamı içindedir.¹⁴¹

¹⁴⁰ Bölükbaşı, Pamukçu, a.g.e., s.6-7.

¹⁴¹<http://www.tsrbsb.org.tr/tsrbsb/Mevzuat/Yururlukteki+Mevzuat/Genel+Sartlar/YANGIN+SİGORTASI+GENEL+ŞARTLARI.htm> , 15 Haziran 2009.

3.4.1.1 Konut Sigortasının Kapsamı

Kişinin sahip olduğu ve içindeki varlıklar birçok insanın yaşamında kaybedilmesi durumunda finansal çöküntüye sebep olabilecek kadar değerlidir. Kişi kiracı da olsa kendi evinin sahibi de olsa, müstakil bir evde de sitede de yaşasa konut sigortası yaptırmak durumundadır. Konut sigortası, yaşanan mekan, o mekanın içindekileri, mekanla ilgili riskler ve üçüncü şahıslara verilebilecek zararları kapsar. Konut sigortası aşağıdaki güvenceleri sağlamaktadır.¹⁴²

- Konut ve bağlı yapılar
- Barınma giderleri
- Kişisel malvarlığı
- Üçüncü şahıslara karşı mali sorumluluk
- Sağlık harcamaları
- Kiracı teminatı.

3.4.1.1.1 Konut ve Bağlı Yapılar

Konut sigortasının en önemli işlevi yaşanan mekan güvence altına alınmasıdır. Yaşanılan konut ve ona bağlı diğer yapılarla ilgili yangın, hırsızlık, yıkım, hasar gibi riskleri güvence altına almaktadır.

3.4.1.1.2 Barınma Giderleri

Konut sigortası, yaşanan konuta bir zarar gelmesi durumunda, zarar giderilene kadar geçen süredeki geçici barınma ve yaşam giderlerini karşılamaktadır.

3.4.1.1.3 Kişisel Malvarlığı

Konutta bulunan mobilya, beyaz eşya, kılık kıyafet gibi kişisel mal varlıkları da konut sigortası kapsamında güvence altına alınmaktadır. Bu korumadan faydalanmak için

¹⁴² Vaughan, a.g.e., s.427.

sigortalının konut sigortası yaptırmadan önce söz konusu varlıkları beyan etmiş ve primini ödemiş olması gerekmektedir. Konut sigortası kapsamında dışarıdan kiralanın, sigortalının sahibi olmadığı ama sigortalı yokken konutta zarar görmüş olan eşyalar bile güvence altına alınmaktadır. Kullanılan çok özel değeri olan eşyalar ya da elektronik cihazlar varsa, sigorta şirketi bunlara dair marka, model, seri numarası, finansal değeri gibi bilgileri yazılı olarak talep edebilir. Kişisel malvarlığına sonradan eklenen eşyaları güvence altına almak ve gerektiğinde belgelemek için sigortalı, evindeki odaların ve eşyaların bir resmini çekip konut sigortası poliçesini muhafaza ettiği dosyaya koyabilir.

3.4.1.1.4 Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk

İnsanlar her gün potansiyel kayıp riskiyle yaşarlar. Birinin evinde çıkan bir yangın yan binaya ya da daireye sıçrayıp orada hasara yol açabilir. Kişi misafirliğe gittiği bir yerde istemeden çok değerli bir vazoyu kırabilir. Bunlar ve benzeri durumlar gerçekleştiğinde kişi zararı telafi etmekle yükümlüdür. Konut sigortasında yer alan üçüncü şahıslara karşı mali sorumluluk klozu bu güvenceyi sağlar. Bu aynı zamanda yasal açıdan da kişiyi koruyan bir maddedir.

3.4.1.1.5 Sağlık Harcamaları

Sağlık güvencesi, konutta meydana gelebilecek hasarlara karşı kişiyi ve ailesini güvence altına almakta ve belli bir limite kadar, limit dahilinde oluşabilecek hasarları karşılamaktadır. Sağlık güvencesi, sigortalının ailesinin başka bir konuttaki insanlara kazara zarar vermesi durumunda onların sağlık harcamalarını da tazmin etmektedir.

3.4.1.1.6 Kiracı Teminatı

Konutun sahibi değil de kiracısı olan kişiler, bazen ev sahibinin konut sigortasının kendilerini de güvence altına aldığını düşünebilmektedir. Halbuki böyle bir güvence yoktur. Kiracı olan kişi de konutla ilgili riskleri güvence altına almak için kendini sigortalamak durumundadır. Örneğin, kiracı konumunda olan biri farkında olmadan evdeki bir eşyaya zarar verirse, kiracı taşındığında ev sahibi sigorta şirketinden zararı karşılamasını isteyecektir. Bu durumda sigorta şirketi de zararı karşıladıktan sonra zararı ödemesi için kiracıya rücu

edecektir. Kiracının da konut sigortası varsa, bu durumda kiracının sigorta şirketi söz konusu zararı karşılayacaktır.

3.4.1.2 Konut Sigortası İhtiyacını Belirleme

Konut sigortası, kredi ile satın alınan konutlarda finansal kurumlar tarafından zorunlu olarak yapılmaktadır. Ancak kredi ile alınmayan konutlarda bireyler ihtiyari olarak konut sigortası yaptırıp yaptırmama kararını vermektedir. Bu durumda sigorta bilinci yüksek olan kişiler konut sigortası yaptırmayı tercih ederken, sigorta bilinci gelişmemiş olan kişilerin aklına bile gelmemektedir.

Konut sigortası ihtiyacını belirlerken dikkat edilmesi gereken faktörler;

- Evin yeniden satın alım değeri,
- Evin içindekilerin değeri,
- İhtiyaç duyulan mali sorumluluk teminatı,
- Mücevherler, elektronik eşyalar, antikalar gibi özel eşyaların değeri olarak özetlenebilir.¹⁴³

Evin yeniden satın alım değeri belirlenirken, kişinin evi satın aldığı değer değil, evin bugün satın alınması durumunda ödenmesi gereken değer referans alınmalıdır. Böyle yapıldığı zaman aşkın sigorta ya da eksik sigortanın önüne geçilmekte ve doğru teminatlar, doğru prim miktarı ödenerek satın alınmış olmaktadır.

Evin içindekilerin değeri, dikkat edilmesi gereken ikinci husustur. Evin tek başına değerinin yanı sıra, içindeki mobilyalar, beyaz eşyalar, dekorasyon malzemeleri ve evi oluşturan diğer eşyalar da konutun değerini artıran ve hasarın gerçekleşmesi durumunda yerine koyulması gereken finansal değerlerdir. Bu durumda evin içindeki eşyaların da yeniden alım değerinin sigorta poliçesine dahil edilmesi, sigortalının yeterli miktarda teminata sahip olmasını sağlayacaktır.

¹⁴³ Tom Dowsey, The Standard and Poor's Guide To Personal Finance, McGraw Hill, United States, 2005, s.167.

Dikkat edilmesi gereken üçüncü husus, mali sorumluluk teminatıdır. Bu teminat, yaşanan evden kaynaklanan sorunların komşularda da soruna yol açmasıyla doğacak mali mesuliyetleri kapsamaktadır. Banyodaki fayanslardan birkaçının kırık olması, alt kattaki komşunun banyosuna su sızmasına ve duvarının rutubet yapmasına, boyasının dökülmesine neden olabilir. Konut sigortası bu tür kontrol edilmesi zor maliyetleri de güvence altına almaktadır.

Konut sigortasında dikkat edilmesi gereken son husus ise özel eşyalar ve onların sigorta kapsamına dahil edilmesidir. Özel eşyalarla ilgili sigortalının, sigorta şirketine doğru beyan verme yükümlülüğü vardır. Sahip olunan altın, mücevher gibi değerli eşyalar, profesyonel elektronik ekipmanlar, antikalar bu kategoriye girmektedir. Bu tür özel eşyalar da konut sigortası poliçesi ile güvence altına alınmaktadır.

3.4.1.3 Konut Sigortası Maliyetini Etkileyen Unsurlar

Konut sigortası yaptırırken ödenecek olan prim miktarı bazı faktörlerden etkilenir. Bu faktörler muhit, binanın yapısı, teminat tutarı, özel indirimler ve sigorta şirketleri olarak özetlenebilir.¹⁴⁴

3.4.1.3.1 Muhit

Konutun bulunduğu muhit, sigorta maliyetlerini etkilemektedir. Eğer konut, suç oranı ve hırsızlıkların yüksek olduğu bir muhitteyse sigorta primi daha yüksek olacaktır. Konutun bulunduğu muhitte suç oranı düşükse, ödenecek prim de daha düşük olacaktır. Örneğin, güvenli sitelerde yaşayan insanların ödediği konut sigortası primleri daha düşüktür, çünkü yaşadıkları yerde profesyonel güvenlik olduğu için ek indirimler almaktadırlar. Bir muhitte suç oranının yüksek olup olmadığı, o muhitteki emniyet müdürlüğüne danışarak rahatlıkla öğrenilmektedir.

¹⁴⁴ Dowsey, a.g.e., s.169.

3.4.1.3.2 Binanın Yapısı

Binanın inşa edildiği teknik ve yapıda kullanılan malzemeler de konut sigortasının bedelini etkilemektedir. Ahşap bir bina depreme ve diğer dış unsurlara betonarme bir binaya göre daha az dayanıklı olduğundan sigorta primi daha yüksek olmaktadır. Buna karşın, çelik konstrüksiyon yapılar da betonarme yapılara göre daha dayanıklıdır. Binanın inşaatında kullanılan malzemelerin yanı sıra yapının yaşı, 1999 depremi öncesi ya da sonrası yapılmış olması da ülkemizde konut sigortası prim oranlarını etkileyen faktörlerdendir.

3.4.1.3.3 Teminat Tutarı

Konut sigortasının maliyetini belirleyen unsurlardan biri de teminat tutarıdır. Teminat tutarı 400.000 TL olan bir konut için ödenecek sigorta primi, teminat tutarı 250.000 TL olan bir konut için ödenecek olan sigorta priminden diğer koşulların aynı olduğu varsayıldığında daha yüksek olmaktadır. Buna ek olarak sağlık sigortalarında olduğu gibi poliçeye muafiyet rakamları eklenerek ödenecek olan prim düşürülebilmektedir. Mesela 500 TL'ye kadar olan masrafları sigortalının karşılamayı göze alması durumunda, poliçe primi düşmektedir.

3.4.1.3.4 Özel İndirimler

Birçok sigorta şirketi, konut sigortaları için özel durumlarda özel indirim imkanları sunmaktadır. Mesela evde duman dedektörü, hırsız alarmı, yangın söndürme tüpü gibi güvenlik ekipmanları varsa, ödenecek prim miktarı düşmektedir. Hatta bazı şirketler sigara kullanmayan poliçe sahipleri için bile yangın riskini düşürdüğü için indirim yapmaktadır.

3.4.1.3.5 Sigorta Şirketleri

Farklı sigorta şirketlerinden teklif alarak konut sigortalarında %25'e varan oranlarda tasarruf etmek mümkündür. Ancak karşılaştırma yaparken bütün şirketlerden aynı teminat miktarı için teklif almaya özen gösterilmesi gerekmektedir. Sigorta şirketini sadece fiyata göre seçmek doğru değildir. Fiyatın yanı sıra sigortacının verdiği hizmet ve teminat kapsamı da değerlendirmeye katılmalıdır.

3.4.1.4 Konut Sigortasının Primlerini Düşük Tutmanın Yolları

Konut sigortası yaptıran sigortalı adaylarının dikkat etmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Bu hususları, aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.¹⁴⁵

- Sigortalı adayının evinde kurulu bir güvenlik sistemi ya da yangına karşı duman dedektörü varsa ödeyeceği prim düşmektedir.
- Sahip olunan bütün sigorta poliçeleri için aynı acente ile çalışıldığında daha düşük fiyat alınabilmektedir.
- Yıllık primler taksitle değil de peşin olarak ödenirse daha ekonomik fiyata daha yüksek teminatlar alınmaktadır.
- Karşılaştırmalı alışveriş yapılırsa ve birkaç acenteden birden teklif alınırsa daha uygun fiyata sigortalanılmaktadır.

3.4.2 Araç Sigortası Kavramı ve İşleyişi

Ülkemizde trafik kazalarında her yıl binlerce araç ve vatandaş zarar görmektedir. Gerek zarar gören araçların gerekse yaralanan ya da hayatını kaybeden vatandaşların zararını karşılama bu yüzden önem taşımaktadır. Araç sigortaları, hem hasar gören araçları, hem de yaralanan insanları güvence altına almakta, hayatını kaybedenlerin ailelerine tazminat ödemesi yapılmasını sağlamaktadır. Araç kullanan herkes, hem kendine hem de topluma karşı sorumluluk taşımaktadır. Bu sorumluluk, kişilerin trafikte dikkatli seyretmesini, kazaya sebebiyet verecek davranışlardan uzak durmasını ve diğer araçlara ya da yayalara zarar vermemesini kapsamaktadır. Bu sorumluluğu insanların kendi omzunda taşıması çok zordur. Çünkü risk, hayatın her alanında olduğu gibi trafikte de gerçekleşmektedir. Riskin gerçekleşmesi durumunda kişinin kendine ve diğerlerine karşı sorumluluklarını yerine getirmesi, finansal güvenceye sahip olmasıyla, diğer bir deyişle sigortalı olmasıyla mümkündür.

¹⁴⁵ Turgut, a.g.e., s.160.

Araç sigortası, bu sorumluluk kapsamında fiziksel yaralanmaları ve maddi kayıpları teminat altına almaktadır. Fiziksel yaralanmalar kapsamında kaza sonucu yaralanmalar, kaza tedavi giderleri ve sigortası olmayan birinden kaynaklanan hasarlar telafi edilmektedir. Maddi kayıplar kapsamında ise üçüncü şahıslara verilen maddi hasarlar, çarpışmadan kaynaklanan zararlar ve araca verilen fiziksel zararlar karşılanmaktadır.¹⁴⁶

Fiziksel yaralanmalardan olan kaza sonucu yaralanmalar, insanların işlerini yapmasına engel olduğu gibi avukat masrafları, sağlık giderleri, kazanç kaybı ve diğer yaralanmayla ilgili zararlara yol açmaktadır. Kaza sonucu yaralanma teminatı, bu zararların etkisini en aza indirmek için limit dahilinde tazminat ödemesi yapmaktadır. Kaza tedavi giderleri, kaza yapan kişinin ya da kazayı yapanın zarar verdiği üçüncü şahısların tedavi giderlerini karşılamaktadır. Son olarak fiziksel yaralanmalar kapsamında sigorta şirketleri, sigortası olmayan kişilerden kaynaklanan zararları da karşılamaktadır. Sigortalı birine sigortası olmayan birinin çarpması ve sigortalının zararını karşılayacak ekonomik gücü olmadığı durumda, sigorta şirketi zararı tazmin ederek sigortalının mağduriyetini önlemektedir. Böylece sigorta yaptıran kişinin sigorta yaptırmayan kişi tarafından cezalandırılması engellenmiş olmaktadır.

Maddi kayıplar kapsamında değerlendirilen üçüncü şahıslara karşı mali sorumluluk, sigortalının kaza sonucu üçüncü şahısları yaralayarak ya da çarparak zarara uğratması, trafik işaretlerine, yapılara kaza sonucu zarar vermesi gibi riskleri güvence altına almaktadır. Ayrıca çarpışma teminatı, sigortalının bir çarpışmanın içinde yer alması durumunda hatalı olup olmadığına bakmaksızın zararını karşılamaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, sigorta şirketinin aracın çarpışma ya da kaza sonucu kullanılamaz hale gelmesi durumunda aracın o anki piyasa değerini tazminat olarak ödemekte olduğudur. Örneğin, 30.000 TL'ye yeni bir araç satın alan kişi altı ay sonra kaza yaparsa ve araç kullanılamaz hale gelirse sigorta şirketinden tazminat olarak aracın ikinci el değeri olan 30.000 TL'den daha düşük bir tazminat bedeli almaktadır. Sigortanın bir zenginleşme değil, güvence aracı olduğunu bu çalışmanın ilk bölümünde belirtilmiştir. Maddi kayıplar kapsamında değerlendirilebilecek bir

¹⁴⁶ Vaughan, a.g.e., s.509-510.

diğer husus da aracın çarpışmanın dışında fiziksel olarak zarar görebileceği diğer unsurlardır. Bunlara örnek olarak yangın, hırsızlık, cam kırılması, sel, deprem, bir nesnenin aracın üzerine düşmesi verilebilir.

Bunların haricinde araç sigortalarında bazı şirketler tarafından asistans hizmetleri de sunulmaktadır. Asistans hizmetleri yol yardımı, çekici hizmeti gibi ekstra hizmetleri içermektedir. Buna göre aracın yolda kalması durumunda sigorta kapsamında yol yardımı aracılığıyla tamir ya da çekici hizmeti verilmektedir.

3.4.2.1 Araç Sigortası Primini Etkileyen Faktörler

Araç sigortasına ödenen primler üç önemli faktörden etkilenmektedir. Bu faktörler araç sınıfı, aracın kullanıldığı bölge ve sürücü sınıfıdır.¹⁴⁷

Kullanılan aracın markası, modeli ve yaşı araç sigortasının maliyetini belirleyen en önemli unsurlardandır. Örneğin ülkemizde Peugeot ve Citroen markalı Fransız araçları için sigorta teklifi alındığında, aynı fabrikadan çıkan ve aynı donanımlara sahip olan bu araçlardan Peugeot markasının sigorta bedelinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun sebebi, Peugeot markasının yedek parça fiyatlarının Citroen'den daha pahalı olmasıdır. Ayrıca daha fazla çalınan araçlar daha yüksek bedelle sigortalanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde BMW, Corvette gibi markalar bu sınıfta yer almaktadır. Diğer yandan motor hacmi büyük, beygir gücü yüksek araçların da kaza yapma riski daha yüksek olduğundan sigorta prim bedeli daha yüksektir. Spor arabalar üreten Subaru markası buna örnek olarak verilebilir.

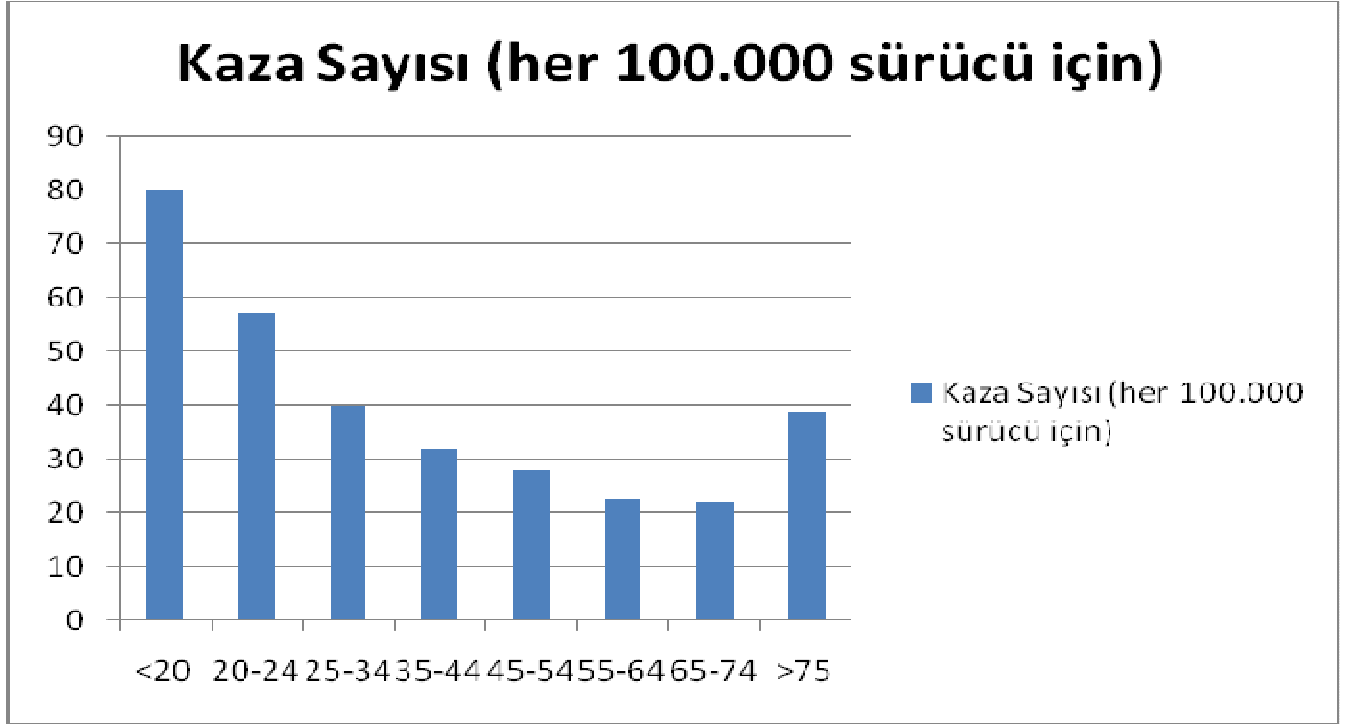
Coğrafya da araç sigortası bedelini belirleyen önemli bir faktördür. Daha fazla araç trafiğinin, kazanın ya da hırsızlık olaylarının olduğu İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlerde araç sigortası yaptırmak, daha az trafiğin ve yoğunluğun olduğu Balıkesir, Çankırı, Niğde gibi şehirlerde sigorta yaptırmaktan daha pahalıdır.

¹⁴⁷ Kapoor, Dlabay, Hughes, a.g.e., s.339.

Sürücü sınıfı da araç sigortasının prim bedelini etkileyen üçüncü önemli unsurdur. Sürücü sınıfı, sürücünün yaşı, cinsiyeti, evlilik durumu, daha önceki sürüş kayıtları ve sürüş alışkanlıklarına göre belirlenmektedir. Genel olarak genç ve bekar erkekler daha yüksek kaza istatistiklerine sahiptir ve daha yüksek fiyata sigortalanmaktadır. Ayrıca geçmişte yapılan kazalar da sigorta priminin yükselmesine neden olacaktır.

Aşağıda Amerika Birleşik Devletleri'nde ölümlü kazaya karışan sürücülerin yaşa göre dağılımı verilmektedir.

Grafik 3.1 Sürücünün Yaşına Göre Ölümlü Trafik Kazaları

Kaynak: Kapoor, Dlabay, Hughes, a.g.e., s.339.

3.4.2.2 Araç Sigortasının Türleri

Türkiye’de kişisel risk yönetimi açısından araç sigortaları iki başlıkta ele alınmaktadır. Bunlar, zorunlu trafik sigortası ve kara taşıtları kasko sigortasıdır.

3.4.2.2.1 Zorunlu Trafik Sigortası

Motorlu aracın işletilmesi sırasında üçüncü şahısların bedeni veya maddi zarara uğramasına sebebiyet vermesi halinde, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’na (KTK) göre aracın işletenine düşen sorumluluğu zorunlu sigorta limitlerine kadar teminat altına almaktadır.

Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyetlerde bulunan teşebbüslere, gözetim, onarım, bakım, alım-satım, araçta değişiklik yapılması amacı ile bırakılan aracın sebep olacağı zararlar ve yarışlara katılan araçların sebep olacağı zararlar teminat kapsamı dışında olup, motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyetlerde bulunanların ve yarış düzenleyenlerin sorumluluklarını sigorta ettirmeleri zorunludur. Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyetlerde

bulunanların ve yarış düzenleyenlerin teminat ve primleri ile ilgili bilgiler “Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Tarife Uygulama Esasları Hakkında Yönetmelik” içerisinde ayrıca açıklanmaktadır.

Zorunlu bir sigorta olup, yapılan trafik kontrollerinde sigortası olmayan araçlar sigorta yapılana kadar trafikten men edilmekte, ayrıca para cezası uygulanmaktadır. Sigortası olmayan araçların fenni muayeneleri yapılmamaktadır.

Kazaya karışan motorlu aracın saptanamaması durumunda kişiye gelen bedeni zararlar, zorunlu mali sorumluluk sigortası yaptırmaksızın trafiğe çıkarılan motorlu aracın kişilere verdiği bedeni zararlar, çalınmış veya gasp edilmiş motorlu aracın kişilere verdiği bedeni zararlar için, kazanın meydana geldiği tarihte geçerli zorunlu mali sorumluluk sigortasına göre bedeni zararlar için ödenecek tazminat tutarları Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği bünyesinde bulunan Karayolları Trafik Garanti Fonu Hesabı tarafından gerekli belgelerle başvuran hak sahiplerine ödenmektedir.

Trafik sigortalarında denetim etkinliğinin sağlanması, sigorta kaçaklarının önlenmesi, kayıt dışı ve sahte poliçelerin önlenerek sigortalı ve vatandaşların mağduriyetinin önlenmesi, toplumda sigorta sistemine olan güvenin artırılması, daha sağlıklı fiyatlandırma yapılması ve haksız rekabetin önlenmesi gibi nedenlerle Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği bünyesinde kurulan TRAMER-Trafik Sigortası Bilgi Merkezi'nin internet sitesinden işleteni bulunduğunuz aracın sigorta ve hasar bilgilerine ulaşabilmektedir.

Trafik sigortası sadece üçüncü şahıslara verilen zararları karşılamakta olup, sigortalının aracının hasarını ödememekte, bunun için kasko sigortası yaptırılması gerekmektedir. Trafik sigortası manevi tazminat taleplerini de karşılamamaktadır. Teminat limitleri ve primler Hazine Müsteşarlığınca belirlenip Resmi Gazetede yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmektedir.

TRAMER verilerine göre Türkiye genelinde sigortalı araç sayısı ve sigortasızlık oran aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3.9 Türkiye Genelinde Sigortalı Araç Sayısı ve Sigortasızlık Oranı

Mart 2009 sonu itibarıyla,	
Yürürlükteki Poliçe Sayısı:	10.336.596
Araç Sayısı (2009 Ocak Sonu):	13.817.911
Sigortasız Araç Sayısı:	3.481.315
Sigortasızlık Oranı (%):	25,19

Kaynak: http://www.tramer.org.tr/raporlar.php?harita_suffix=_sigortasizlik , 14 Haziran 2009.

Tablodan da görüldüğü gibi, zorunlu olduğu halde ülkemizde trafikteki her dört araçtan biri sigortasızdır. Yine TRAMER'in verilerine göre aşağıdaki grafikte araç türü bazında sigortasızlık oranı dağılımı verilmektedir.

Grafik 3.2 Araç Türü Bazında Sigortasızlık Oranı Dağılımı

Kaynak: http://www.tramer.org.tr/raporlar.php?harita_suffix=_sigortasizlik , 14 Haziran 2009.

Grafikte de görüldüğü gibi ülkemizde hala sigortasız seyreden çok sayıda araç bulunmaktadır. Trafikteki otomobillerin %7,55'i sigortasızken, minibüs, otobüs gibi toplu

taşıma araçlarında bu oranın %23,72'ye çıktığı görülmektedir. Rakamlar ve grafikler, sigortalı adaylarının kişisel risk yönetimi ile sigorta planlamasının yapılmasının ne kadar önemli olduğunu açıkça göstermektedir.

Bunun yanı sıra trafik sigortası poliçe üretimi ve ödenen birikimli tazminat hasar dağılımı tutarı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3.10 Yıllar Bazında Trafik Sigortası Poliçe Üretimi ve Ödenen Birikimli Hasar Tazminat Tutarı

Yıl	PRİM ÜRETİMİ	ÖDENE DURUMU	0.YIL	H/P(%)	1.YIL	H/P(%)	2.YIL	H/P(%)	3.YIL	H/P(%)	4.YIL	H/P(%)	5.YIL	H/P(%)
2003	470.937	MUALLAK	92.349	19,6097	25,705	72,4097	34,044	85,0902	37,816	88,1533	40,513	90,6478	43,079	92,5491
		ÖDENEN			315,299		366,677		377,331		386,381		392,769	
2004	803.627	MUALLAK	153.611	19,1148	67,467	67,7313	77,290	77,1471	82,814	79,8355	86,774	81,6929		
		ÖDENEN			476,840		542,685		558,766		569,732			
2005	1.045.907	MUALLAK	239.167	22,8670	114,297	71,9213	129,673	81,3331	137,184	83,7463				
		ÖDENEN			637,933		720,995		738,724					
2006	1.216.462	MUALLAK	271.527	22,3211	156,757	76,9107	186,979	85,6797						
		ÖDENEN			778,833		855,282							
2007	1.433.714	MUALLAK	384.236	26,8001	383,797	79,7272								
		ÖDENEN			759,263									
2008	1.308.311	MUALLAK	305.423	23,3449										
		ÖDENEN												

Kaynak: http://www.traport.org.tr/yd_tramerden.php?yID=36 , 14 Haziran 2009, 12:00.

3.4.2.2.2 Kara Taşıtları KASKO Sigortası

Kara taşıtları kasko sigortası genel şartlarına göre bu sigorta, aracı, aşağıda yazılı tehlikelerin biri veya birkaçına karşı teminat altına almaktadır. Poliçede belirtilmeleri koşuluyla, aracın standardının dışında yer alan her türlü aksesuar ve ses, iletişim, görüntü cihazları da sigorta kapsamı içindedir.¹⁴⁸

- Aracın karayolunda kullanılabilen motorlu, motorsuz taşıtlarla müsademesi,

¹⁴⁸<http://www.tsrbsb.org.tr/tsrbsb/Mevzuat/Yururlukteki+Mevzuat/Genel+Sartlar/KARA+TAŞITLARI+KASKO+SİGORTASI+GENEL+ŞARTLARI.htm> , 15 Haziran 2009.

- Gerek hareket gerek durma halinde iken sigortalının veya aracı kullananın iradesi dışında araca ani ve harici etkiler neticesinde sabit veya hareketli bir cismin çarpması veya aracın böyle bir cisme çarpması, devrilmesi, düşmesi, yuvarlanması gibi kazalar,
- Üçüncü kişilerin kötü niyet veya muziplikle yaptıkları hareketler,
- Aracın yanması,
- Aracın çalınması veya çalınmaya teşebbüs edilmesi.

Zorunlu trafik sigortasına ait verilerden sonra aşağıda Kasko sigortası ile ilgili veriler bulunmaktadır.

Tablo 3.11 Araç Türleri Bazında KASKO Sigortası Poliçe Üretimi ve Sigortasızlık Oranı (Eylül 2008)

	Poliçe Adedi	Yürürlükte Olan Poliçelere Ait Veriler				Tescilli Araç Adedi	Kaskolu Araç Oranı	Kaskosuz Araç Oranı
		Marî Poliçe Adedi	Hasar Dosya Adedi	Hasarlı Araç Adedi	Hasarlı Araç Oranı			
OTOMOBİL	1.579.146	2.123.459	439.517	349.396	16,45%	6.683.332	31,77%	68,23%
MİNİBÜS(8-14 KOLTUK)	76.078	102.103	22.599	17.968	17,60%	379.931	26,87%	73,13%
OTOBÜS	53.619	69.334	19.295	13.877	20,01%	195.148	35,53%	64,47%
KAMYONET	595.397	801.521	158.515	127.264	15,88%	2.004.415	39,99%	60,01%
KAMYON	233.459	306.662	37.969	32.591	10,63%	739.732	41,46%	58,54%
TRAKTÖR	56.398	86.535	2.364	2.147	2,48%	1.347.323	6,42%	93,58%
MOTOSİKLET VE YÜK MOTOSİKLETİ	8.107	10.061	890	814	8,09%	2.115.007	0,48%	99,52%
ÖZEL AMAÇLI TAŞIT	1.451	1.670	249	208	12,46%	38.511	4,34%	95,66%
SEKTÖR TOPLAMI	2.603.655	3.501.345	681.398	544.265	15,54%	13.503.399	25,93%	74,07%

Kaynak: http://www.traport.org.tr/yd_tramerden.php?yID=36 , 14 Haziran 2009, 12:00.

Kasko sigortası zorunlu olmadığı için oranlara bakıldığında sektörün genelinde trafikteki araçların %74,07'sinin bu sigortayı yaptırmadığı görülmektedir. Bu da dört araçtan üçünün kasko sigortası olmadan trafikte seyrettiğini göstermektedir. Sadece bu oran bile, kişinin kaza anında kendini ve sahip olduklarını güvence altına alması için sigorta yaptırmasının ne kadar gerekli olduğunu göstermeye yetmektedir.

3.4.2.3 Araç Sigortasının Primlerini Düşük Tutmanın Yolları

Hayat sigortaları ve konut sigortasında olduğu gibi, araç sigortalarında da sigorta primlerini düşük tutmanın yolları bulunmaktadır. Bu yollardan bazılarını kısaca aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.¹⁴⁹

- Farklı sigorta şirketlerinin teklifleri kıyaslanmalı ve karşılaştırmalı alışveriş yapılmalıdır.
- Eğer hasarsız bir yıl ya da daha fazlası geçirilmişse, hasarsızlık indirimi talep edilmelidir.
- Peşin ödeme yapıldığında sigorta şirketlerinden daha uygun teklifler almak mümkün olacaktır.
- Kullanılan otomobil satın alınırken kişiye çok masraf çıkarmayan, vergi, yakıt, servis gibi sabit giderleri yüksek olmayan, kişinin ekonomik şartlarına en uygun araç alınmalıdır.
- Aracın alarmı ya da park edildiği bir garaj varsa, bu imkanlar için ek indirimlerden faydalanılmalıdır.

¹⁴⁹ Turgut, a.g.e., s.161.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de gerek kişi başına düşen sigorta priminin, gerekse sigorta sektörünün milli gelirden aldığı payın oldukça düşük olması, sigorta sektörünün gelişmeye açık olduğunun bir göstergesidir. Son yıllarda birlikteki yeni yapılanmalar ve AB’ye uyum çerçevesinde çıkartılan yönetmelik ve tebliğler ile birlikte Türk Sigorta Sektörü bir gelişme trendi içine girmiştir.

Bu gelişme trendiyle birlikte ülkemizde sigorta konusunda insanlar daha fazla bilinçlenmeye başlamıştır. Bu bilincin en önemli sebeplerinden birisi, 1990’lı yıllardan itibaren sigortacılık sektörüne giren yeni şirketler ve onların çalışmalarıdır. Sigorta şirketlerinin sayısının artması, halkımızın sigorta konusuna olan yabancılığını azaltmıştır. Bugün ülkemizde sigorta rakamları hala istenilen düzeyin çok gerisinde olmasına rağmen, istatistikler sürekli gelişme göstermektedir.

Sigorta ve risk kavramı açısından ülkemiz çok ciddi gelişmelere açıktır. Bu alanda yapılacak her türlü çalışmanın karşılığını bulacağı inancındayım. Henüz ülkemizde kendimize has mortalite tablolarının bile olmaması, yapılacak ne kadar çok iş olduğunun göstergesidir. Sigortalanabilir risklerin ise sadece %15’inin sigortalı olması ve %85’lik potansiyelin hala sigortalanabilir değerler arasında yer alması bir taraftan dezavantaj olduğu gibi diğer taraftan avantaj olarak da görülebilir.

Türk sigorta sektörünün gelişmesi, paralelinde ekonomimizin de gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu gelişmeler gayri safi milli hasılamıza da olumlu yansımaktadır. Sigortacılık açısından risk yönetimini kişisel ve kurumsal olarak ikiye ayırmıştık. Ülkemizde kurumsal risk yönetimi önemli ölçüde yapılmaktadır. Ancak kişisel risk yönetimi konusunda gerek sigorta sektöründe gerekse sigortalılar arasında yeterli bilgi düzeyini yakalamak maalesef mümkün değildir. Kişisel riskleri yönetmek için sigortayı bilinçli olarak kullanan sigortalı sayısı çok azdır. Bunun en önemli sebebinin, sigorta şirketleri tarafında da bu konu hakkında yeterli bilgi sahibi çok az yetişmiş insan kaynağı olmasıdır.

Hayatta daha başarılı olmak için iyi bir avukatın, iyi bir muhasebecin ve iyi bir doktorun olmalı diye tavsiye edilmektedir. Avukat, bir kişinin hukuki yükümlülüklerini, varsa devam eden davalarını, hangi yasal sorunları yaşadığını bilmektedir. Bu süreci

yönlendirmekte ve kişinin haklarını korumasına yardımcı etmektedir. Muhasebeci, kişinin mali durumunu, vergi borcu olup olmadığını, piyasadaki itibarını, ekonomik durumunu en ince ayrıntılarına kadar bilmektedir. Maliyeye ve kanunlara karşı kişiyi temsil etmektedir. Doktor ise kişinin sağlık durumunu, geçmişte hangi hastalıkları geçirdiğini, kişinin geleceği için risk oluşturan sigara, alkol gibi kötü alışkanlıklara sahip olup olmadığını, geçirdiği ameliyatları, kısacası sağlığı ile ilgili her şeyi bilmektedir. İnsanların hayatı boyunca ilişki içinde olmak zorunda olduğu ve birlikte çalıştığı bu üç meslek sahibi, konusunda uzman olur ve kişiye doğru yönlendirmelerde bulunursa, kişi hayatta daha başarılı olmaktadır.

Avukat, muhasebeci ve doktor, kişinin hayatındaki en kritik bilgileri bilmektedir. Ancak bu meslek gruplarından hiçbiri, diğerinin bildiklerini bilmez. Mesela doktor, kişinin sağlık durumunu bilmektedir ama mali durumunu bilmez. Muhasebeci mali durumu bilmektedir ama yasal durumu, hukuki sorumlulukları bilmez. Sigortacının önemi bu örnekten yola çıkarak kolaylıkla anlaşılmaktadır. Sigortacı, kişiyi sigortalayabilmek ve onunla sigorta sözleşmesi akdedebilmek için hem avukatın hem muhasebecinin hem de doktorun bilgilerine sahip olmak zorundadır. Sigortacı, kişinin riskini üzerine alma kararını doğru verebilmek, doğru prim oranları ve doğru teminatları önerebilmek, sigortalı adayının hangi sigortalara ihtiyacı olduğunu tespit etmek için hem avukatın, hem muhasebecinin hem de doktorun bildiklerinin tamamını ya da bir kısmını öğrenmektedir. Sigortacı, bu bilgileri aynı potada eritip kişisel riskleri değerlendiren ve o risklerin yönetimini yapan kişidir. Bu yüzden sigortacı kişinin hayatında büyük önem taşımaktadır. Sigortalı aday, kendisiyle ilgili bilgilere sahip olduğu halde doğru yorumlayıp, doğru yönlendirmede bulunamayan bir sigortacıyla çalışmaktaysa, bu durumdan kurtulmak için izleyebileceği iki yol bulunmaktadır. Birincisi sigortacısını değiştirmek, ikincisi ise kendini sigorta ile kişisel risk yönetimi bilgileriyle donatmaktır. Sigortacıyı değiştirmek kolay olmakla birlikte, yeni sigortacının da kişisel riskleri etkili olarak yönetip yönetmeyeceğinden emin olunamamaktadır. Bu durumda sorunun kalıcı çözümü bireylerin, kişisel risk yönetimi konusunda daha bilinçli olmaları, kendilerini bu konuda yetiştirerek sigorta ile kişisel risklerini yönetmeleridir. Başka bir deyişle, kişisel riskleri en iyi kişinin kendisi yönetmektedir. Bunun sebebi, maruz kalınan riskleri, kişinin en iyi kendisinin bilmesidir. O halde sigortayı araç olarak kullanarak riskleri yönetmek, kişinin kendini ve ailesini koruması için en etkili risk yönetimi aracıdır. Kişi,

risklerini daha iyi yönettiğinde ve geleceğe dair finansal ve yaşamsal risklerini kontrol altına aldığında, ülkemizin gelişmişlik düzeyi de artacaktır.

Ülkemizde birçok insan hayat sigortasının ne anlama geldiğini tam olarak bilmemekte, ancak hayat sigortası yaptırmaktadır. Çünkü hayat sigortasını kendisi satın almamakta, sigorta adayına sigortacı tarafından satılmaktadır. Hayat sigortası, kişinin yaşamını kaybetmesi durumunda, finansal olarak ona bağımlı insanların sosyal refah düzeyini korumayı amaçlamaktadır. Hayat sigortasının iki işlevi bulunmaktadır; bunlardan birincisi koruma, ikincisi ise birikimdir. Hayat sigortası, koruma işleviyle, kişinin yaşamını kaybetmesi durumunda kanuni varislerine tazminat ödenmesini sağlarken, birikim işleviyle de emeklilik hakkını elde etmesini ya da ihtiyacı olduğu anda o birikimleri kullanmasını sağlamaktadır.

Ferdi kaza ve sağlık sigortasında, bu sigortanın sağlayacağı teminat miktarı, sigortalının malul kalmadan önceki aylık net kazancına eşit olduğunda sigortalı yaşam standardı düşmeden hayatına devam edebilmektedir. Aynı zamanda, riskin gerçekleşmesi durumunda teminatın ne kadar devam edeceği de önem taşımaktadır. Teminatın yaşam boyunca devam etmesi, belli bir zamanla sınırlı olmaması en uygun seçenektir.

Sosyal güvenlik sisteminin sağladığı maluliyet ya da sağlık teminatı ile ferdi kaza ya da sağlık sigortasından elde edilecek tazminatın ailenin giderlerini ömür boyu karşılamasının zor olduğu düşünüldüğünde, aradaki farkı kapamak için ömür boyu aylık maaş ödemeli sigorta teminatı satın almak mantıklı olacaktır. Aylık maluliyet geliri olan ferdi kaza sigortası teminatı alırken aylık kazancın %70'i kadar teminat alınması gerekmektedir. Çünkü malul birinin işle ilgili ulaşım, gıda, giyim gibi harcamaları bütçesinde olmayacaktır. Bu da gereksiz yere fazladan prim ödenmesine engel olmaktadır.

Konut ve araç sigortaları, kişinin hayatından sonra en değerli varlıklarını güvence altına almaktadır. Zorunlu trafik sigortası, motorlu aracın işletilmesi sırasında üçüncü şahısların bedeni veya maddi zarara uğramasına sebebiyet vermesi halinde, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na (KTK) göre aracın işletenine düşen sorumluluğu zorunlu sigorta limitlerine kadar teminat altına almaktadır.

Bu tez çalışmasında sigorta ile kişisel risk yönetiminin nasıl yapılabileceği üzerinde durulmuş, sigorta planlaması hakkında bilgi verilmiştir. Sonraki aşamada insanların kişisel risklerini yönetebilmek için hayat sigortaları branşında hayat, sağlık ve ferdi kaza sigortasını, elementer branşta ise konut ve araç sigortalarını kullanabilecekleri ifade edilmiştir. Gerek hayat, gerekse elementer branşlardaki sigorta türlerinin özelliklerinin ve kapsamının iyi bilinmesi, insanlarımızın finansal risklerden daha az etkilenmelerini sağlayacaktır. Hayat sigortasının etkin kullanımı finansal olarak sigortalıya bağımlı kişilerin güven içinde yaşamasını sağlarken, ferdi kaza ve sağlık sigortaları ise sigortalının finansal ölümü yani sakat kalması ya da çalışamaz duruma gelmesi durumunda yaşam standardını koruyacaktır. Konut ve araç sigortaları ise candan sonra insanların sahip olduğu en değerli varlıkları hırsızlık, yangın, doğal afetler gibi risklere karşı koruma altına almaktadır.

Sonuç olarak, bireylerin sigortayı bilinçli şekilde kişisel risk yönetimi aracı olarak kullanmaları hem onların maddi ve manevi geleceklerinin güvence altına alınmasını sağlayacak hem de Türk sigorta sektörünün gelişmiş ülkeler seviyesine daha çabuk ulaşmasına yardımcı olacaktır. Bunun için de, bireylerin kişisel risk yönetimi ve sigorta bilincinin artırılması için sigorta şirketleri tarafından ortak çalışmalar yapılması, üniversite müfredatına seçmeli de olsa kişisel risk yönetimi dersinin eklenmesi, acentelerin bu konuda eğitilmesi ve basın yayın organları aracılığıyla kişisel risk yönetiminin bireylerde özendirilmesi gerekmektedir. Bununla beraber sigortacılıkta gelişmiş ülkelerdeki kişisel risk yönetimi uygulamaları modellenmeli ve bireylere bu konuda hizmet verebilecek nitelikte sigorta danışmanları yetiştirilmelidir. Bugün ihtiyaç olan bu yaklaşım, küreselleşen dünyada, küreselleşen sigorta endüstrisine yabancı kalmamak için yarın bir zorunluluk haline gelecektir.

EK-1 Mevcut Sigorta Poliçeleri ve Sigorta İhtiyaçları Belirleme Tablosu

<ul style="list-style-type: none">• Amaç: Mevcut ve ihtiyaç duyulan sigorta teminatlarının kaydını tutmaktır.• Yöntem: Mevcut sigorta poliçelerini ve ek teminata ihtiyaç duyulan poliçeleri listeleyin.		
Sigorta Türü	Mevcut Teminat	İhtiyaç Duyulan Teminat
Konut Sigortası	Firma: Poliçe No: Teminat Tutarı: Muafiyet Tutarı: Yıllık Prim: Acente: Adres: Telefon: E-Posta:	
Otomobil Sigortası	Firma: Poliçe No: Teminat Tutarı: Muafiyet Tutarı: Yıllık Prim: Acente: Adres: Telefon: E-Posta:	
Ferdi Kaza Sigortası	Firma: Poliçe No: Teminat Tutarı: Yıllık Prim: Acente: Adres: Telefon: E-Posta:	
Sağlık Sigortası	Firma: Poliçe No: Teminat Tutarı: Muafiyet Tutarı:	

	Police Kapsamı: Yıllık Prim: Acente: Adres: Telefon: E-Posta:	
Hayat Sigortası	Firma: Police No: Police Türü: Teminat Tutarı: Policeenin Nakit Değeri: Yıllık Prim: Acente: Adres: Telefon: E-Posta:	

EK-2 Ferdi Kaza Sigortası İhtiyacını Belirleme Tablosu

<ul style="list-style-type: none"> • Amaç: Maluliyet halinde finansal ihtiyaçlar ve gerekli sigorta teminatını belirlemek. • Yöntem: Boşluklar doldurularak olası gelir ihtiyacı ve gerekli maluliyet sigortası teminatı belirlenir. 		
Aylık Giderler	Mevcut Giderler	Maluliyet Halinde
Mortgage (veya kira)	TL.....	TL.....
Yiyecek	TL.....	TL.....
Giyecek	TL.....	TL.....
Sigorta Ödemeleri	TL.....	TL.....
Borç Ödemeleri (kredi kartları vb.)	TL.....	TL.....
Otomobil / Ulaşım	TL.....	TL.....
Sağlık Harcamaları	TL.....	TL.....
Eğitim Harcamaları	TL.....	TL.....
Bireysel Harcamalar	TL.....	TL.....
Eğlence	TL.....	TL.....
Bağış ve Yardımlar	TL.....	TL.....
Maluliyet halinde toplam harcamalar:		TL.....(A)
Yan gelir:		
Aylık Teminat *		
Grup Maluliyet Sigortası	TL.....	
Sosyal Sigorta	TL.....	
İşçi Tazminatı	TL.....	
Kredi Ödeme Güvenceleri; (Otomobil veya Ev kredileri)	TL.....	
Diğer gelirler (Eşe ait gelirler, yatırım gelirleri, vb.)	TL.....	
MALULİYET HALİNDE TOPLAM BEKLENEN GELİR:	TL..... (B)	
(B), (A)'dan az ise, ek ferdi kaza sigortası düşünülmelidir.		
(*Pek çok maluliyet sigortası poliçeden faydalanmaya başlamak için bir bekleme süresi içerir.)		

EK-3 Sağlık Sigortası İhtiyacını Belirleme Tablosu

<ul style="list-style-type: none">• Amaç: Mevcut ve ihtiyaç duyulan sağlık sigortası ihtiyacını belirlemek• Yöntem: Mevcut poliçelerden yola çıkarak ek teminatlara ihtiyaç olup olmadığı belirlenir.	
Sigorta Şirketi.....	
Adresi.....	
Sigorta TipiFerdî SağlıkGrup Sağlık
Prim Miktarı (TL).....(Aylık / 3 Aylık / 6 Aylık / Yıllık)	
Temel Kapsam.....	
Sigorta kapsamı tutarı;	
• Hastane giderleri	
• Ameliyat giderleri	
• Doktor ödemeleri	
• Testler.....	
• İlaç ve medikal harcamalar	
Kapsama dahil diğer:	Miktar TL Miktar TL
Poliçe Kısıtlamaları (muafiyetler, katılım payı, azami teminat)	
Sigorta kapsamı dışında bırakılan konular nelerdir?	
Kapsam dışında kalan yeni teminatlara ihtiyacınız var mı?	
Mevcut poliçenizde hangi ekstra teminatlara ihtiyacınız var?	

EK-4 Amerikan Sosyal Güvenlik Kurumu Mortalite Tablosu, 2005

Amerikan Sosyal Güvenlik Kurumu Mortalite Tablosu, 2005						
Yaş	Erkek			Kadın		
	Ölüm Olasılığı ^a	Örneklem Sayısı ^b	Yaşam Beklentisi	Ölüm Olasılığı ^a	Örneklem Sayısı ^b	Yaşam Beklentisi
0	0.007566	100,000	74.81	0.006156	100,000	79.95
1	0.000522	99,243	74.38	0.000416	99,384	79.45
2	0.000358	99,192	73.42	0.000257	99,343	78.48
3	0.000255	99,156	72.45	0.000181	99,318	77.50
4	0.000204	99,131	71.47	0.000155	99,300	76.52
5	0.000184	99,111	70.48	0.000147	99,284	75.53
6	0.000174	99,092	69.49	0.000142	99,270	74.54
7	0.000163	99,075	68.51	0.000137	99,255	73.55
8	0.000143	99,059	67.52	0.000129	99,242	72.56
9	0.000117	99,045	66.53	0.000117	99,229	71.57
10	0.000096	99,033	65.53	0.000107	99,217	70.58
11	0.000101	99,024	64.54	0.000106	99,207	69.58
12	0.000155	99,014	63.55	0.000123	99,196	68.59
13	0.000272	98,998	62.56	0.000162	99,184	67.60
14	0.000435	98,971	61.57	0.000218	99,168	66.61
15	0.000613	98,928	60.60	0.000282	99,146	65.62
16	0.000781	98,868	59.64	0.000342	99,118	64.64
17	0.000940	98,791	58.68	0.000390	99,085	63.67
18	0.001077	98,698	57.74	0.000420	99,046	62.69
19	0.001195	98,591	56.80	0.000437	99,004	61.72
20	0.001314	98,474	55.87	0.000454	98,961	60.74
21	0.001427	98,344	54.94	0.000473	98,916	59.77
22	0.001496	98,204	54.02	0.000487	98,869	58.80
23	0.001510	98,057	53.10	0.000497	98,821	57.83
24	0.001482	97,909	52.18	0.000505	98,772	56.86
25	0.001439	97,764	51.25	0.000512	98,722	55.88
26	0.001404	97,623	50.33	0.000522	98,672	54.91
27	0.001380	97,486	49.40	0.000538	98,620	53.94
28	0.001376	97,351	48.47	0.000564	98,567	52.97
29	0.001390	97,218	47.53	0.000597	98,511	52.00
30	0.001413	97,082	46.60	0.000636	98,453	51.03
31	0.001439	96,945	45.66	0.000681	98,390	50.06
32	0.001474	96,806	44.73	0.000730	98,323	49.10
33	0.001521	96,663	43.79	0.000784	98,251	48.13
34	0.001581	96,516	42.86	0.000844	98,174	47.17
35	0.001653	96,363	41.93	0.000911	98,091	46.21
36	0.001745	96,204	40.99	0.000988	98,002	45.25
37	0.001869	96,036	40.06	0.001080	97,905	44.29
38	0.002028	95,857	39.14	0.001187	97,799	43.34

Amerikan Sosyal Güvenlik Kurumu Mortalite Tablosu, 2005

Yaş	Erkek			Kadın		
	Ölüm Olasılığı ^a	Örneklem Sayısı ^b	Yaşam Beklentisi	Ölüm Olasılığı ^a	Örneklem Sayısı ^b	Yaşam Beklentisi
39	0.002219	95,662	38.22	0.001309	97,683	42.39
40	0.002436	95,450	37.30	0.001442	97,556	41.45
41	0.002670	95,218	36.39	0.001584	97,415	40.51
42	0.002918	94,963	35.49	0.001736	97,261	39.57
43	0.003176	94,686	34.59	0.001896	97,092	38.64
44	0.003448	94,385	33.70	0.002066	96,908	37.71
45	0.003738	94,060	32.81	0.002250	96,707	36.79
46	0.004055	93,708	31.93	0.002446	96,490	35.87
47	0.004410	93,328	31.06	0.002647	96,254	34.96
48	0.004809	92,917	30.20	0.002850	95,999	34.05
49	0.005245	92,470	29.34	0.003060	95,725	33.14
50	0.005730	91,985	28.49	0.003295	95,432	32.24
51	0.006237	91,458	27.65	0.003555	95,118	31.35
52	0.006716	90,888	26.83	0.003821	94,780	30.46
53	0.007148	90,277	26.00	0.004090	94,418	29.57
54	0.007565	89,632	25.19	0.004374	94,032	28.69
55	0.008007	88,954	24.37	0.004686	93,620	27.82
56	0.008531	88,242	23.57	0.005050	93,182	26.94
57	0.009170	87,489	22.77	0.005493	92,711	26.08
58	0.009955	86,686	21.97	0.006031	92,202	25.22
59	0.010869	85,823	21.19	0.006653	91,646	24.37
60	0.011908	84,891	20.42	0.007365	91,036	23.53
61	0.013015	83,880	19.66	0.008130	90,365	22.70
62	0.014131	82,788	18.91	0.008907	89,631	21.88
63	0.015226	81,618	18.17	0.009676	88,832	21.08
64	0.016354	80,376	17.44	0.010475	87,973	20.28
65	0.017609	79,061	16.73	0.011366	87,051	19.49
66	0.019066	77,669	16.02	0.012397	86,062	18.70
67	0.020735	76,188	15.32	0.013571	84,995	17.93
68	0.022655	74,608	14.63	0.014910	83,842	17.17
69	0.024826	72,918	13.96	0.016419	82,592	16.42
70	0.027295	71,108	13.30	0.018160	81,235	15.69
71	0.030012	69,167	12.66	0.020086	79,760	14.97
72	0.032897	67,091	12.04	0.022104	78,158	14.27
73	0.035926	64,884	11.43	0.024183	76,431	13.58
74	0.039188	62,553	10.84	0.026414	74,582	12.90
75	0.042921	60,102	10.26	0.029029	72,612	12.24
76	0.047157	57,522	9.70	0.032067	70,504	11.59
77	0.051737	54,809	9.15	0.035389	68,243	10.96
78	0.056658	51,974	8.63	0.038996	65,828	10.34
79	0.062061	49,029	8.11	0.043018	63,261	9.74

Amerikan Sosyal Güvenlik Kurumu Mortalite Tablosu, 2005

Yaş	Erkek			Kadın		
	Ölüm Olasılığı ^a	Örneklem Sayısı ^b	Yaşam Beklentisi	Ölüm Olasılığı ^a	Örneklem Sayısı ^b	Yaşam Beklentisi
80	0.068216	45,986	7.62	0.047669	60,540	9.16
81	0.075229	42,849	7.14	0.053073	57,654	8.59
82	0.083020	39,626	6.68	0.059222	54,594	8.04
83	0.091635	36,336	6.24	0.066184	51,361	7.52
84	0.101194	33,006	5.82	0.074036	47,962	7.02
85	0.111834	29,666	5.41	0.082854	44,411	6.54
86	0.123673	26,349	5.03	0.092709	40,731	6.08
87	0.136793	23,090	4.67	0.103657	36,955	5.65
88	0.151241	19,931	4.34	0.115742	33,124	5.25
89	0.167026	16,917	4.02	0.128995	29,291	4.87
90	0.184140	14,091	3.72	0.143437	25,512	4.52
91	0.202559	11,497	3.45	0.159077	21,853	4.19
92	0.222243	9,168	3.20	0.175914	18,377	3.89
93	0.243144	7,130	2.97	0.193937	15,144	3.61
94	0.265201	5,397	2.77	0.213123	12,207	3.36
95	0.287099	3,965	2.59	0.232548	9,605	3.13
96	0.308468	2,827	2.43	0.251932	7,372	2.93
97	0.328915	1,955	2.29	0.270971	5,514	2.75
98	0.348039	1,312	2.16	0.289339	4,020	2.58
99	0.365441	855	2.05	0.306700	2,857	2.43
100	0.383713	543	1.94	0.325102	1,981	2.29
101	0.402899	334	1.83	0.344608	1,337	2.15
102	0.423044	200	1.73	0.365284	876	2.02
103	0.444196	115	1.63	0.387201	556	1.89
104	0.466406	64	1.54	0.410433	341	1.77
105	0.489726	34	1.45	0.435059	201	1.66
106	0.514213	17	1.37	0.461163	114	1.55
107	0.539923	8	1.28	0.488833	61	1.44
108	0.566919	4	1.21	0.518162	31	1.34
109	0.595265	2	1.13	0.549252	15	1.25
110	0.625029	1	1.06	0.582207	7	1.16
111	0.656280	0	0.99	0.617140	3	1.07
112	0.689094	0	0.92	0.654168	1	0.99
113	0.723549	0	0.86	0.693418	0	0.91
114	0.759726	0	0.80	0.735023	0	0.84
115	0.797713	0	0.74	0.779125	0	0.76
116	0.837598	0	0.68	0.825872	0	0.70
117	0.879478	0	0.63	0.875425	0	0.63
118	0.923452	0	0.58	0.923452	0	0.58
119	0.969625	0	0.53	0.969625	0	0.53

^a Bir yıl içinde ölme olasılığı.

^b Canlı doğan her 100,000 bebekten hayatta kalan sayısı.

* rnek popülasyon (i) 50 Amerikan eyaletinin vatandaşları; (ii) Puerto Rico, Virgin Adaları, Guam, American Samoa ve Kuzey Mariana Adaları'nın sivil sakinleri; (iii) Amerikan ordusunun ülke dışındaki sivil çalışanları ve aileleri; (iv) ticari gemilerin tayfaları; ve (v) A.B.D. sınırları dışında yaşayan Amerikan vatandaşlarıdır.

Kaynak: <http://www.ssa.gov/OACT/STATS/table4c6.html> , 12 Haziran 2009.

KAYNAKÇA

Acınan, Hilmi, **Sigortaya Giriş**, İstanbul, Can Matbaa, 1998.

Acınan, Hilmi, **Reasürans**, İstanbul, Güneş Sigorta Yayınları, 2005.

Akatlı, Cengiz, **Yangına Karşı Sigorta ve Yangın Reasürans**, İstanbul, 1985.

Akmüt, Özdemir, **Hayat Sigortaları**, İstanbul, 1992.

Angel, F. J., **Insurance Principles and Practices**, New York, The Ronald Press Comp., 1959.

Ansell, Jack, Frank Wharton, **Risk, Analysis, Assessment and Management**, United States, John Wiley & Sons, 1992.

Berk, Niyazi, **Finansal Yönetim**, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2003.

Berk, Niyazi, **Sigortacılıkta Fon Yönetimi**, İstanbul, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, 2001.

Berk, Niyazi, **Sigortacılıkta Risk Yönetimi**, İstanbul, M.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası, 1992.

Block, H&R, **Personal Finance Advisor**, New York, HRB Royalty Inc., 2003.

Booth P., R. Chadburn, D. Cooper, S. Haberman, D. James, **Modern Actuarial Theory and Practice**, United States, Chapman & Hall/CRC, 1999.

Bölükbaşı, Ayşe Gül, E. Baturalp PAMUKÇU, **Sigortacılıkta Risk Yönetimi**, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2008.

Çuhacı, Y. K., **Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü, Milli Reasürans T.A.Ş.**, İstanbul, Ceyma Matbaacılık, 2004.

Dickson, G., J. Steele, **TSEV 1, İngiltere’de Sigortanın Genel Prensipleri ve Uygulama Hakkında Özet Bilgiler**, İstanbul, TSEV Yayınları, 1995.

Dorfman, Mark S., **Introduction to Risk Management and Insurance**, United States, Prentice Hall, 1998.

Dowsey, Tom, **The Standard and Poor's Guide To Personal Finance**, United States, McGraw Hill, 2005.

Duman, G.Ş., **Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar**, İstanbul, Bilimsel Araştırma Merkezi, 1990.

Duysak, Serap, **Türk Sigorta Sektörünün Fon Yaratma Kapasitesi ve Yaratılan Fonların Sermaye Piyasasında Değerlendirilmesi**, İ.Ü. S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, 1996.

Elliot, M. Curtis, Emmett Vaughan, **Fundamentals of Risk and Insurance**, Nw York, John Wiley & Sons Inc., 1980.

Erdoğan, İlhan, **İsteğe Bağlı Sigorta Hizmetlerine Karşı Tutum**, İstanbul, 1993.

Erdoğan İlhan, **Sigorta İşlemlerine Karşı Tutum**, İstanbul, Beta Yayınevi, 1993.

Erederi, H. Cemal, **Sigortacılığımızın Tarihi**, İstanbul, Commercial Union Sigorta Yayını, 1998.

FC & A Staff, **Personal Finance for Seniors**, United States, FC&A, 2005.

Garman, E. Thomas, **Personal Finance**, New York, Houghton Mifflin Company, 2005.

Garner, Robert J., Robert B. Coplan, Barbara J. Raasch, Charles L. Ratner, **Ernst & Young's Personal Financial Planning Guide**, United States, John Wiley & Sons, Inc., 1995.

Gediz E., Ş. Artan, TSEV 51, **Mal Sigortalarında Riziko İstatistikleri, Munich Re/1985**, İstanbul, TSEV Yayınları, 1998.

Güngör, M. Güven, **Günümüz Sigortacılığında Risk Yönetiminin Yeri ve Önemi**, İstanbul, TSRŞB, 2003.

Güvel, Enver Alper, Afitap Öndaş GÜVEL, **Sigortacılık**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002.

Hallman, G. Victor, Jerry S. Rosenbloom, **Personal Financial Planning**, New York, McGraw Hill, 2003.

Harrington, Scott E., Niehaus, Gregory R., **Risk Managemet and Insurance**, United States, Irwin/McGraw-Hill, 1999.

Hart, D.G., R.A. Buchanan, B.A. Howe, **Actuarial Practice of General Insurance**, Sydney, Institute of Actuaries of Australia, 1996.

Hebeler, Henry K., **Getting Started In A Financially Secure Retirement**, United States, John Wiley & Sons, Inc., 2007.

Hershey, Robert L., **Zengin Olmak İçin Gereken Tüm Matematik**, İstanbul, Güncel Yayıncılık, 2003.

H&R Block, **Personal Finance Advisor**, New York, Random House, 2003.

Kapoor, Jack R., Les R. Dlabay, Robert J. Hughes, **Personal Finance**, United States, Irwin, United States, 1994.

Karabulut, Muhittin, **Sigorta Pazarlaması**, İstanbul, İ. Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Yayını, 1988.

Karacan, Ali İhsan, **Sigortacılık ve Sigorta Şirketleri**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 1994.

Kender, Rayegan, **Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku**, İstanbul, Beta Basım, 2001.

Keown, Arthur J., **Personal Finance**, United States, Prentice Hall, United States, 1998.

Kuşçu, Sinan, **Sigorta Talep Teorisi ve Türkiye Uygulaması**, Erzurum, Mega Ofset, 1996.

Lockwood, Georgene Muller, **The Complete Idiot’s Guide To Organizing Your Life**, United States, Penguin Books, 2002.

Magee, John H., David L. Bickelhaupt, **General Insurance**, Illionis, Irwin Inc., 1964.

Maurer, Jeffrey S., **Rich In America**, United States, John Wiley & Sons Inc., 2003.

Mowbray, H. A., H. R. Blanchard, **Insurance: Its Theory and Practice in the US**, New York, McGraw Hill, 1961.

Mayerson, Allen L., **Introduction to Insurance**, New York, The McMillan Company, 1962.

Nomer, C., Hüseyin Yunak, **Reasürans**, İstanbul, Ceyma Matbaacılık, 1998.

Outreville, F.J., **Theory and Practice of Insurance**, London, Kluwer Academic Publishers, 1998.

Özbolat, Murat, **Temel Sigortacılık**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007.

Özcan, Hakan, **Sigorta Sektöründe Acente – Şirket İlişkileri**, İstanbul, Sigortacı Gazetesi Yayınları, 1996.

Panjer, H. H., G. E. Wilmot, **Insurance Risk Models**, Society of Actuaries Schaumburg, 1992.

Pekiner, Kamuran, **Sigorta İşletmeciliği**, İstanbul, Formül Matbaası, 1981.

Perry, Gail A., **Quicken All – In – One Desk Reference for Dummies**, United States, Wiley Publishing, Inc, 2006.

Pfeifer, C., **Reasüransa Giriş**, İstanbul, Mili Reasürans T.A.Ş., 1992.

Pond, Jonathan D., **The New Century Family Money Book**, United States, Dell Publishing, 1993.

Rejda, George E., **Principles of Risk Management and Insurance**, United States, Addison Wesley Educational Publishers, Inc., 1998.

Riegel, R., S.J. Miller, **Insurance Principles and Practices**, United States, Prentice Hall Inc., 1965.

Rowland, D., TSEV 47, **Küreselleşen Sigortanın Ekonomik Etkileri**, İstanbul, TSEV Yayınları.

Sarıaslan, Halil, **Yatırım Projelerinin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi**, Ankara, Turhan Kitabevi, 1990.

Sergici, Erdoğan, **Sigorta ve Pazarlama – Makaleler**, İstanbul, Can Matbaa, 2001.

Tevfik, Arman T., **Risk Analizine Giriş**, İstanbul, Alfa Basım Yayım, 1997.

Tiller, John E., Denise Fagerberg Tiller, **Life, Health & Annuity Reinsurance**, London, 2003.

Turgut, Hakan, **Parasal Zekâ**, İstanbul, Varlık Yayınları, 2009.

Tyson, Eric, **Personal Finance For Dummies**, United States, IDG Books Worldwide, Inc., 1994.

Uralcan, G. Şebnem, **Sigortacılık Uygulamaları**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2002.

Uralcan, G. Şebnem, **Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi**, İstanbul, Beta Basım, 2004.

Ünan, Samim, **Hayat Sigortası Sözleşmesi**, İstanbul, Beta Basım, 1998.

Vaughan, Emmett J., Therese Vaughan, **Fundamentals of Risk and Insurance**, United States, John Wiley & Sons Inc., 2007.

Yücesoy, Cevat, **Sigorta İşletmesi ve Muhasebesi**, İstanbul, Çağlayan Kitabevi, 1996.

Weltman, Barbara, **Shrewd Money Book**, United States, Boardroom Inc., 2003.

Williams, Arthur C., Michael L. Smith, Peter C. Young, **Risk Management and Insurance**, New York, McGraw-Hill, Inc, New York, 1995.

Williams C.A., Jr. R. M. Heins, **Risk Management and Insurance**, USA, McGraw Hill Book Company, 1981.

Faydalanılan İnternet Siteleri

American Concil of Life Insurers, www.acli.com

Milli Reasürans T.A.Ş., www.millire.com.tr

Sigortacılık Genel Müdürlüğü, www.sigortacilik.gov.tr

Trafik Portalı, www.traport.org.tr

Trafik Sigortaları Bilgi Merkezi, www.tramer.org.tr

Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr

Türkiye Sigorta Reasürans Şirketleri Birliği, www.tsrbsb.org.tr

Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı, www.tsev.org.tr